

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Соціально-психологічний факультет
Кафедра соціальних технологій

Актуальні проблеми соціальної сфери

Збірник статей студентів і викладачів

Випуск 14

за заг. ред. С.М. Коляденко

Рекомендовано до друку рішенням
кафедри соціальних технологій
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол №11 від 21.03.2024)

Рецензентки:

Тетяна ЗАХАРІНА – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри соціальної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка».

Ірина КРУКОВСЬКА – кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін КВНЗ «Житомирський медичний інститут» Житомирської обласної ради.

Наталія СЕЙКО – докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри соціальних технологій Житомирського державного університету імені Івана Франка.

УДК 364 А 43 **Актуальні проблеми соціальної сфери : [збірник статей студентів і викладачів / за заг. ред. С.М. Коляденко].** Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”», Вип. 14. 206 с.

ISBN 978-617-560-060-3

УДК 364

© ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”»,
видання, 2024

ISBN 978-617-560-060-3

© Житомирський державний
університет ім. Івана Франка, 2024

Наукове видання

**Актуальні проблеми
соціальної сфери**
Збірник статей студентів і викладачів
Випуск 14

Редакційний колектив:
Світлана КОЛЯДЕНКО,
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА

Макет: Діана САМЧУК

**За достовірність фактів, цитат,
власних імен, посилань на
використані джерела та інших
відомостей відповідають автори
публікацій.**

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 11,97 Наклад 300 пр. Зам. № 0261.

ТОВ «Видавничий дім “Бук-
Друк”» м. Житомир,
вул. М. Бердичівська, 17А.
тел.: 073 101 22 33

Друк та палітурні роботи
ФОП О.О. Євенок м. Житомир,
вул. М. Бердичівська, 17А
тел.: 073 101 22 33, e-mail:
bookovych@gmail.com

Свідоцтво серія ДК №7412
від 27.07.2021 р.

Свідоцтво серія ДК №3544
від 05.08.2009 р.

ПЕРЕДМОВА

24 лютого 2022 року, керуючись варварською та старомодною стратегією ведення війни, росія почала бомбардування українських міст боеприпасами більшість з яких є пережитками «холодної війни» і заборонені до використання міжнародними конвенціями, бо це порушує гуманітарні права людей. Такі удари до сих пір призводять до загибелі і травмування цивільного населення, серед якого діти і старі люди, а також до пошкодження та руйнування критичної інфраструктури, домівок, освітніх закладів, культурних установ тощо.

Крім того, не слід забувати про захоплені території, де росією застосовуються грубі форми державобудування: примус до отримання російського громадянства, заохочування етнічних росіян і проросійських українців до колаборації, участь у виборчих процесах тощо). Не гребують загарбниками і катуваннями, насиллям, стратами цивільного населення тимчасово окупованих територій.

Тобто, війна призводить до руйнівних наслідків у всіх сферах життя від фізичних втрат населення до матеріальних і економічних. Ми знаємо з досліджень впливу голодоморів на українську націю, що ті, хто переживає такі травматичні події, будуть відчувати наслідки впродовж цілого життя і навіть «заповідають» їх наступним поколінням. Отже, головне на що зараз звертається увага це надання всьому населенню України необхідних комплексних послуг із врахуванням потенційно-можливого травмування, для збереження індивідуальної і суспільної гідності і прав людини.

Саме цим питання присвячені статті нашого спільного збірника викладачів кафедри соціальної технології Житомирського державного університету імені Івана Франка та студентів спеціальності Соціальна робота.

Отже, дозвольте подякувати всім авторам публікацій за участь у виданні і запросити до інтелектуального прочитання і подальших дискусій.

З повагою редакторка збірника Світлана Коляденко - кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедрою соціальних технологій

ЗМІСТ

Марина АШИХІНА	СОЦІАЛЬНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЗСУ	8
Мирослава БАРАНОВСЬКА	ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ І СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	11
Альона ВЕСЕЛЬСЬКА	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	15
Олександр ВЛАСЮК	ЗМІСТ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВОЄННИХ ДІЙ	18
Денис ВОРОБІЄНКО	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ	24
Ірина ГОДУН	СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ГРУП В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	27
Інна ГОНЧАРУК	НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ	33
Діана ГОРБАЧ	МОЛОДЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ГРУПА	36
Марина ГОРДОН	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ЗІ СТАТУСОМ ВПО	39
Юлія ГРИЦЕНЮК	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	44
Богдан ГРИШКО	РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА У РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	48
Тетяна ДАКАЛ	СИСТЕМА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	51
Валентина ДЕМЧЕНКО	РОЗВИТОК ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ (80-90РР ХХ СТОЛІТТЯ)	55
Алла ДОРОЩУК	СТАЦІОНАРНІ ВІДДІЛЕННЯ, ЩО НАДАЮТЬ ПОСЛУГИ В УМОВАХ ЦІЛОДОБОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ: СУТНІСТЬ І НАПРЯМКИ РОБОТИ	58
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНІЦЬКА	ЦЕНТРИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В ГРОМАДАХ	61
Наталія ІВАНЮК	СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В БІЗНЕСІ	63
Ольга ІЛЛІНА	МОЛОДІЖНИЙ РУХ У СУЧАСНУ ДОБУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО Й ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	69
Влад ІЛЬНІЦЬКИЙ	ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ВРОДЖЕНИМИ ТА НАБУТИМИ ПАТОЛАГІЯМИ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ	72

Олександра КАНОВА	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ З АЛКОЗАЛЕЖНИМИ БАТЬКАМИ	75
Анастасія КАРПАЧОВА	СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ДІТЬМИ, СІМ'Ї ЯКИХ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ	78
Світлана КОЛЯДЕНКО, Вадим ГВОЗДЬ	СОЦІАЛЬНО-СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТФОРМ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ	81
Олександр КОМОВ	ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ	85
Анастасія КОТВИЦЬКА	ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ НА ДИНАМІКУ СОЦІАЛЬНО ЗУМОВЛЕНИХ ВЗАЄМИН МІЖ ДІТЬМИ	87
Сергій КОТЛОВИЙ	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	92
Олександр КУЛІШ	ПРОФІЛАКТИКА ВІЛ/СНІДУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ	95
Ірина КУПРІЙЧУК	СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РІВНЯ ДОМАГАНЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПЕРІОД ВІЙНИ	100
Катерина ЛЕВЧЕНКО	ДІТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – КАТЕГОРІЯ КЛІЄНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	103
Світлана ЛЕХ	СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНА ДОПОМОГА УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ	108
Сніжана МАСЬКО	СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА	111
Ірина МЕЛІНЧУК	ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ	113
Ірина МЕЛЬНІЧЕНКО	ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНО-ВІДХИЛЕНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	116
Іванна МИСНИК	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ	121
Єлизавета МОЙСІЄНКО	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗДОМНИМИ	124
Анастасія МУЗИКА	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ГРОМАДІ	129
Віталій НЕСТЕРУК	ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ЩОДО ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ	133
Кіріл ОСАДЧИЙ	СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ	136

Карина ОСТРОВСЬКА	СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З СУЇЦИДАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ	139
Алла ПОГРЕБНЯК	СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КАТЕГОРІЇ «ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ» В ПОЛЬЩІ	143
Дарія ПОДОРОЖНЯ	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	146
Настя САХАРЧУК	МОДЕЛЬ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ	149
Наталія СЕЙКО	СИТУАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО ЗМІСТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	153
Катерина СИНЮК	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ДІТЕЙ З ДБСТ	163
Світлана СИТНЯКІВСЬКА, Інна ЛІТЯГА	ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РОЛІ АНІМАТОРА	168
Діана СОРОКА	СОЦІАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ОСОБАМИ З ДЕЛІНКВЕНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ	174
Вікторія СТЕЦЮК	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї	178
Мар'яна СТУПНЮК	СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДИК У РОБОТУ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ	181
Наталія ФЕЩЕНКО	ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	184
Наталія ХАЛЕПА	ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ШКОЛИ	186
Тетяна ХМУРОВСЬКА	АГРЕСІЯ ПІДЛІТКІВ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	189
Софія ХОМИК	СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ВПО У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ	193
Тамара ЦВЕТКОВА	ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СІМ'ЯМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	195
Юлія ШЕВЧУК	СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ	197
Анастасія ШКУТА	ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПЕНСІОНЕРІВ	200

Авторка статті:

Марина АШИХІНА,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ ЗСУ

Сьогодні в Україні зобов'язує долучатися до соціальної реінтеграції ветеранів ЗСУ кожного з членів нашого суспільства.

Українська науковиця Бойко-Бузиль Ю. звертає увагу, що часто реінтеграцію помилково прирівнюють до ресоціалізації. Водночас, слово «ресоціалізація» складається з префіксу «ге», що означає повторення дії/процесу та «соціалізація», від латинської «social» (соціальний), таким чином термін має значення повторного набуття навичок та знань, що відповідають соціальним нормам в певному соціальному середовищі. Натомість «реінтеграція» має в основі «integration», що означає відновлення та «поновлення», тобто, прийняття індивіда іншими членами групи. Реінтеграція покликана до відновлення втраченого людиною відчуття особистої цілісності, соціальної інтегрованості та громадянської консолідованості. [2, с. 29].

Реінтеграція колишніх учасників бойових дій — це комплексний процес, що ускладнений багатьма факторами. Особливо якщо він відбувається в країні, яка перебуває у стані війни чи під час повоєнної відбудови, коли значно погіршується економічна ситуація, зруйнована інфраструктура, бракує соціальних та інших послуг, навчених фахівців. Ще складнішим процесом визнають реінтеграцію колишніх учасників бойових дій з інвалідністю, оскільки ветерани стикаються з численними бар'єрами у доступі до соціально-економічних можливостей. [4, с. 6].

За офіційними даними Міністерства у справах ветеранів України, станом на лютий 2021 року кількість ветеранів, які проходили службу на сході України у складі військового контингенту АТО та ООС, становила 405 500 осіб (із них майже 5% становили жінки – 19 400 осіб) і цей показник має тенденцію до зростання. Загалом із лютого 2020 року до лютого 2022 року кількість ветеранів, які проходили службу на сході країни, зросла на 8% і досягла 439 999 осіб. Станом на лютий 2022 року за повідомленням інформаційного агентства УНІАН в Україні налічувалося 770 тис. людей, які мали статус учасника бойових

дій. Після повномасштабного російського вторгнення ця цифра збільшиться в рази. В ексклюзивному інтерв'ю інформаційному агентству «Інтерфакс–Україна» міністр у справах ветеранів Ю. Лапуніна висловила прогноз, що на момент закінчення війни кількість ветеранів разом із членами їхніх родин сягне 5 млн осіб. [3, с. 264].

Поняття «соціальна реінтеграція ветеранів» є досить складним і пов'язане з системою понять, що охоплюють всі явища суспільної життєдіяльності, включаючи всі види культурної, трудової, економічної та іншої діяльності соціальних груп та індивідів, які в будь-якому відношенні виявилися дискримінованими з боку суспільства чи такими, що вважають себе дискримінованими, тобто, виключеними з активного соціального процесу. Аналіз наукових досліджень свідчить про багатогранність самого процесу реінтеграції та підходів до тлумачення поняття «соціальна реінтеграція ветеранів», однак в більшості теоретичних досліджень поняття відображає процесуальні характеристики повернення учасників бойових дій до нормального мирного життя серед людей, не травмованих воєнними діями. [1].

Після закінчення служби, ветерани ЗСУ стикаються з великою кількістю проблем, пов'язаних із поверненням до цивільного життя, адже вони відчують себе виключеними із суспільства. Соціальна реінтеграція має включати в себе всі функції, необхідні для адаптації ветерана: соціальну, психологічну, економічну, медичну, духовну, соціально-культурну інтеграцію тощо.

Аналізуючи теоретичний бік поняття «соціальна реінтеграція», підходимо до висновку, що для її успіху мають бути проведені комплексні заходи, а саме: комплексне забезпечення підтримуючих функцій; розробка індивідуальних та групових програм відновлення (включаючи: здійснення професійної перекваліфікації, доступ до отримання нової спеціалізації, удосконалення професійних навичок тощо); організація груп підтримки для ветеранів та членів їх сімей; активне залучення ветеранів особисто до організації спільних заходів; забезпечення житлом та соціальними, соціально-побутовими послугами; повноцінний правовий захист; активна участь громади в процесі реінтеграції; розробка програм, спрямованих на підготовку цивільного населення до повернення ветеранів із зони бойових дій; створення сприятливого соціального середовища. Необхідно

збільшувати усвідомлення суспільства про потреби і проблеми ветеранів, створювати позитивне ставлення до них та здійснювати підтримку громадських ініціатив на їх користь.

Отже, соціальна реінтеграція ветеранів Збройних Сил України є важливим завданням для громад, урядових та громадських організацій, чому і буде присвячене наше подальше дослідження.

Використані джерела:

1. Akimenko, V. (2018). «Ukraine's Toughest Fight: The Challenge of Military Reform.» Carnegie Endowment for International Peace, February 22, 2018. Accessed November 26, 2020. URL: <https://carnegieendowment.org/2018/02/22/ukraine-s-toughest-fight-challenge-ofmilitary-reform-pub-75609>. (дата звернення: 10.03.2024).
2. Бойко-Бузиль, Ю. (2021). Правові та психологічні основи поняття «Реінтеграція учасників бойових дій». Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки, (9) , 28-34. URL:<https://doi.org/10.30970/ps.2021.9.4> (дата звернення: 10.03.2024).
3. Захаріна, Т. (2023). Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. Social Work and Education, Vol. 10, No. 3. pp. 263-275. DOI: 10.25128/2520-6230.23.3.1 (дата звернення: 10.03.2024).
4. Соцька А., Олійник В., Гусак Н. [та ін.] (2022). Реінтеграція ветеранів з інвалідністю. Методичний посібник. С. 79. URL:https://docs.google.com/document/d/1dpos9mKsjLG_8J2E7z7lavbFQrSKaQKqFR_MM66UqVg/edit (дата звернення: 10.03.2024)

Авторка статті:

Мирослава БАРАНОВСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ЯК ОБ'ЄКТ І СУБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Масоване вторгнення російських військ в Україну спричинило серйозні наслідки для практично кожного громадянина, громади та підприємства в Україні. Україна стикнулася з новими непередбачуваними викликами, що впливають на різні територіальні громади. Демографічні виклики виявляються по-різному для різних громад. Наприклад, для деяких це втрата населення через виїзд, в той час як для інших це може бути приріст населення завдяки приїзду нових мешканців. Вплив цього воєнного конфлікту відчутний для всіх громадян і має серйозне значення.

До травматичного досвіду мешканців України внаслідок війни можна віднести:

- Колективну травматизацію та індивідуальні травми;
- Шокові, гострі та хронічні травми;
- Первинну, вторинну, замісну (вікарну) травми;
- Посттравму;
- Травми розвитку;
- Травми, пов'язані з різними видами втрат (втрати близьких/значущих людей, житла, майна, здоров'я/працездатності, фізичних і розумових здібностей, свободи, незалежності, ідентичності, ролі, майбутнього, віри в людей, в безпечність світу, втрата домашніх тварин тощо).

Критично важливим, пріоритетним в соціальній політиці сучасної України є визнання та особлива увага до внутрішньо переміщених осіб. Як вказує Погуляйло Т. О. в своїй роботі «Проблеми внутрішньо переміщених осіб: трансформаційні зміни»: «Позитивні наслідки інтеграції ВПО в приймаючі громади проявляються в активізації підприємницької діяльності, в стимулюванні розвитку громад за рахунок допомоги міжнародних організацій ВПО, у зростанні якості і кількості трудового потенціалу, в посиленні соціальної активності за рахунок громадських активістів із числа переселенців, у зростанні надходжень до

місцевого бюджету за рахунок податків і витрат ВПО, в розвитку ринку споживачів»[1]. Звичайно, це можливо, якщо внутрішньо переміщені особи є не тільки об'єктом, а й суб'єктом соціальної роботи, тобто беруть на себе відповідальність за вирішення своїх проблем та покращення ситуації. Такий результат інтеграції та взаємодії не тільки допоможе ВПО повністю адаптуватися до нових умов, а й підвищить рівень розвитку нашого суспільства.

У міжнародному праві єдиною загальновизнаною категорією, що застосовується для означеної групи осіб, є Internally displaced persons (IDPs) – внутрішньо переміщені особи (ВПО). Керівні принципи щодо внутрішньо переміщених осіб Організації Об'єднаних Націй як таких визначають осіб або групу осіб, що були вимушені покинути свої домівки чи місця звичного проживання, зокрема, в результаті або для запобігання наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, порушення прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих та які не перетинали міжнародно визнані державні кордони [4].

Законодавство України визначає поняття «внутрішньо переміщені особи» як громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, та яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3].

Зважаючи на складні наслідки окупації для психологічного благополуччя та адаптації осіб можна виділити такі особливості:

- травмування, внаслідок перебування в умовах ворожого середовища (викрадення людей, тортури, приниження, колаборація, постійна фізична та психічна мобілізація); специфічні психічні стани через ізоляційні та постізоляційні процеси, коли не ти контролюєш середовище, а середовище тебе;
- можлива втрата впевненості в собі, нерішучість та/або відсутність вияву ініціативи;
- гостро невизначене значиме майбутнє (моральний вибір, спротив, примирення);
- вплив різномірного досвіду окупації, евакуації, повернення, звільнення;

- переосмислення цінностей життя, переоцінка людей, себе та своїх можливостей.

Виходячи з існуючих досліджень в галузі специфіки потреб ВПО можна виділити такі проблеми, як проблему обмеження, несвободи вибору, відчуття чужерідності, втрату ідентичності, смислової кризи, відчуття згуртованості навколо спільної біди, хронічний стрес, підвищену тривожність і страх, нерівноважні психічні стани, фіксацію на втраті, скарги, обмеження комунікації, можливу втрату попереднього статусу, неадекватність самооцінки, нерозуміння перспектив, ностальгію за минулим, гіперболізоване прагнення справедливості та ін.

Права і свободи ВПО можна умовно поділити на такі групи: 1) права, що забезпечують нормальне фізичне існування ВПО; 2) права у сфері безпеки; 3) виборчі права; 4) права у сфері адміністративних право відносин; 5) соціальні права; 6) права у сфері трудових правовідносин; 7) медичні права; 8) освітні права; 9) сімейні права; 10) інші права [2].

Отже, можна дійти до висновку, що розуміння поняття ВПО та їх потреб важливе для розвитку ефективних програм та стратегій підтримки цієї вразливої групи населення. Потрібно розробляти та реалізовувати програми соціальної роботи з ВПО, спрямовані на їхню адаптацію в новому оточенні та відновлення їхнього життя, враховувати індивідуальні потреби та особливості різних категорій ВПО, включаючи дітей, жінок, людей з інвалідністю.

Забезпечення допомоги та підтримки ВПО є важливим завданням для громадських організацій, урядів, та міжнародних спільнот. Ця робота має на меті забезпечити ВПО можливість розпочати новий розділ в своєму житті та відновити свою гідність після важких випробувань. Основна мета – зробити все можливе, щоб внутрішньо переміщені особи отримали належну підтримку та шанс на краще майбутнє в новому місці проживання.

Використані джерела:

1. Погуляйло Т. О. Проблеми внутрішньо переміщених осіб: трансформаційні зміни: наукова праця. *Спеціальні та галузеві соціології*. Київ, 2019. С. 77-83
2. Права внутрішньо переміщених осіб: навчальний посібник / Булеца С. Б. та ін. ; за заг. ред. О. Я. Рогача, М. В. Савчина. Ужгород: РІК-У, 2017. 436 с.

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 10.03.2024)
4. Robert K. Goldman. Guiding Principles on Internal Displacement / *United Nations*. 2009. 436 p.

Авторка статті:

Альона ВЕСЕЛЬСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

На сучасному етапі в Україні помітна тенденція до зростання кількості дітей, осіб з обмеженими можливостями та сімей, що мають на вихованні дітей з інвалідністю. За даними Державної статистики в Україні проживало 2,7 мільйонів осіб з інвалідністю та 163,9 тисячі дітей. Після початку повномасштабного вторгнення кількість українців з інвалідністю збільшилася на 300 тисяч. Це становить приблизно 10.34% осіб, різних вікових категорій, від загальної кількості постійного населення України на цей час.

Поняття «діти з особливими потребами» має в цілому узагальнений характер і конкретизує всіх дітей, чиї потреби виходять за межі загальноприйнятих норм. Це стосується дітей з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема дітей з інвалідністю, дітей із соціально вразливих груп, але перш за все - дітей. Дане поняття покликане витіснити з широкого вжитку терміни «аномальні діти», «діти з порушеннями розвитку», «діти з відхиленнями», які конкретизують їх як інвалідів, ідіотів та даунів, що вказує на ненормальність та неповноцінність людини. Підтвердженням логічності використання цього терміну може слугувати твердження видатного дослідника, дефектолога Л. Виготського: «Тим часом зрозуміло кожному, що сліпа чи глухоніма дитина насамперед є дитина і вже потім — дитина особлива, сліпа чи глухоніма». [2]

Установлено, що загальними соціальними проблемами сімей в Україні, які виховують дитину з особливими потребами, є наступні: порушення взаємодії з соціумом (відчуття відчуження та несуперечливості у взаємодії з рідними, друзями, медичним та педагогічним персоналом, а також іншими спеціалістами, що надають підтримку); внутрішні сімейні конфлікти (подружні конфлікти, виникнення розбіжностей у поглядах щодо опіки над дитиною та відчуття перевантаженості); порушення репродуктивної поведінки родини (рішення про обмеження кількості дітей через страх перед повторною народженням дитини з подібними потребами); формування хибних поглядів та установок

(недооцінка можливостей корекції та лікування, реакція на діагноз та перспективи розвитку дитини); сприйняття проблеми як особистого виклику (відчуття незручності або неприйняття допомоги з боку держави, громадських організацій та інших ресурсів); недостатня інформованість та доступ до ресурсів (обмежена доступність інформації про лікування, реабілітацію, соціальну допомогу, освітні заклади та інші ресурси); труднощі із доступністю інфраструктури та підтримки(відсутність адаптованих приміщень та інфраструктури, транспортних засобів, а також фінансових труднощів). [1-3]

Виходячи з цього, соціальна підтримка для таких сімей передбачає вирішення широкого спектру проблем, пов'язаних з допомогою дитині: від забезпечення виживання і лікування до забезпечення освіти, соціальної адаптації та інтеграції в суспільство. Соціальне несприятливе становище такої родини потребує додаткових форм соціальної допомоги, спрямованих на підтримку батьків. Це включає в себе соціальну реабілітацію та соціальну інтеграцію родини, що означає відновлення її соціального статусу.

У Державному стандарті соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах (поточна редакція 01.07.2022), зазначено, що соціальна послуга соціального супроводу передбачає відвідування отримувача соціальної послуги за місцем його проживання (перебування); оцінку потреб сім'ї (особи), яка перебуває у СЖО; складання індивідуального плану соціального супроводу; аналіз коригування плану соціального супроводу; інформування щодо питань, пов'язаних з наданням інших послуг і соціальної допомоги. Надання інформаційно-освітніх матеріалів, інструкцій, буклетів, листівок; бесіди з отримувачем соціальної послуги, членами його сім'ї, особами з найближчого оточення (очно, телефоном); психологічну підтримку згідно з професійною компетенцією (організація психотерапевтичних груп, психологічна корекція); організацію та проведення сімейних групових нарад, мережових зустрічей; залучення отримувача послуги до участі у тренінгах, дискусіях, засіданнях за круглим столом, семінарах, лекціях та інших заходах; допомогу отримувачу соціальної послуги в оформленні документів; перенаправлення отримувача соціальної послуги до інших надавачів соціальних послуг, у тому числі для отримання спеціалізованих послуг; організацію та забезпечення діяльності груп взаємодопомоги; ведення документації. [4]

Отже, технологія соціального супроводу сімей, які виховують дитину з інвалідністю, виявляється надзвичайно важливою у забезпеченні їхнього благополуччя та інтеграції в суспільство. Застосування сучасних технологій у соціальному супроводі дозволяє забезпечити індивідуалізований та комплексний підхід до кожної сім'ї, враховуючи її унікальні потреби та виклики. Ефективне використання цих технологій дозволяє забезпечити доступ до необхідних ресурсів, інформації та послуг, сприяти комунікації між різними зацікавленими сторонами, а також відстежувати та оцінювати результати роботи з кожною сім'єю. Такий підхід до соціального супроводу допомагає підвищити якість життя дітей з інвалідністю та їх сімей, сприяючи їхньому повноцінному включенню в суспільство.

Використані джерела:

1. Ревть, А. Б. (2015). Інноваційний досвід соціально-реабілітаційної роботи з дітьми-інвалідами та їх батьками в Україні. *Людинознавчі студії. Педагогіка*. Вип. 1(33). - С. 169-175. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstud_2015_1%2833%29_22 (дата звернення : 23.02.2024)
2. Романовська Д.Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д.Д. Романовська // Психологічний та соціальнопедагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі : метод. посібник / за ред. Д.Д. Романовської, С.І. Собкової. – Чернівці : Технодрук, 2009. – С. 104 – 109.
3. Царькова, О. В. (2014). Особливості допомоги батькам, які виховують дітей з особливими потребами. *Проблеми сучасної психології*. Вип. 23. -С.687-697 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_23_62 (дата звернення : 23.02.2024))
4. Про затвердження Державного стандарту соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах (01.07.2022) *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-16>

Автор статті:

Олександр ВЛАСЮК,

здобувач
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ЗМІСТ І ФОРМИ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВІДУ ОСІБ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВОЄННИХ ДІЙ

Соціальний супровід є необхідною складовою сучасного суспільства, визначаючи шляхи підтримки та розвитку людей у різних сферах життя. Це концепція, що охоплює комплекс заходів та програм, спрямованих на підтримку громадян у вирішенні соціальних проблем та досягненні їх повноцінного розвитку. У цьому контексті соціальний супровід виявляється ключовим інструментом для формування справедливого та гуманного суспільства.

Розглядаючи соціальний супровід як соціальну практику, важливо врахувати, що його сучасне розуміння з'явилося у літературі нещодавно. Протягом тривалого часу синонімічним до соціального супроводу було поняття «соціальна допомога», яке розглядалося як суспільне явище. У свою чергу, визначення сутності «соціальної допомоги» входить у сферу інтересів різних наук, таких як соціологія, філософія, право та інші.

З філософського погляду, «соціальна допомога» представляє собою специфічну діяльність та особливе ставлення, які взаємодіють у діалектичній єдності з усією системою суспільних зв'язків та відносин. Сутність соціальної допомоги як суспільного явища визначається цілеспрямованим задоволенням нагальних потреб у конкретних суспільних обставинах, виражених у специфічних відносинах між учасниками цього процесу, що приймає різноманітні форми у своєму розвитку [4].

Надалі, у зв'язку з появою та розвитком наукового знання, поняття «супровід» почало використовуватися в природничих науках, а в ХХ столітті воно також увійшло в гуманітарні науки, зокрема в психологію, педагогіку, соціологію та інші галузі.

У тлумачному словнику термін «супроводжувати» розглядається як «слідувати разом, знаходитися поряд, супроводжувати, виробляти одночасно, доповнювати» [1]. Педагогічний, психологічний і соціально-педагогічний процес розглядається як взаємодія

двох рівноправних суб'єктів, де дві особи «йдуть разом». Цей процес призводить до формування певного досвіду, розвитку рефлексивної позиції, взаємопідтримки та взаємостимулювання. Таким чином, супровід визначається особливою позицією суб'єктів, що беруть участь у цьому процесі.

Загальна теорія концепції супроводу, яку запропонували З. Кияниця та Ж. Петрочко, визначає супровід як взаємодію між супроводжувачим та супроводжуваним, спрямовану на вирішення життєвих проблем останнього [2]. Супровід розглядається як особливий вид взаємодії, спрямований на створення сприятливих умов для розвитку суб'єктів взаємодії. Це метод, що забезпечує створення умов, за яких суб'єкт розвитку може приймати оптимальні рішення в різних ситуаціях життєвого вибору.

Одна з центральних цілей супроводу полягає в тому, щоб сприяти самостійному пошуку оптимальних рішень, використовуючи наявний досвід. В цьому контексті концепція супроводу визначає пріоритетність опори на індивідуально особистісний потенціал суб'єкта та акцентує відповідальність за здійснення вибору.

В цілому ж саме поняття «супровід» є міждисциплінарним, знаходячи використання як у психологічних, педагогічних, так і акмеологічних контекстах. У наукових і практичних сферах вживаються різні терміни, такі як «психологічний супровід», «педагогічний супровід», «соціально-педагогічний супровід», «соціальний супровід», «правовий супровід» тощо.

За визначенням В. Лютого, соціальний супровід є спільним рухом між супроводжувачим або суб'єктом супроводу та супроводжуваним або об'єктом супроводу, спрямованим на створення умов та забезпечення найбільш доцільної допомоги та підтримки на основі прогнозування поведінки та самовираження суб'єкта в розвитковій ситуації [3].

Т. Серга визначає соціальний супровід як технологізовану практичну діяльність соціального працівника, являє собою сукупність прийомів та операцій, які реалізуються у визначеному порядку, певній послідовності для досягнення певних змін у соціальному становищі та самопочутті клієнта [16, с. 236].

К. Віцкуєва підкреслює, що соціальний супровід – це довготривала робота, яка спрямована на здійснення індивідуальної соціальної допомоги та підтримки у вигляді

надання комплексних соціальних послуг з метою мінімізації складних життєвих обставин, подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу клієнта шляхом активізації його ресурсів та найближчого оточення [4].

На нашу думку, соціальний супровід є комплексною та індивідуалізованою практикою, спрямованою на створення сприятливих умов для розвитку особистості та вирішення її життєвих проблем. Це взаємодія між супроводжувачем та супроводжуваним, спрямована на підтримку та надання необхідних ресурсів для самостійного подолання труднощів. Сутність соціального супроводу полягає в активній підтримці і розвитку потенціалу кожної особи, сприяючи її самореалізації та включенню в суспільство.

Соціальний супровід постраждалих унаслідок воєнних дій – це спеціально організована діяльність, що спрямована на оптимізацію переходу до умов мирного життя [3].

Основні характеристики соціального супроводу згруповані в табл.1.1

Таблиця 1.1

Основні характеристики соціального супроводу

№ за/п	Характеристика	Опис
1	Процесуальність	Супровід – це не одноразова подія, а процес, який може тривати тривалий час. Його основна мета – підтримка та сприяння розвитку особистості чи групи.
2	Пролонгованість	Супровід не є тимчасовою або одноразовою інтервенцією. Він може тривати протягом тривалого періоду, і його мета – постійно сприяти адаптації та змінам у поведінці чи становищі людини чи групи.
3	Недирективність	Супровід не завжди ставить перед собою конкретну мету або визначений результат. Він може бути орієнтований на допомогу особистісному розвитку, адаптації до змін, самопізнання тощо.
4	Зануреність у реальне повсякденне життя	Супровід повинен бути вбудованим у реальне життя людини чи групи, враховувати їх потреби та конкретні обставини. Важливо адаптуватися до конкретного контексту.
5	Наявність особливих відносин між агентами і реципієнтами	Супровід включає в себе взаємодію між агентами (наприклад, психологом чи соціальним працівником) та реципієнтами (особами, які отримують підтримку). Основним елементом є встановлення довір'я та підтримка в цих відносинах.

Джерело: [19, с. 21]

Вирішальне значення для успішної реінтеграції травмованої особистості в соціум мають такі чинники, як наявність агентів соціально-психологічного супроводу, спосіб їх взаємодії з реципієнтом та одне з одним, актуальна життєва ситуація, у межах якої

здійснюється вплив. Результати супроводу залежать від активності, цілеспрямованості, відповідальності, взаємної толерантності обох сторін супроводжувальної взаємодії.

Варто також зазначити, що сьогодні використовують дві моделі соціального супроводу осіб, що постраждали від воєнних дій:

1. Горизонтальна модель соціального супроводу складається з таких компонентів:

– реципієнта, споживача, «юзера», якого супроводжують. Це особа або група, яка потребує соціального супроводу. Вони є основним об'єктом супроводу і можуть бути однією людиною або спільнотою;

– агента, тобто спеціаліста, групи, спільноти, задіяних у супроводі. Це суб'єкт, який здійснює соціальний супровід. Це може бути спеціаліст, фахівець, група, чи навіть спільнота, які взаємодіють із реципієнтом. Їх роль полягає в наданні підтримки, консультацій, навчанні тощо;

– життєвої ситуації, що сприяє чи заважає взаємодії реципієнта і агента. Це контекст чи обставини, які впливають на взаємодію між реципієнтом і агентом. Це може бути щось, що сприяє або заважає соціальному супроводу, наприклад, особисті проблеми, економічні умови, культурні фактори тощо [3].

2. Компоненти вертикальної моделі супроводу, що є послідовними етапами його розгортання, такі:

– діагностико-цільовий етап: На цьому етапі проводиться оперативне професійне дослідження для визначення характеру травми, стану психологічного здоров'я реципієнта та наявних ресурсів для відновлення. Мета - встановлення цілей та завдань супроводу;

– операційно-інструментальний. На цьому етапі визначаються форми, методи та способи організації супроводу відповідно до виявлених потреб та цілей. Здійснюється вибір конкретних інструментів і стратегій для досягнення поставлених завдань;

– спільотно-комунікативний. Мета цього етапу – залучення реальних і віртуальних мереж, а також груп самопомоги для забезпечення тривалого опосередкованого впливу. Тут акцентується на взаємодії, комунікації та підтримці з боку спільноти;

– оцінково-корекційний. На заключному етапі реалізується моніторинг ефективності супроводу. Проводяться оцінка результатів та необхідні корекції в організації супроводу з урахуванням знайдених аномалій або нової інформації [18].

Зазначимо також, що зовнішні травматичні обставини безпосередньо не впливають на посттравматичне життя особистості. Вони змінюють особистість та її подальший життєвий шлях опосередковано, з урахуванням провідних ціннісно-смыслових фільтрів, способів взаємодії минулого, теперішнього і майбутнього.

Ландшафт особистісного життєтворення – це специфічна територія життя, що має певні характеристики, особливу смыслову конфігурацію. Ландшафт посттравматичного життєтворення акумулює в собі переживання посттравматичного етапу життя як особливого, специфічного, усвідомлення інакшого змістового наповнення нового життєвого маршруту, бажання продовжувати актуальний життєвий проєкт чи кардинально змінити його.

Для того, аби соціальний супровід був ефективним, важливо враховувати відповідні типи життєвих ландшафтів людини, що постраждала. Коли супроводжувальна команда орієнтується на провідні ціннісно-смыслові характеристики особистості, обрані практики соціального супроводу стають більш енергомісткими, ресурсозберігальними та підтримувальними.

Отже, сучасне розуміння соціального супроводу визначає його як вид соціальної діяльності та професійну практику, спрямовану на надання комплексу послуг конкретній особі чи групі. Ці послуги охоплюють різні аспекти, включаючи соціально-педагогічні, соціально-психологічні, соціально-економічні, соціально-медичні, правові та інформаційні аспекти. Супровід здійснюється протягом певного тривалого періоду часу в залежності від потреб та конкретних обставин. Зазначене визначення підкреслює комплексний та системний характер соціального супроводу, що ґрунтується на індивідуальних потребах та контексті ситуації.

Використані джерела:

1. Євдокимова Н. О. Соціально-психологічний тренінг як технологія розвитку особистості студента. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 4. С. 211–217.
2. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми : посіб. у 2-х ч.; Ч. I. Сучасні орієнтири та ключові технології. Київ: ОБНОВА КОМПАНІ, 2018. 256 с.

3. Лютий В. П., Гаврилюк К. О. Критерії оцінювання якості соціального супроводу сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2020. Випуск 75. С. 115–121.

4. Про соціальну роботу та соціальні послуги : Проєкт Закону України від 21.01.2014 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT0714> (дата звернення: 04.03.2024).

Автор статті:

Денис ВОРОБІЄНКО,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗСУ В УМОВАХ МЕДИЧНОГО ЗАКЛАДУ

Актуальність теми дослідження. Питання соціальної реабілітації військовослужбовців ЗСУ в медичних закладах є поширеним та значущим в нашому сьогоденні. Військові після травм та порушень, отриманих під час перебування на фронті потребують повну, комплексну та ефективну допомогу. Важливо знати та розуміти, що процес реабілітації військових у медичному закладі - це не лише лікування та одужання, але й адаптація, ресоціалізація та готовність вступити в інше, нове сьогодення. Соціальні працівники є важливими учасниками реабілітаційного процесу військовослужбовців, адже вони забезпечують психологічну та соціальну підтримку військових, а також допомагають їм адаптуватися до невоєнних життя.

Варто знати, що використання технологій соціальної реабілітації є важливою складовою ефективною діяльністю соціальних працівників в медичних закладах, що дає змогу розвинути втрачені навички життєдіяльності військових, а також підвищити їх мотивацію до комплексного реабілітаційного процесу.

Постановка проблеми. Соціальна реабілітація включає в себе методологічну та технологічну складові, які застосовуються в різних видах професійної діяльності: практичній психології, медицині, соціальній роботі.

Мета статті. Схарактеризувати поняття "соціальна реабілітація" в роботі соціального працівника, а також показати її ефективність в медичному закладі.

Виклад основного тексту. Соціальна реабілітація - це система заходів, спрямованих на відновлення морального, психічного і фізичного стану людей, їх соціальних функцій, в результаті чого індивідуальна або колективна поведінка повинна відповідати визнаним соціальним правилам і нормам.

Зміст соціальної реабілітації включає:

- реконструкцію соціокультурного середовища різних категорій осіб;
- сприяння спілкуванню, навчанню та проведенню цілеспрямованої психосоціальної роботи з рідними та близькими;
- сприяння професійному самовизначенню та сприяння працевлаштуванню;
- організацію дозвілля ;
- розкриття творчих здібностей;
- захист прав;
- медичну, освітню, психологічну, соціальну допомогу.

Соціальна реабілітація має на меті допомогти військовослужбовцям. Це важливий етап у процесі оздоровлення та покращення якості їхнього життя. Технологія здійснення соціальної реабілітації в Україні реалізується вже давно, багато чого було взято з інших країн, багато чого розробляється та втілюється в діяльність фахівців, виходячи з наявного вітчизняного досвіду.

Особливості соціальної реабілітації в Україні та світі можуть включати:

- Законодавчу базу: у кожній країні існують закони і положення, що регулюють соціальну реабілітацію. Україна, наприклад, має Закон України "Про соціальну реабілітацію інвалідів", який визначає права і обов'язки інвалідів та механізми їхньої реабілітації.
- Систему підтримки: в країнах з розвиненою системою соціального захисту, таких як країни Європейського Союзу та США, існують різноманітні програми та послуги для соціальної реабілітації. Ці програми можуть включати професійну підготовку, психологічну підтримку, адаптацію до середовища тощо.
- Інклюзивність: тенденція до інклюзивного підходу до реабілітації стає все більш поширеною. Це означає забезпечення доступу до послуг і можливостей для всіх, незалежно від їхніх особливостей чи обмежень.
- Партнерство з громадою: ефективна соціальна реабілітація часто ґрунтується на партнерстві з громадськістю та неприбутковими організаціями, які можуть надавати додаткову підтримку і ресурси.

- Використання інноваційних технологій: сучасні технології, такі як віртуальна реальність, розумні допоміжні пристрої та програмне забезпечення, можуть бути використані для поліпшення ефективності програм соціальної реабілітації.
- Глобальний аспект: загальновизнані міжнародні стандарти та практики, такі як Конвенція ООН про права людини з інвалідністю, також впливають на розвиток соціальної реабілітації в Україні та інших країнах світу.

Ці особливості та характеристики відображають різноманітність і складність процесу соціальної реабілітації та постійне дослідження ефективних стратегій покращення якості життя людей з обмеженими можливостями.

Таким чином, соціальна реабілітація – не нове поняття у роботі фахівців соціальної сфери. Воно означає діяльність, що потребує постійного оновлення, адже час не стоїть на місці, так само як і категорії клієнтів, які потребують допомоги. Соціальних працівників дедалі частіше залучають до діяльності в нових сферах, тому їх компетентність має зростати. Соціальна реабілітація – метод, який потребує детального вивчення та розробки технік, які потребують клієнти соціальної роботи. Тому діяльність соціального працівника є важливою та значущою у процесі реабілітації людей, які перебувають у медичних закладах.

Авторка статті:

Ірина ГОДУН,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ГРУП В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

На сьогоднішній день, в умовах повномасштабної війни, що розгорнула росія проти України, ризикуючи своїм життям, волонтери допомагають усім, хто потребує допомоги й уваги. Вони транспортують громадян у більш безпечні місця, забезпечують осіб продовольчими товарами, необхідними речами, ліками, надають їм правову та психологічну допомогу [5]. Волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості .

Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають на законних підставах, якщо вони дієздатні. Крім цього, волонтерами можуть бути особи від 14 до 18 років за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника [1].

Значення волонтерства, особливо в країні, яка стоїть на захисті своєї територіальної цілісності – важко переоцінити. Його потужна здатність об'єднувати людей навколо спільних цінностей створює платформу для співпраці та узгодженої дії як на фронті, так і в тилу, в боротьбі проти агресора. Колаборація з метою допомоги іншим, спільна мета, що перевищує індивідуальні інтереси та політичні різноголосся, стає значущою складовою цього процесу.

Волонтерство сприяє не лише формуванню спільнот, де люди знаходять спільні цінності та взаєморозуміння, але й стимулює взаємодопомогу, толерантність та взаємну повагу. Це, в свою чергу, сприяє зміцненню соціальної єдності та розвитку громадянської свідомості. Останні майже 2 роки були періодом, коли значна частина громадян України взяла участь у волонтерській діяльності, незалежно від форми їх внеску.

Важливо відзначити, що багато підприємств оперативно перепрофілювали свою діяльність, щоб забезпечити потреби армії, яка не була повністю готова до фронту протяжністю майже 1500 км.

У 2022 році, з початком активних бойових дій в Україні, відбулися глобальні процеси внутрішнього переміщення населення в безпечніше відстані від лінії фронту. Мільйони сімей опинилися в чужих містах, без дому, без підтримки рідних та без роботи. За даними Міністерства соціальної політики, кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб в країні досягла 4,9 млн. осіб [5].

Ця ситуація стала великим викликом для інститутів держави, економіки та суспільства в цілому, оскільки масове внутрішнє переміщення людей призвело до значного навантаження на органи місцевого самоврядування, соціальні установи і бюджет як на місцевому, так і на центральному рівні. Важливим стало не лише надання матеріальної допомоги та дотацій внутрішньо переміщеним особам, але й їх успішну реінтеграцію в новому соціумі.

Багато волонтерських центрів взяли на себе завдання надання медичної допомоги, харчування, одягу, притулку та інших необхідних речей, сприяючи тим самим зменшенню рівня бідності і запобіганню бездомності та вразливості серед населення. Це також призвело до підвищення рівня соціальної безпеки в різних територіальних одиницях.

Волонтерські ініціативи, окрім надання допомоги постраждалим від війни, відіграли важливу роль у соціальній інтеграції вразливих груп, таких як діти-сироти, інваліди, ветерани війни, мігранти та інші. Ці ініціативи створюють можливості для отримання освіти, професійної перепідготовки, соціальної підтримки та розвитку, сприяючи активному участі у суспільстві та покращенню відчуття інтеграції.

Волонтерська діяльність також сприяє стимулюванню економічного розвитку, сприяючи зростанню зайнятості, залученню інвестицій та підвищенню економічного рівня громадян. Важливо відзначити, що багато внутрішніх переміщених осіб змогли перепрофілювати свою діяльність, зокрема працюючи у волонтерських центрах, а деякі навіть здобули відвагу відкрити власний бізнес після отримання допомоги. Таким чином, освіта, зменшення безробіття та самозайнятість є ключовими чинниками, що підвищують рівень соціальної безпеки, сприяють розвитку суспільства, зміцнюють соціальну солідарність та сприяють стабільності та гармонії в країні.

Згідно з даними Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, близько 61% українців долучалися до волонтерської допомоги військовим чи співгромадянам. Це

включає фізичну допомогу (приблизно 10%), фінансову допомогу (31%), а також фінансову та фізичну допомогу одночасно (20%). За рік війни стало очевидним, що волонтери вносять значний внесок у перемогу і є важливою підтримкою як для воїнів, так і для цивільного населення [4].

Деякі особи з часом офіційно легалізували свою діяльність перед державою, створюючи благодійні фонди, громадські організації тощо. У 2014 році в Україні виникла потреба у Реєстрі волонтерів – базі, яка дає змогу уникнути сплати відрахувань в державний бюджет із зібраних коштів.

За даними Opendatabot, до повномасштабного вторгнення в Реєстрі волонтерів було всього 354 особи, але станом на червень 2023 року у цьому Реєстрі зареєстровано майже 5 00 осіб [5].

Реєстрація дозволяє уникнути 18% податку на доходи фізичних осіб та 1,5% військового збору на донати. Однак самі волонтери стверджують, що збільшення кількості офіційних волонтерів у 14 разів не означає високої ефективності цієї бази, як очіувалося.

Ще до повномасштабного вторгнення робота багатьох благодійних та волонтерських організацій зіштовхувалася з рядом проблем.

Виділяють такі основні проблеми у сфері розвитку волонтерства: перше – наявність патерналістського менталітету в суспільстві та недостатня сформованість культури благодійності (недовіра громадян до діяльності благодійних організацій та безкорисливих дій загалом, побоювання щодо шахрайства).

Окрім ментальних факторів, що заважають ефективному розвитку благодійності, слід визначити і матеріальний фактор, а саме – складне матеріальне становище громадян. До того ж, існує недостатня державна політика сприяння розвитку благодійництва, що характеризується відсутністю стимулів від держави для підтримки благодійної діяльності громадян та організацій (наприклад, відсутність податкових стимулів для бізнесу).

Відзначають також проблеми інституційного росту:

- низький рівень управлінської культури персоналу;
- недостатній рівень публічної діяльності [4].

У цілому ситуація, коли держава неспроможна забезпечити необхідні потреби громадян в повному обсязі, але й не поспішає сприяти наданню цих функцій громадсько-

приватному сектору – була малосприятливою для активного долучення більшої кількості громадян до неї [5].

Незважаючи на існуючий Реєстр волонтерів, більшість українців зрозуміло не поспішають активно реєструватися на цьому ресурсі з вищезазначених причин. Для порівняння: широко використовуваний метод збору допомоги в Україні – це відкриття «банок».

У травні 2023 року 38 963 українці (що майже в 8 разів перевищує кількість зареєстрованих у Реєстрі) відкрили 48 662 «банки». Це у 23 рази більше, ніж на початку повномасштабного вторгнення у березні 2022 року (рис. 2.1). Кількість власників банків для збирання допомоги зростає майже у 21 раз з початку війни [3].

Варто відмітити, що волонтерська діяльність представляє собою значну фінансову підтримку для військових та цивільних структур в Україні. Згідно з рейтингом, який склав журнал «Forbes», український фандрейзинговий ландшафт проявляє велику активність, особливо у сферах військово-гуманітарної допомоги.

Найбільші благодійні організації зібрали 63 мільярди гривень протягом 9 місяців війни (рис.1.2).

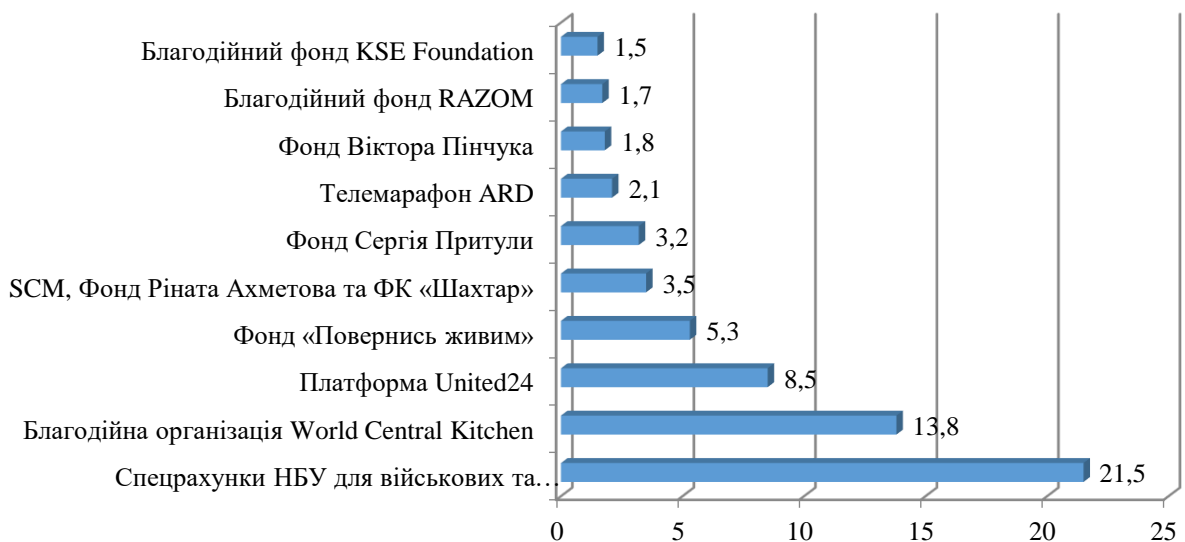

Рис.1.2. Рейтинг найбільших фандрейзингових платформ

Джерело: складено автором за даними [2]

Лідером за зібраною сумою стали спецрахунки НБУ для військових та гуманітарних потреб з 21,5 мільярдами гривень. Помітні також World Central Kitchen та United24 з вражаючими показниками у 13,8 та 8,5 мільярдах гривень відповідно. Це свідчить про високий рівень соціальної відповідальності та готовності громади долучатися до вирішення актуальних проблем.

Вказані великі суми фандрейзингу свідчать про великий рівень мобілізації та підтримки громади, особливо в умовах важливих суспільних викликів, таких як військові конфлікти чи гуманітарні кризи. Різкий ріст може вказувати на зростання усвідомлення громадою потреб у фінансовій підтримці та бажання внести свій вклад у розв'язання актуальних проблем. Разом з тим, важливо також враховувати роль менших фандрейзингових організацій, які також можуть мати значний вплив, хоч із меншими сумами.

Отже, сучасний стан волонтерської діяльності в умовах війни в Україні свідчить про вражаючий рівень мобілізації та підтримки громади. За дев'ять місяців війни найбільші благодійні організації та фандрейзингові платформи зібрали вражаючу суму в 63 мільярди гривень. Лідерами стали спецрахунки НБУ, World Central Kitchen та United24, вказуючи на високий рівень соціальної відповідальності громади та її готовність надавати підтримку військовим та гуманітарним потребам. Разом із тим, існують виклики у розвитку волонтерства, такі як патерналістський менталітет та недовіра до благодійних дій, які потребують уваги для забезпечення більш ефективного функціонування цієї сфери в умовах війни.

Використані джерела:

1. Горінов П., Драпушко Р. Волонтерська діяльність в Україні: соціально-правове дослідження: монографія. Київ: Державний інститут сімейної та молодіжної політики, 2022. 240 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/39498/Volonterska%20diialnist%20v%20Ukraini.pdf?sequence=1> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Ланда В. Перша десятка. Найбільші благодійники зібрали 63 млрд грн за 9 місяців війни. «Forbes Ukraine». 29 листопада 2022. URL: <https://forbes.ua/money/desyatki->

milyardiv-na-armiyu-ta-dopomogu-10-naybilshikh-fandreyzingiv-za-chas-viyni-renking-forbes-29112022-10118 (дата звернення: 5.02.2024).

3. Оподаткування волонтерів: «війна» з державою заради допомоги державі? Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3717153-opodatкування-volonteriv-vijna-z-derzavou-zaradi-dopomogi-derzavi.html> (дата звернення: 5.03.2024).

4. Офіційний сайт благодійного фонду С. Притули. URL: <https://prytulafoundation.org/> (дата звернення: 5.03.2024).

5. Офіційний сайт Міністерство соціальної політики України. URL: <http://surl.li/hhucn> (дата звернення: 15.03.2024).

Авторка статті:

Інна ГОНЧАРУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНОЇ ІНКЛЮЗІЇ

В сучасних умовах соціальна робота в Україні зазнає якісної трансформації: знання накопичуються, акумулюється практичний багаж, підвищується інтерес до професійної освіти та наукових досліджень, зростає обмін теорії та практики. [1,с.46].

Основним законодавчим актом, що регулює процес освіти дітей з Особливими освітніми потребами (ООП) є закон «Про освіту», який також зобов'язує державні органи, органи державної влади суб'єктів та місцевого самоврядування створювати оптимальні умови для корекції порушень розвитку та соціальної адаптації дітей із вадами розвитку через організацію системи соціальної інклюзії [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Зокрема, Постанова Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2011р. №872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах», де окреслено особистісно орієнтований підхід до навчання дітей із особливими потребами в контексті розробки навчальних планів та програм із врахуванням індивідуального підходу, робить адаптацію навчальних матеріалів відповідно до навчально-пізнавальних особливостей дітей із вадами розвитку». Цією постановою також **регламентуються зміст діяльності вихователів інклюзивних класів та їх асистентів [3,с.48].**

Типовими нормативами Міністерства і науки 06.12.2010 р.№ 1205, окреслена роль фахівця у питанні повноцінної реалізації змісту й завдань соціальної інклюзії [5,с.30].

Із 2010, наша держава приєдналася до Конвенції про дітей із особливими потребами, прийнятої ООН, тому «обов'язком держав-учасниць є забезпечення належного рівня інклюзивної освіти на всіх рівнях...[0,с.32]. Цю конвенцію ратифікували у 79 державах, вона стала міжнародною угодою, яка захищала права дітей із особливими освітніми потребами.

Зміни у становищі дітей із особливими освітніми потребами також пов'язані із прийняттям 5 липня 2017 року Закон «Про інклюзивну освіту». Цей нормативний акт регламентує право дітей із особливими освітніми потребами на здобуття освіти, незалежно від навчального закладу і його типу (в тому числі, безкоштовно) [1,с.63]. Цей закон також регламентує право таких дітей на можливість здобуття дистанційної та індивідуальної форми здобуття освітніх послуг; а також визначається право цієї категорії отримувати повноцінну психолого-педагогічну та корекційно-розвиваючу допомогу, можливість навчання таких дітей у загальноосвітніх навчальних закладах. Нормативним документом також регламентуються основні засади навчання, виховання та розвитку та виховання дітей із особливими потребами на засадах співпраці навчального закладу, батьків та громадськості. Важлива роль у цьому аспекті відводиться також позитивному ставленню самої дитини з особливими потребами до навчання, що варто формувати та розвивати педагогам та батькам [1,с.64].

У 2018 році було підписано Закон № 2249-VIII «Про внесення змін до певних законодавчих актів України». За допомогою цього терміну з обігу було вилучено термін «особа із інвалідністю». Відповідно до цього нині активно створюються спеціалізовані школи-інтернати для таких дітей, а також спеціалізовані групи [4].

Отже, одним із пріоритетів державної освітньої політики України є виховання гармонійно розвиненої особистості на засадах рівності, демократизму, поваги до гідності кожного учасника освітнього процесу, зокрема, й для дітей із особливими освітніми потребами. Ці положення детермінуються у таких нормативних документах, як: Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про освіту», у постанові Кабміну «Про затвердження Порядку організації соціальної інклюзії у закладах освіти» від 10 липня 2019.

Основним та пріоритетним завданням законодавчого регулювання соціальної інклюзії в нашій державі на сучасному етапі є запровадження найбільш ефективних заходів у сфері інклюзії не тільки для того, щоб зберегти освітній досвід дітей із особливими потребами, але й примножити його, створюючи та реалізуючи ефективні педагогічні умови для реалізації їхнього права на вибір типу навчального закладу, а відповідно, і змісту освіти.

Використані джерела:

1. Герасименко Ю. А. Професійно-особистісна готовність педагога до роботи в умовах соціальної інклюзії. Педагогічна освіта. 2015. № 6. 150с.
2. Про освіту Закон України від 05.09.2017р. №2145-VIII URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 13.03.2024)
3. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/957-2021-%D0%BF> (дата звернення: 13.03.2024)
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України. Закон України від 19.12.2018р. № 2249-VIII. Відомості Верховної Ради. 2021. № 6. 310с.
5. Tarasyuk I. Speech Competence Testing and Assessment: German Approach. East European Journal of Psycholinguistics. 2019. Vol. 6. No.1. <https://doi.org/10.5281/zenodo.3383010> (дата звернення : 23.02.2024)

Авторка статті:

Діана ГОРБАЧ,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

МОЛОДЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ГРУПА

Молодь - це група людей, яка стоїть на порозі дорослого життя і поступово входить у соціальну структуру суспільства. Вона знаходиться у процесі здобуття особистого і соціального статусу в різних сферах життя, таких як робота, політика і сім'я.

Молодь - це нове покоління, яке має потенціал для зміни світу. Вона є силою, яка формує та впливає на соціальні процеси. Молоді люди мають можливість виступити активними учасниками демократичного життя.

Молодь є специфічною соціально-демографічною групою суспільства, неоднорідною, з внутрішніми відмінностями, що визначаються особливостями її діяльності, способу життя, динамічністю та інноваційним потенціалом. Як особлива соціально-демографічна група суспільства молодь визначається не тільки віковими критеріями, а й своїм становищем у соціальній структурі суспільства, особливостями навчання та розвитку, соціального розвитку, що дозволяє молодим людям об'єктивно займати унікальне становище.

Окремі риси (вік, соціальна група, орієнтація) характерні для молоді. Освіта, професійне визначення та самореалізація, автономія через суспільні фактори пов'язані з віком, знання, уміння та навички, а також їх поточний стан.

Роль і значення молоді у суспільстві обумовлена рядом наступних об'єктивних обставин:

1. Молодь, яка є достатньо великою суспільно-демографічною групою, займає важливе місце у народногосподарському виробництві як єдине джерело поповнення трудових ресурсів.

2. Молодь є головним носієм інтелектуального та фізичного потенціалу свого народу. Вона має великі здібності до праці, технічної і культурно-художньої творчості, до продуктивної діяльності у всіх сферах життя.

3. Молодь має досить велику соціальну і професійну перспективу. Вона спроможна скоріше за інші соціальні групи оволодіти новими знаннями, професіями [3]. .

Вікові та психофізичні характеристики молодих людей в значній мірі впливають на схожість молодих поколінь у різні часи. Молодь формується через різні фактори, які впливають на її соціально-економічні, культурні, історичні та інші аспекти.

Будучи частиною суспільства, молодь піддається впливам усіма найбільш значущими процесами й факторами, які зумовлюють соціальні процеси. У свою чергу, будучи активною творчою частиною суспільства, молодь є не тільки об'єктом, на який чиниться суспільна дія, але й суб'єктом процесу взаємодії [2].

Молодь завжди уособлювала майбутнє людства, оскільки для повноправної участі в житті суспільства вона намагалася якомога швидше соціалізуватися, і тим самим спричиняла суттєві зрушення в системі. Як провідна частина людських ресурсів країни, молодь перетворює та пришвидшує існуючий порядок відносин і є провідником соціальних змін, економічного розвитку і технічного прогресу держави [1].

Станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 9 969 315 молодих осіб віком від 14 до 35 років, що складало 24,3% від загальної чисельності постійного населення України. Порівняно з 2021 роком чисельність молоді в Україні зменшилася на 293,6 тис. осіб (2,9%).

Молоді хлопці становили 51,3% (5112,3 тис. осіб), молоді дівчата – 48,7% (4857,0 тис. осіб) [4].

Розподіл молоді за віком:

- 14–19 років – 24,3% (2420,9 тис. осіб);
- 20–24 роки – 19,2 % (1912,3 тис. осіб);
- 25–29 років – 24,5% (2443,9 тис. осіб);
- 30–34 роки – 32,0% (3192,2 тис. осіб) [4].

Таким чином, молодь, яка включає осіб у віці від 14 до 35 років, має свої вікові, психологічні та соціальні особливості, які є основою для соціальної роботи з молоддю.

Використані джерела:

1. Карпенко А. В. Розвиток інтелектуальних активів людського потенціалу: теорія та практика. Запоріжжя: ФОП В. В. Мокшанов, 2018.
2. Молодь як особлива соціально-демографічна група в умовах становлення соціально-правової держави та громадянського суспільства. URL: file:///C:/Users/ACER/Downloads/Telegram%20Desktop/buiak_molod.pdf (дата звернення: 12.03.2024).
3. Основні характеристики молоді як особливої групи в суспільстві. Роль і значення молоді у суспільстві. URL: <https://studfile.net/preview/5318959/page:2/> (дата звернення: 12.03.2024).
4. Чисельність дітей та молоді в Україні. URL: [https://inmol.org/chyselnist-ditej-ta-molodi-ukraini/#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%202022,%25%20\(5112%2C3%20%D1%82%](https://inmol.org/chyselnist-ditej-ta-molodi-ukraini/#:~:text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%BC%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%8F%202022,%25%20(5112%2C3%20%D1%82%) (дата звернення: 12.03.2024).

Авторка статті:

Марина ГОРДОН,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Надія ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук,

професорка кафедри соціальних технологій

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОТРЕБ ЛЮДЕЙ ЗІ СТАТУСОМ ВПО

У зв'язку з російською збройною агресією мільйони українців були змушені покинути місця свого постійного проживання, переселитися в безпечніші регіони країни або виїхати за кордон. Так, за даними Житомирської обласної державної адміністрації, в області з початку бойових дій знайшли прихисток понад 119 тисяч вимушених переселенців. В області на кінець 2024 року фактично проживало майже 63,0 тис. внутрішньо переміщених. Із загальної кількості ВПО 17,6 тис. дітей, 3,0 тис. осіб з інвалідністю та 491 багатодітна родина [1]. Для значної частини внутрішньо переміщених осіб внутрішнє переміщення триває роками, часто люди зі статусом ВПО не мають куди повертатись і осідають на нових місцях проживання. Цей факт актуалізує питання соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у громади їх перебування.

Але інтеграція є комплексним процесом в умовах відмінностей у способах життя населення різних територій, і стає можливою, насамперед, через усунення перешкод у реалізації прав і свобод ВПО, забезпечення доступу до адміністративних, соціальних, культурних та інших публічних послуг, а також створення умов для розкриття потенціалу і посилення можливостей ВПО у приймаючих територіальних громадах. Відповідно, створення умов для інтеграції людей зі статусом ВПО потребує уваги та розуміння проблем, з якими зіштовхуються люди. Однією з таких проблем є почасти недостатній рівень правової компетентності, брак обізнаності щодо можливих соціальних пільг, послуг і гарантій, а також відсутність досвіду юридичної/правової допомоги людям зі статусом ВПО. Тому набуло актуальності завдання дослідження нормативно-правових засад процесу інтеграції людей зі статусом ВПО (таблиця 1).

Нормативно-правове забезпечення людей зі статусом ВПО

(складено за [2-9])

Права та гарантії	Нормативно-правова база	Особливості отримання
Право на надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я		
Кожний пацієнт має право, коли це виправдано його станом, бути прийнятим у будь-якому закладі охорони здоров'я за своїм вибором, якщо цей заклад має можливість забезпечити відповідне лікування.	Частина 2 статті 38 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 №2801-XII. Частина 1 статті 9 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».	
Право звернутися до закладу охорони здоров'я на власний вибір із заявою на ім'я керівника такого закладу з проханням поставити на облік за місцем фактичного проживання	Наказ Міністерства охорони здоров'я від 17.03.2022 №496 «Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану»	Підтвердженням місця проживання внутрішньо переміщеної особи є довідка про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи. Внутрішньо переміщена особа має право на отримання медичної допомоги без укладання нової декларації з лікарем.
Право звертатися до МСЕК для встановлення інвалідності заочно та незалежно від місця проживання чи перебування.	Постанова Кабінету Міністрів України від 08.03.2022 №225 «Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України».	Постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2022 №390 «Про внесення до деяких постанов Кабінету Міністрів України змін щодо строку повторного огляду осіб з інвалідністю та продовження строку дії деяких медичних документів в умовах воєнного стану» продовжено строк дії інвалідності, відсотків втрати працездатності та індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю на весь термін дії воєнного стану на території України і 6 місяців після його припинення/скасування.

<p>Право на забезпечення допоміжними засобами реабілітації, на отримання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за місцем проживання.</p>	<p>Пункти 7, 8 статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб».</p>	<p>Забезпечення допоміжними засобами реабілітації, надання реабілітаційних послуг здійснюється за наявності документів, що підтверджують право на ці послуги та засоби, а у разі їх відсутності – за даними Централізованого банку даних з проблем інвалідності (для осіб, які звертаються повторно) та індивідуальної програми реабілітації особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.</p>
<p>Пільги для дітей зі статусом ВПО</p>		
<p>Право на безоплатне гаряче харчування у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах незалежно від підпорядкування, типів і форми власності.</p>	<p>Пункт 10 статті 7 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Постанова Кабміну від 24.03.2021 №305 «Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку».</p>	<p>Для реалізації такої пільги слід звертатися до адміністрації відповідного навчального закладу.</p>
<p>Право на продовження здобуття освітнього рівня (дошкільної, шкільної, середньо-спеціальної, вищої освіти), а також отримання соціальної стипендії.</p>	<p>Частина 9 статті 11 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 №274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні». Постанова Кабміну від 28.12.2016 №1045 «Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти».</p>	<p>Всі діти, які вимушені були змінити місце навчання та/або проживання чи перебувають на захоплених територіях, можуть продовжити навчання у закладах загальної середньої освіти, розташованих на території, де не ведуться бойові дії, дистанційно або екстерном. Для отримання соціальної стипендії студенти (курсанти) звертаються до закладу освіти за місцем їх навчання із заявою в паперовій або електронній формі.</p>

<p>Право на оздоровлення та відпочинок.</p>	<p>Стаття 24 Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей».</p>	<p>Здійснюється коштом державного бюджету, місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ та організацій, професійних спілок і фондів, добровільних внесків юридичних та фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством. При цьому під час розв'язання питання щодо першочерговості оздоровлення та відпочинку дітей враховується соціальний статус дитини та матеріальне становище сім'ї, у якій вона виховується. Для реалізації такої пільги батькам дитини слід звернутися до органів місцевого самоврядування.</p>
---	---	---

Слід зауважити, що обізнаність ВПО щодо власних прав дозволить підвищити ефективність задоволення базових потреб людей зі статусом ВПО, гарантованих нормативно-правовою базою за допомогою органів місцевої влади на новому місці проживання. У разі виникнення додаткових питань, можна звернутися за юридичною підтримкою в мережу безоплатної правової допомоги, яка забезпечується Міністерством юстиції України, її офіси розташовані в більшості українських міст. Також можна звертатися до громадських організацій, які надають безоплатні правові консультації ВПО.

Використані джерела:

1. Затверджено Комплексну програму соціальної підтримки ВПО на 2024 рік у Житомирській області URL: <https://oda.zht.gov.ua/news/zatverdzheno-kompleksnu-programu-sotsialnoyi-pidtrymky-vpo-na-2024-rik-u-zhytomyrskij-oblasti/> (дата звернення: 01.03.2024).
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII. Остання редакція: 03.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення: 04.03.2024).
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. №1706-VII. Остання редакція: 30.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення: 04.03.2024).
4. Про оздоровлення та відпочинок дітей : Закон України від 04.09.2008 р. №375-VI. Остання редакція: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17> (дата звернення: 04.03.2024).

5. Деякі питання порядку проведення медико-соціальної експертизи на період дії воєнного стану на території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.03.2022 р. №225 зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ №390 від 30.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225-2022-p> (дата звернення: 04.03.2024).

6. Про затвердження норм та Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 р. №305. Останні зміни: 01.06.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2021-p> (дата звернення: 05.03.2024).

7. Деякі питання виплати соціальних стипендій студентам (курсантам) закладів фахової передвищої та вищої освіти : Постанова Міністрів України від 28.12.2016 р. №1045. Редакція від 01.01.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-2016-p> (дата звернення: 05.03.2024).

8. Деякі питання надання первинної медичної допомоги в умовах воєнного стану : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 17.03.2022 №496. URL: <https://moz.gov.ua/article/ministry-mandates/nakaz-moz-ukraini-vid-17032022--496-dejaki-pitannja-nadannja-pervinnoi-medichnoi-dopomogi-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 05.03.2024).

9. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 №274 зі змінами, внесеними згідно наказу МОН №1021 від 14.11.2022 р. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86134/.

Авторка статті:

Юлія ГРИЦЕНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

З кожним роком зростає кількість людей похилого віку, що ставить перед нашим суспільством нові завдання та виклики. Люди похилого віку найперші потрапляють в групу високого ризику, стають надто залежними від медичних, економічних послуг і особливо потребують соціально-психологічної підтримки.

Україна входить до 30 найстаріших країн світу за часткою осіб віком 60 років і старше: у 2015 році вона становила 21,8 %, а частка людей віком 65 років і старше – 15,5 % від загальної чисельності населення. Згідно з національним демографічним прогнозом до 2025 року частка осіб віком понад 60 років становитиме 25,0 % загальної кількості населення, віком 65 років і старше – 18,4 %, у 2030 році – понад 26 % і понад 20 %, відповідно. Одним із найважливіших аспектів забезпечення якості життя старіючого населення є соціальний супровід.

В соціальній роботі з людьми похилого віку застосовуються загальні і спеціальні технології соціальної роботи. Загальні на відміну від спеціальних технологій не відображають специфіку соціальної роботи з тією чи іншою категорією отримувачів соціальних послуг. До загальних технологій соціальної роботи відносяться: соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальне піклування, соціальна діагностика, соціальне обслуговування, корекція, терапія, посередництво, консультування, моделювання, проєктування, освіта та ін; до спеціальних — оцінка потреб сім'ї або особи, які перебувають у складних життєвих обставинах, соціальний супровід особи, яка перебуває у складних життєвих обставинах, підтримане проживання, комплексна оцінка ступеня індивідуальних потреб (визначається п'ять груп рухової активності, сума балів за шкалою Бартела і Лаутона, ступінь індивідуальних потреб, характеристика ступенів індивідуальних потреб), оцінка якості надання соціальної послуги та інше. [1;2]

Основне завдання соціальної роботи з людьми похилого віку пов'язане з їхнім соціальним захистом. Соціальний захист верств населення літнього і старечого віку складається з профілактики, підтримки і представництва. На п'ятдесятій сесії Генеральної Асамблеї ООН, що відбулася в березні 1995 р., для підготовки і проведення Міжнародного року літніх (1999 р.) були визначені принципи роботи з людьми похилого віку.

Принципи групи "незалежність" ґрунтуються на необхідності забезпечити доступ літніх людей до основних потреб і послуг суспільства, можливість працювати або здійснювати іншу корисну діяльність, проживати в безпечних умовах та отримувати допомогу вдома. Принципи групи "участь" відображають аспекти, пов'язані з залученням людей похилого віку до активного соціального життя, їхньої участі у формуванні та реалізації політики, спрямованої на підвищення благополуччя. Принципи групи "відхід" стосуються питань догляду і захисту з боку родини та громади, а також доступу до медичних, соціальних і правових послуг. Принципи групи "реалізація внутрішнього потенціалу" ставлять на меті всебічний розвиток та реалізацію людей похилого віку. Принципи групи "гідність" розглядають питання недопущення дискримінації на підставі віку (ейджизму), експлуатації, фізичного і психологічного насильства.[3]

В Україні актуальними є соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку» та соціальна послуга підтриманого проживання. «Університет третього віку» — соціально-педагогічна форма роботи з літніми людьми, що включає в себе організацію просвітницьких та навчальних курсів, творчих майстерень, курсове навчання за різними програмами. Ця додаткова освіта людей похилого віку набуває все більшого значення в світі. Дозволяє не тільки підвищувати власну самооцінку, але й відкрити перспективи професійного та особистісного самовдосконалення та продовжувати приносити користь суспільству. Соціальна послуга підтриманого проживання осіб похилого віку являє собою комплекс заходів з надання місця для проживання, навчання, розвитку та підтримки навичок самостійного проживання, допомоги в організації розпорядку дня, організації медичного патронажу, допомоги у веденні домашнього господарства (закупівля і доставка продуктів харчування, ліків та інших товарів, приготування їжі, косметичне прибирання), з представництва інтересів, надання допомоги в організації взаємодії з іншими фахівцями та службами, інформації з питань соціального захисту населення, допомоги в отриманні

безоплатної правової допомоги, спрямований на створення для отримувачів соціальної послуги соціально-побутових умов для самостійного проживання, захист їхніх прав та інтересів і залучення їх до життєдіяльності територіальної громади. [2;4]

Отже, важливість соціального супроводу людей похилого віку полягає в забезпеченні якісного життя, підтримці соціальних зв'язків та самопочуття, а також забезпеченні доступу до медичної допомоги та інших послуг. Технологія соціального супроводу дозволяє старшим людям залишатися активними членами суспільства, забезпечуючи їм підтримку у повсякденних справах, соціальній інтеграції та психологічному благополуччю. Він також сприяє запобіганню соціальній ізоляції та депресії, що часто виникають у похилому віці. У світлі зростаючої кількості людей похилого віку важливо наголосити на необхідності забезпечення достойного та повноцінного життя для цієї групи населення. Соціальний супровід є ключовим елементом цього процесу, що вимагає постійної уваги та розвитку з боку суспільства.

Використані джерела:

1. НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ. Імперативи демографічного старіння. К.: ВД «АДЕФУкрaina», 2014. 288 с. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%86%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8%20%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F-UKR.pdf (дата звернення: 23.03.2024).
2. Соціальна робота з людьми похилого віку: навч. по-сіб./Іванова І.Б. К.: Університет «Україна», 2023. 220 с. [Електронний ресурс]. *Режим доступу:* https://uu.edu.ua/upload/Nauka/naukovi_vydannia/ivanova_i_b_socialna_robota_z_ludmi_pohilogo_viku.pdf
3. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. -К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 464 с. URL: <file:///C:/Users/prolo/Downloads/%D0%A8%D0%B0%D1%85%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-UKR.pdf>

[%B9 %D0%A2%D0%B5%D1%85%D0%BD%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D1%96%D1%9](#) (дата звернення :23.03.2024)

4. Про затвердження Державного стандарту соціальної послуги підтриманого проживання осіб похилого віку та осіб з інвалідністю. Закон України від 07.06.2017 № 956 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-17#Text> (дата звернення :23.03.2024)

Автор статті:

Богдан ГРИШКО,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

РОЛЬ ВОЛОНТЕРСТВА У РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЕКТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вторгнення росії спричинило дуже серйозні негаразди в Україні в усіх сферах життєдіяльності, які вимагають нової оцінки багатьох соціальних проблем нашого суспільства. Повернення до справжніх ідеалів гуманізму нерозривно пов'язане з відродженням таких етичних якостей як милосердя, співчуття, доброта, соціальну значущість яких важко переоцінити. Особливо гостро дефіцит цих якостей відчують на собі найбільш потребуєчі допомоги верстви населення: самотні літні люди, інваліди, військовослужбовці та члени їх родин, вимушено переміщені особи, хворі хронічними і важко виліковними хворобами, діти-сироти. Звичайно, надання належної медичної допомоги і надання соціального забезпечення цим верствам населення знаходиться в компетенції держави, і лише загальнодержавними заходами можна радикально змінити їх положення. Але допомога, необхідна зараз цим людям, настільки багатопланова й різноманітна, що для вирішення їх насущних проблем необхідне залучення всього населення. Зауважимо, що розвиток волонтерського руху, який є одним із шляхів гуманізації нашого суспільства, розвивається останні два роки дуже активно. Саме цей рух відіграє дуже важливу роль у реалізації будь-яких соціальних проектів. Але, звичайно, як і будь яка діяльність, соціальна діяльність волонтерів має свої специфічні особливості. Зараз у добровольчій роботі волонтерів відбуваються зміни, які можна описати як зміну «стилів» роботи волонтерів[1]. «Стиль» роботи волонтера – це сукупність різноманітних форм та методів індивідуальної діяльності добровільних помічників в залежності від певних обставин та пріоритетів, через які вони постійно змінюються. Певні особливості, які зустрічаються на цьому шляху змін, дозволяють чітко розрізнити два *типи волонтерів*:

Волонтер, який працює тривалий час. Йому притаманні такі характеристики: повна віддача справі або організації. Волонтер, який працює тривалий час, зазвичай залучається до роботи трьома способами: самостійно; будучи членом певної організації,

працює більше за ту саму платню; направляється до певної організації після спілкування з іншими волонтерами.

Багато із утворюваних організацій покладаються на таких волонтерів, які працюють тривалий час, створюють робочі місця, які вимагають постійного витрачення часу протягом довготривалого періоду. В багатьох випадках волонтери такого типу є реальними творцями організації, для якої вони працюють, допомагаючи знайти структуру, в якій вони пізніше будуть працювати самі. На сьогоднішній день в умовах війни такими волонтерами стали домогосподарки та інші члени родин осіб, які служать у Збройних Силах України, знаходячи в цьому ціль свого життя. Багато людей із числа безробітних, пенсіонерів та осіб з невеликими прибутками також присвятили себе волонтерству під час війни[2].

Волонтер, який працює невеликий проміжок часу. Його характеризують такі ознаки: він цікавиться справою лише у загальних рисах і ніколи не намагається заглибитися у неї. Такий волонтер не є «справжнім патріотом», навіть якщо він допомагає справі. На сьогоднішній день таких волонтерів, які займалися цією діяльністю, щоб уникнути мобілізації, не бути засудженим суспільством чи з інших причин є досить велика кількість.

Цілком логічно обґрунтованою виглядає перевага волонтерської роботи лише на певний час для молоді, особливо студентської молоді. Намагаючись знайти рівновагу із обов'язками на навчанні (роботі), вдома, відпочинком та можливостями залучення, потенційний волонтер із числа молоді швидше обере другий стиль роботи, коли його участь у справі буде обмеженою та коли він буде мати можливість змінювати стилі роботи.

Під час збройної агресії росії в Україні з'явився абсолютно новий тип волонтерів, які мають свій специфічний «стиль» роботи. Це *волонтери на своїй основній роботі*. Велика кількість компаній та організацій в Україні займається підтримкою ЗСУ без відриву від виробництва, при цьому забезпечуючи потреби Армії та одночасно виконуючи свої професійні обов'язки.

Отже, можна зробити висновок, що роль волонтерства у реалізації соціальних проектів під час війни є дуже значною, адже більшість коштів, ресурсів держава спрямовує на підтримку ЗСУ, але соціальні проекти втілювати у життя також конче необхідно, хоча на це вже не вистачає ресурсів, але на допомогу приходять волонтери, які на сьогоднішній день є великою підтримкою держави.

Використані джерела:

1. Н. Нагорна. Особливості активності волонтерства, громадського сектору та соціального підприємництва в кризових умовах. Технології розвитку інтелекту. Том 7, № 2(34) (2023)
2. О. Павленко. Підготовка майбутніх фахівців соціальної роботи до волонтерської діяльності та досвід волонтерів в умовах війни. *Wielowymiarowość edukacji XXI wieku tom III Edukacja dorosłych*. 2022. С. 149-174.

Авторка статті:

Тетяна ДАКАЛ,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Надія ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук,

професорка кафедри соціальних технологій

СИСТЕМА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ У СПРАВАХ ДІТЕЙ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

У результаті реформи децентралізації, об'єднанні громади отримали нові повноваження. Серед них – забезпечення та дотримання прав дітей, саме з цією метою розпочинають своє функціонування служби у справах дітей селищних об'єднаних територіальних громад. Служба утворюється селищною радою та є підзвітною, підконтрольною та підпорядкованою селищній раді та безпосередньо селищному голові.

Служба у справах дітей селищної ради так само, як і служби районних, міських адміністрацій у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, актами Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства соціальної політики, наказами начальника служби у справах дітей обласної державної адміністрації, рішеннями селищної ради та її виконавчого комітету, розпорядженнями селищного голови, іншими нормативними актами органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Основними завданнями та функціями служби у справах дітей селищної територіальної громади є:

- 1) ведення прийому громадян з питань, що стосуються соціального захисту дітей;
- 2) надання інформації та проведення консультацій щодо діяльності органу опіки та піклування, служби у справах дітей, форм влаштування дітей, з питань застосування законодавства щодо захисту прав дітей, у тому числі дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- 3) виявлення дітей, залишених без батьківського піклування (зокрема, знайдених, підкинутих, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека);
- 4) реєстрація народження дитини підкинутої, знайденої, покинутої в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я, дитини, мати якої померла чи місце проживання матері якої встановити неможливо;

5) тимчасове влаштування дітей, залишених без батьківського піклування, та прийняття рішень про доцільність (недоцільність) повернення таких дітей, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах і були охоплені різними формами тимчасового влаштування, до батьків або осіб, які їх замінюють, зокрема: клопотання про влаштування дітей у притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, центри соціальної підтримки дітей та сімей, підпорядковані обласній державній адміністрації (обласній раді) або іншому місцевому органу виконавчої влади (органу місцевого самоврядування); влаштування дитини у сім'ю родичів, знайомих та вибуття з такої сім'ї; влаштування дитини у сім'ю патронатного вихователя та вибуття з неї;

6) вжиття заходів щодо надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, його зміни;

7) ведення обліку дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах;

8) захист житлових і майнових прав дітей, зокрема розгляд питань щодо вчинення правочинів з майном дітей, збереження майна, а також сприяння в отриманні житла дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, які його не мають;

9) підготовка проектів рішень виконавчого комітету селищної ради, як органу опіки та піклування при розгляді судом спорів щодо, участі одного з батьків у її вихованні, місця проживання дитини;

10) вжиття заходів щодо надання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;

11) участь у допиті малолітніх і неповнолітніх свідків, участь у судовому розгляді неповнолітнього обвинуваченого;

12) здійснення контролю за цільовим використанням аліментів;

13) перевірка за необхідності умов роботи працівників, яким не виповнилось 18 років, на підприємствах, в установах та організаціях різних форм власності;

14) соціальний захист дітей, постраждалих від жорстокого поводження, в тому числі домашнього насильства та торгівлі людьми (далі – постраждала дитина), зокрема: розроблення та виконання заходів із захисту прав та законних інтересів постраждалої дитини та дитини-кривдника; прийом та розгляд заяв і повідомлень про домашнє насильство та торгівлю людьми стосовно дітей та за участю дітей; інформування

постраждалої дитини, її батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися; інформування дитини-кривдника, її батьків, інших законних представників про права дитини, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися; влаштування дитини в центр соціально-психологічної реабілітації дітей, притулок для дітей служби у справах дітей, інші установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створено належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб, а також здійснення контролю за умовами її перебування, надання допомоги у разі неможливості проживання дитини з батьками, іншими законними представниками у зв'язку із вчиненням ними торгівлі дітьми, домашнього насильства стосовно цієї дитини або за її участю; проведення профілактичної роботи з батьками, іншими законними представниками дитини щодо запобігання торгівлі людьми, домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей; взаємодія з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сферах запобігання та протидії торгівлі людьми, домашньому насильству; проведення інших передбачених законодавством заходів у сферах запобігання та протидії торгівлі людьми, домашньому насильству стосовно дітей чи за участю дітей.

Таким чином, створення служб у справах дітей в сільській місцевості стало важливим етапом для соціального розвитку та захисту дитинства в Україні, адже села та невеликі селища, зазвичай, мають обмежений доступ до соціальних послуг порівняно з містами. Створення служб дозволяє вчасно виявляти та реагувати на випадки насилля, забезпечуючи захист та підтримку дітей, що опинилися в складних життєвих обставинах. Фахівці служби сприяють партнерству та співпраці між різними структурами, такими як: місцеві органи влади, заклади освіти, громадські організації тощо, для спільного зусилля на користь дітей та їхніх сімей.

Використані джерела:

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей. Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР, редакція від 03.08.2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.03.2024).

2. Про затвердження примірних положень про службу у справах дітей Наказ міністерства соціальної політики від 16.09.2021 №518 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

3.Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.03.2024).

4.Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей (Затверджено Наказом Міністерства соціальної політики України 30.12.2020 № 868). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 23.03.2024).

Авторка статті:

Валентина ДЕМЧЕНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

РОЗВИТОК ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ В УКРАЇНІ (80-90РР ХХ СТОЛІТТЯ)

Дослідження процесів розвитку органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського спілкування в Україні в 80-90-х рр. ХХ ст. має важливе значення, оскільки становище вразливих верст населення відображає загальний економічний добробут держави за певний період [2].

Зазначимо, що відповідно до Конституції України наша країна є соціальною державою. Кожна людина має право на соціальний захист, але сутністю гарантій цього права є умови, що створюються державою для нього [3].

Долучаємося до думки Гончаров А.В., що законодавство про соціальний захист охоплює два блоки гарантій: трудове законодавство та законодавство щодо соціального захисту. Перше стосується регламентації суспільно-трудова відносин в аспекті регуляції трудових відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності і галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичними особами, а друге – обов'язків і гарантій держави щодо надання соціального забезпечення, що включає матеріальну підтримку громадян у разі хвороби, повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості [1].

Упродовж 80-х рр. ХХ ст. уряду СРСР вдавалося забезпечити виплату відносно пристойних пенсій, тому що: по-перше, економічна система не знаходилася у стані перманентної кризи; по-друге, демографічна ситуація була сприятливою для солідарної пенсійної системи; по-третє, існувала загальна трудова повинність для працездатного населення; по-четверте, масштаби неформальної зайнятості були незначними та практично не існувало проблеми ухилення від сплати податків. У 1990 р. прийняттям законів СРСР «Про пенсійне забезпечення громадян у СРСР» і «Про пенсійне

забезпечення військовослужбовців» практично завершився процес створення єдиної всеохоплюючої системи пенсійного забезпечення, що діяла за єдиними умовами та нормами. Звичайно, ця система не була побудована повністю на принципах страхування (на практиці фактично поєднувалися принципи соціального страхування та соціальної допомоги), але вона заклала страхові основи, передбачивши відокремлення пенсійної системи від Державного бюджету.

21 грудня 1990 р. було створено республіканське управління Пенсійного фонду СРСР. Саме з цього часу бере свій початок історичний відлік функціонування та розвитку Пенсійного фонду України. Уперше на теренах України було закладено підвалини солідарної пенсійної системи, що базується на сплаті цільових пенсійних внесків, а не на бюджетних асигнуваннях держави, тобто державної страхової пенсійної системи.

За період існування незалежної України центральні органи виконавчої влади у сфері соціального захисту зазнали змін у назвах і правовому статусі. Так, Міністерство соціального забезпечення України, створене на основі Міністерства соціального забезпечення УРСР, було перейменовано в Міністерство соціального захисту України [1].

За часів Радянського Союзу прийомна родина розглядалася як форма опіки дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Тоді роль патронату і патронажу було зведено до мінімуму. Пріоритетними стали колективні форми виховання дітей. Основним принципом такої виховної концепції стала наявність розгалуженої мережі інтернатних закладів, які фінансувалися державою. Кількість дітей в одному такому закладі тоді сягала до 400 осіб. Дитячі колективи шкіл-інтернатів формувалися за віковою ознакою. Виховання дітей в умовах «закритого» інтернатного закладу й донині є найпоширенішою формою виховання дітей-сиріт у нашій країні. Відродження сімейних форм виховання в Україні почалося лише у 90-х роках ХХ століття.

Конвенція ООН про права дитини, яку було прийнято в 1989 році й ратифіковано Україною в 1991 році, проголошує, що дитині для повного емоційного комфортного розвитку найкраще зростати в сім'ї, в атмосфері щастя, любові і взаєморозуміння.

Саме за таких умов дитина може бути цілком підготовлена до самостійного життя в суспільстві й вихована в дусі розуміння цінності демократії, прав людини, вищих гуманістичних ідеалів та моральних цінностей.

На початку 1990-х років були створені перші дитячі будинки сімейного типу. В Україні й досі функціонують ДБСТ, які з'явилися саме в той час [1].

Отже, значущим є дослідження історичної спадщини розвитку розвитку органів соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського спілкування в Україні в 80-90-х рр. XX ст.

Використані джерела:

1. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/2.pdf (дата звернення: 20.02.2024).
2. Гончаров А.В. Дослідження дії законодавства про соціальний захист населення протягом 30-х-80-х років XX століття URL: http://www.lsej.org.ua/3_2023/2.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
3. Офіційний сайт Міністерство соціальної політики України. URL: <http://surl.li/hhuscn> (дата звернення: 15.03.2024).

Авторка статті:

Алла ДОРОЩУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Надія ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук,

професорка кафедри соціальних технологій

СТАЦІОНАРНІ ВІДДІЛЕННЯ, ЩО НАДАЮТЬ ПОСЛУГИ В УМОВАХ ЦІЛОДОБОВОГО ПЕРЕБУВАННЯ: СУТНІСТЬ І НАПРЯМКИ РОБОТИ

У сучасному суспільстві стаціонарні відділення, що надають соціальні послуги в умовах цілодобового перебування-проживання, відіграють важливу роль у забезпеченні підтримки та догляду за людьми, які потребують постійної або тимчасової підтримки. Система діяльності таких відділень складається з різноманітних компонентів, спрямованих на забезпечення якісних соціальних послуг та поліпшення якості життя мешканців. Стаціонарні відділення не є окремими юридичними особами, а діють виключно в структурі центру надання соціальних послуг територіальних громад.

Основним видом діяльності відділення є забезпечення постійного або тимчасового проживання, повне державне утримання одиноких громадян похилого віку, інвалідів (які досягли 18-річного віку), хворих (з числа осіб працездатного віку на період до встановлення їм групи інвалідності, але не більш як чотири місяці), які відповідно до висновку лікарсько-консультаційної комісії закладу охорони здоров'я за станом здоров'я не здатні до самообслуговування, потребують постійного стороннього догляду та допомоги, стаціонарного догляду, соціально-побутових, соціально-медичних та інших соціальних послуг. У стаціонарному відділенні такі люди отримують професійний догляд та нагляд, який може бути недоступним у домашніх умовах.

Система діяльності стаціонарного відділення надання соціальних послуг в умовах цілодобового перебування-проживання зазвичай ґрунтується на принципах, що забезпечують ефективну та комплексну підтримку мешканцям. Основні складові цієї системи включають такі аспекти:

Оцінка потреб: Перед прийомом відділення люди проходять оцінку їх потреб та можливостей. Це допомагає розробити індивідуалізований план підтримки для кожного мешканця.

Індивідуальний план підтримки: Кожній людині, яка перебуває в установі, призначається індивідуальний план, який визначає її потреби, мету та цілі, а також стратегії для досягнення цих цілей.

Медична та психологічна підтримка: Забезпечення доступу до медичних та психологічних послуг, які можуть включати лікування, терапію, консультування та психосоціальну підтримку.

Соціальна інтеграція та активності: Стимулювання участі мешканців у соціальних та розважальних заходах, сприяння їх участі в громадському житті та інтеграції в спільноту.

Навчання та розвиток навичок: Організація навчальних та розвиваючих програм для покращення освітнього та професійного рівня, а також для розвитку навичок самообслуговування та самостійності.

Система моніторингу та оцінки: Постійний моніторинг і оцінка прогресу кожного мешканця для визначення ефективності індивідуальних планів підтримки та потреб у внесенні змін.

Співпраця з іншими організаціями та службами: Установлення співпраці з місцевими органами влади, медичними установами, благодійними організаціями та іншими соціальними службами для забезпечення повноцінної підтримки мешканцям.

Означена система допомагає забезпечити повноцінне, індивідуалізоване та безпечне оточення для осіб, які перебувають в стаціонарних відділеннях надання соціальних послуг в умовах цілодобового перебування-проживання. Перевагами проживання у таких стаціонарних відділеннях можна визначити:

- Забезпечення безпеки та комфорту для людей похилого віку, особливо тих, хто потребує постійного медичного спостереження.
- Створення можливості для соціальної взаємодії та спілкування з іншими людьми, що може позитивно впливати на психічне та емоційне самопочуття людей.
- Кваліфікований медичний персонал може забезпечити комплексний підхід до лікування та догляду за людьми похилого віку, враховуючи їхні індивідуальні потреби та стан здоров'я.

- Створення стаціонарного відділення в громаді може допомогти зменшити соціальну ізоляцію та відчуття самотності серед людей похилого віку, надаючи їм можливість брати участь у різних заходах та активностях.
- В стаціонарному відділенні створені спеціальні умови для догляду за людьми похилого віку з різними хронічними захворюваннями та інвалідністю, що може полегшити їхнє щоденне життя.
- Забезпечення адекватного харчування та дотримання режиму харчування в стаціонарному відділенні допомагає підтримувати фізичне здоров'я та загальний стан клієнтів.
- Створення позитивного та сприятливого середовища у стаціонарних відділеннях може сприяти підвищенню якості життя людей похилого віку та покращенню їхнього самопочуття.

Використані джерела:

1. Деякі питання діяльності територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг): Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2009 р. № 1417. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.03.2024).

2. Деякі питання діяльності центрів надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 р. № 177 URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.03.2024).

3. Про затвердження Державного стандарту стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності: Наказ Міністерства соціальної політики України від 29.02.2016 № 198 URL: <https://zakon.rada.gov.ua>(дата звернення: 23.03.2024)

4. Про затвердження натуральних добових норм харчування в інтернатних установах, навчальних та санаторних закладах сфери управління Міністерства соціальної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 324. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 23.03.2024)

Авторка статті:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ЛЬНІЦЬКА

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ЦЕНТРИ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ В ГРОМАДАХ

Міністерством соціальної політики України з жовтня 2023 року реалізовується проєкт зі створенням Центрів життєстійкості, які будуть надавати безкоштовно комплексну соціальну послугу з формування життєстійкості для мешканців громад України (за рахунок держави та меценатів).

Зазначимо, що життєстійкість можна розуміти як «вміння бути емоційно та ментально стабільним і продуктивним, навіть за кризових умов» [1]. Визначено і складові Програми життєстійкості (див. Рис. 1.1.)

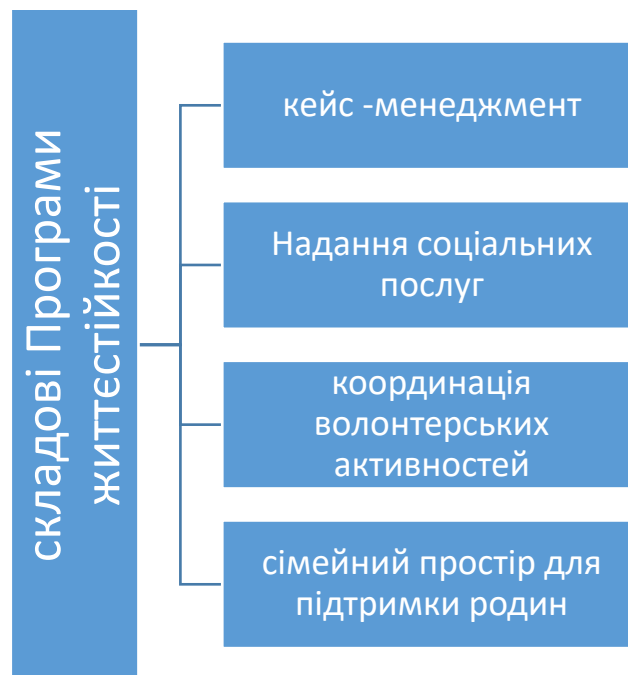

Рис 1.1 Складові Програми життєстійкості

З лютому 2024 року до Програми життєстійкості долучилися 65 громад України..

Центри життєстійкості стають тими осередками в наших громадах, де можна отримати підтримку, поділитися своїми переживаннями з іншими [2].

У Центрах життєстійкості кожна людина може відвідувати групи взаємопідтримки, працювати з психологом та знаходити відповіді на актуальні запитання. Особливістю таких груп є об'єднання учасників за спільними запитами. Так, у діючих Центрах проходять

тренінги для військовослужбовців та ветеранів, переселенців, родин військових, людей, які втратили рідних під час війни Мета таких зустрічей - підтримати та згуртувати учасників, а ще - посилити саму громаду [2].

У межах надання послуги учасники опанують навички зниження рівня стресу і тривожності, самопомоги й першої психологічної допомоги близьким. Особлива увага приділятиметься розвитку батьківських навичок і догляду за дітьми. А також – психологічній роботі з військовослужбовцями, ветеранами та їхніми родинами [3].

Отож, за місцем надання послуги будуть запроваджені: психологічна діагностика, психологічне консультування (індивідуальне, сімейне чи групове); надання психологічної підтримки та допомоги після психологічних травм і стресових розладів; навчання методам і прийомам, які допомагають знижувати фізичний та психологічний стрес тощо.

Використані джерела:

1. Формування життестійкості. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Formuvannya-zhittestiykosti-.html> (дата звернення: 10.03.2020).
2. Про реалізацію експериментального проекту із запровадження комплексної соціальної послуги з формування життестійкості: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2023 р. № 1049 Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1049-2023-%D0%BF#Text>(дата звернення: 10.03.2020).
3. Послуга з формування життестійкості: відповіді на найпоширеніші питання. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/posluga_z_/ (дата звернення: 10.03.2020).

Авторка статті:

Наталія ІВАНЮК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА ІНКЛЮЗІЯ В БІЗНЕСІ

Соціальна інклюзія в бізнесі стає все більш актуальною темою у сучасному світі, де різноманітність і включення вважаються не тільки моральним обов'язком, але й ключем до успіху. В цій статті ми розглянемо теоретичні засади соціальної інклюзії та наведемо приклади її реалізації в бізнесі.

Соціальна інклюзія – це процес, який забезпечує всім членам суспільства рівний доступ до ресурсів, можливостей і прав, незалежно від їх статусу, віросповідання, раси, статі чи фізичних можливостей. Це означає доступ до роботи, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг [1, с. 70 –71].

У бізнесі соціальна інклюзія має багато вимірів, включаючи створення інклюзивних робочих місць, де працівники відчувають себе цінними та залученими, незалежно від їх особистих характеристик. Це також означає розробку продуктів та послуг, які задовольняють потреби широкого спектра споживачів.

Моделі соціальної інклюзії в бізнесі варіюються від корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) до соціального підприємництва. Корпоративна соціальна відповідальність зосереджується на тому, як компанії можуть позитивно впливати на суспільство, в той час як соціальне підприємництво використовує бізнес-моделі для вирішення соціальних проблем [2].

Одним з ключових елементів соціальної інклюзії є диверсифікація робочої сили. Диверсифікація робочої сили - це процес розширення будь-яких можливостей зайнятості та використання і впровадження різноманітних форм праці. В умовах цифровізації та глобалізації економіки, диверсифікація стає важливим інструментом для збалансування попиту та пропозиції робочої сили [3]. Компанії, які приймають працівників з інвалідністю, не тільки покращують свою репутацію, але й відкривають для себе нові ідеї та підходи до ведення бізнесу.

В контексті глобалізації, інклюзивний бізнес стає ще більш важливим, оскільки компанії виходять на міжнародні ринки і взаємодіють з клієнтами та співробітниками з різних культур. Інклюзія дозволяє компаніям краще розуміти і задовольняти потреби глобальної аудиторії.

Інновації в соціальній інклюзії відіграють важливу роль, адже використання технологій для створення доступних продуктів, може допомогти людям з інвалідністю краще інтегруватися у суспільство. Такі ініціативи не тільки відображають соціальну відповідальність компаній, але й стимулюють інновації та розвиток нових ринків.

Соціальна інклюзія в бізнесі вимагає від компаній адаптації їхніх стратегій та політик для забезпечення рівності та справедливості. Це може включати розробку програм різноманітності та інклюзії, навчання працівників з питань недискримінації та створення більш гнучких умов праці.

Проте, незважаючи на значний прогрес у цій області, існують виклики, з якими бізнесу доводиться стикатися. Це включає зміну корпоративної культури, подолання стереотипів та забезпечення сталості ініціатив соціальної інклюзії.

Кейс №1

Компанії, такі як Microsoft та Accenture, вважаються лідерами галузі соціальної інклюзії, реалізуючи програми для підтримки різноманітності та інклюзії на робочому місці. Їхній успіх показує, що інклюзивні практики можуть сприяти інноваціям, збільшенню задоволеності працівників та підвищенню загальної продуктивності.

Один із вражаючих прикладів інклюзивних ініціатив від Microsoft - це програма "Autism Hiring Program". Ця програма була спеціально створена, щоб залучити, призначити на роботу та підтримати особливі таланти серед людей з аутизмом. Вона включає адаптований процес відбору, який враховує унікальні потреби кандидатів, надаючи їм можливість демонструвати свої навички та компетенції в більш комфортному для них середовищі. Програма передбачає наявність наставників та спеціальні навчальні сесії для співробітників, щоб підвищити обізнаність про аутизм і сприяти створенню більш інклюзивної культури всередині компанії. Цей підхід не тільки відкриває двері для талановитих людей з аутизмом до кар'єри у

високотехнологічній індустрії, але й демонструє, як компанії можуть вигравати, розширюючи своє розуміння різноманітності та інклюзії на робочому місці [4].

Кейс №2

Компанія Accenture, яка активно просуває інклюзію та різноманітність, починаючи від зобов'язань керівництва до конкретних програм, спрямованих представників різних спільнот.

Однією з їхніх ключових ініціатив є програма "Getting to Equal", яка зосереджена на створенні рівних можливостей для жінок та чоловіків у компанії. Accenture зобов'язалася досягти гендерної рівності серед своїх співробітників до 2025 року, прагнучи мати гендерний паритет на всіх рівнях управління. Ініціатива включає в себе розробку програм менторства та спонсорства для жінок, проведення тренінгів на тему непередбачуваності ухвалення рішень, які можуть впливати на кар'єрне просування жінок, та впровадження гнучких умов праці, щоб допомогти співробітникам краще поєднувати роботу та особисте життя [5].

Важливо також розуміти, що соціальна інклюзія не є статичною метою, а скоріше постійним процесом, що вимагає від бізнесу гнучкості, адаптації до змін у суспільстві та неперервного самовдосконалення. Це передбачає відкритість до навчання, експериментів і, в деяких випадках, переосмислення традиційних підходів до ведення бізнесу.

Особливу увагу в рамках соціальної інклюзії слід приділяти питанню доступності. Це означає не лише фізичний доступ до приміщень та послуг, але й створення умов, за яких люди з обмеженими можливостями можуть повноцінно взаємодіяти з продуктами та сервісами компанії, використовуючи сучасні технології.

Важливо підкреслити, що успіх у сфері соціальної інклюзії залежить не тільки від ініціатив самих бізнесів, але й від співпраці з урядовими установами, неприбутковими організаціями та громадськістю. Така співпраця може створити синергію, що веде до створення більш інклюзивного суспільства, вигідного для всіх його учасників.

Грамотне фінансування в соціальну інклюзію часто приносять позитивний соціальний та економічний вплив, сприяючи створенню більш здорового суспільства.

З іншого боку, необхідно визнати й виклики, пов'язані з реалізацією інклюзивних практик. Це включає потребу в культурній зміні всередині організації, подолання

мовних бар'єрів, адаптацію технологій та приміщень до потреб людей з обмеженими можливостями, а також необхідність у розумінні та повазі до різноманітності світоглядів і культурних особливостей.

Кейс №3. В епоху стрімких технологічних перетворень, коли інновації формують майбутнє нашого суспільства, в центрі цих процесів стоїть компанія "SoftServe", яка є одним з лідерів у галузі IT-послуг та розробки програмного забезпечення в Україні, що активно впроваджує інклюзивні практики в своєму середовищі. Компанія розуміє важливість створення комфортних умов для всіх своїх співробітників, включаючи людей з обмеженими можливостями. Основні напрямки діяльності "SoftServe" у сфері інклюзії - це доступність офісів, що включають наявність пандусів, спеціально обладнаних місць, а також вантажних ліфтів, які можуть використовуватися для переміщення між поверхами; програми навчання та розвитку - це спеціалізовані тренінги та майстер-класи для підвищеної обізнаності своїх співробітників щодо інклюзії; інклюзивна корпоративна культура, яка являє собою створення середовища, де кожен співробітник відчуває себе цінним та залученим; співпраця з громадськими організаціями, які працюють над підтримкою людей з обмеженими можливостями, в тому числі з проектами, спрямованими на їх інтеграцію в IT-сферу [6; 7]

Успішні історії компаній, які інтегрували соціальну інклюзію у свою діяльність, показують, що ключем до ефективності є стратегічний підхід, що включає залучення усіх рівнів управління та співробітників. Це означає не тільки формування політик і програм, але й створення відкритого діалогу, навчання та розвитку, що допомагає подолати стереотипи та сприяє більшій емпатії та розумінню.

Кейс №4. Однією із успішних компаній, яка активно працює над соціальною інклюзією в Україні є Auchan – це міжнародна роздрібна мережа супермаркетів, що спеціалізується на продажу продуктів харчування та товарів для дому. Слід зазначити аспекти, які роблять компанію прикладом успішної інклюзії: різноманітність робочої сили, де Auchan активно залучає співробітників різних вікових груп, національностей та здібностей, що допомагає створити різноманітне та інклюзивне робоче середовище; програми навчання та розвитку – компанія надає можливості для навчання та професійного росту своїм співробітникам, а саме включає тренінги, семінари та інші

ініціативи, які сприяють розвитку навичок та знань; сприяння рівності – це підтримка рівних можливостей для всіх своїх співробітників, незалежно від їхньої статі, віку, національності чи фізичних можливостей [8].

Отже, соціальна інклюзія в бізнесі є складним, але надзвичайно важливим завданням, що вимагає комплексного підходу та відданості ідеї створення відкритого та різноманітного середовища. Вона не лише сприяє економічному росту та інноваціям, але й покращує соціальну згуртованість, сприяючи створенню справедливішого суспільства.

Організації, які успішно інтегрують принципи соціальної інклюзії в свою стратегію та культуру, не тільки виграють у короткостроковій перспективі через підвищення лояльності споживачів та продуктивності співробітників, але й забезпечують собі стійке місце в майбутньому, де інклюзивність стане нормою. Цей шлях може бути викликом, але його результати — надзвичайно винагороджуючі, як для бізнесу, так і для суспільства загалом.

Використані джерела:

1. Макуха О. [Анотація]: Соціальна інклюзія як важливий аспект інноваційного розвитку в просторовому плануванні (2023). Всеукраїнська науково–практична конференція «Просторове планування для майбутнього України» С.70-71. URL:<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/12876/1/zbirnyk%2026%20%d1%82%d1%80%d0%b0%d0%b2%202023-70-73.pdf> (дата звернення 16.04.2024).
2. Продиус О. І. [Анотація]: Інклюзивні інновації в контексті соціальної відповідальності підприємства (Випуск 14, частина 2 • 2017). Науковий вісник Ужгородського національного університету . С. 84 - 87. URL:http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/14_2_2017ua/19.pdf (дата звернення: 16.04.2024)
3. Гук Л. П. [Стаття]: Стандартні та нові форми зайнятості: диверсифікація можливостей в умовах цифровізації та глобалізації (2021). БІЗНЕСІНФОРМ № 1 '2021. С.225-227. URL:https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2021-1_0-pages-224_231.pdf (дата звернення 16.04.2024).
4. [Jason Ward](#). Microsoft Autism Hiring Program aims to attract diverse talent. Windows Central . last updated August 12, 2020.

- URL: <https://www.windowscentral.com/microsofts-autism-hiring-program-seeks-bring-diverse-talent-redmond>. (date of access:16.04.2024).
5. [Inclusion & Diversity](#)> Gender Equality. Advancing gender equality. Accenture. URL: <https://www.accenture.com/us-en/about/inclusion-diversity/gender-equality> (date of access:16.04.2024).
 6. SoftServe [Електронний ресурс] // Вікіпедія вільна енциклопедія. (Відредаговано 3 січня 2024). – URL: [SoftServe — Вікіпедія \(wikipedia.org\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/SoftServe) (дата звернення 16.04.2024).
 7. Ева [Електронний ресурс] // SoftServe отримав глобальну нагороду за найкращу програму з розвитку рівності та інклюзії.(31.10.23). URL: <https://eba.com.ua/softserve-otrymav-globalnu-nagorodu-za-najkrashhu-programu-z-rozvytku-rivnosti-ta-inklyuziyi/> (дата звернення 16.04.2024).
 8. Інклюзивне працевлаштування у мережі супермаркетів Групи Ашан.:Універсальний дизайн
URL:<https://ud.org.ua/biblioteka/prezentatsiji/232inklyuzivnepratsevlashtuvannya-u-merezhi-supermarketiv-grupi-ashan> (дата звернення 16.04.2024).

Авторка статті:

Ольга ІЛІНА

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

МОЛОДІЖНИЙ РУХ У СУЧАСНУ ДОБУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО Й ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Поняття молодіжного руху не має однозначного визначення в науковій літературі. Як правило молодіжний рух трактується досить широко і визначається або як масова форма вираження соціальної активності молоді, або як сама масова соціально-політична активність, або як участь молоді в процесі зміни і спадкоємності поколінь через специфічні колективні форми її соціальної активності [1, 2, 4].

Такі визначення є універсальними. Вони описують дуже широкий спектр діяльності молодих людей, спрямованої на розвиток суспільства через внесення змін в суспільно-політичні відносини. Однак, подібна універсальність може стати на заваді конкретизації опису молодіжного руху і його структурному аналізу.

З нашої точки зору, більш доречним з цією метою є використання визначення терміну молодіжний рух, яке знаходимо у праці Головенька В. А. "Український молодіжний рух у ХХ столітті". Він визначає молодіжний рух як один з компонентів суспільно-політичної системи, представлений певним чином організованими молодіжними структурами, що тією чи іншою мірою усвідомлюють свою власну специфічність, здійснюють визначену діяльність, спрямовану на реалізацію цих інтересів, а також створення специфічної і власної ролі в суспільстві [3].

Розглядаючи сучасний молодіжний рух в Україні, виділимо його законодавчо-нормативну та інституційно-організаційну основи. Діяльність молодіжних об'єднань як і будь-яких об'єднань громадян регламентується Конституцією та Законами України. В першу чергу Законом України «Про основні засади молодіжної політики» та Законом України «Про громадські об'єднання» [5, 8, 9].

В сучасних умовах повномасштабної військової агресії з боку росії розширився волонтерський рух, який можна вважати частиною молодіжного руху, в тому випадку, коли основу волонтерських організацій складає молодь.

Законом, що регулює цей сегмент громадської активності, є закон «Про волонтерську діяльність» [7], який з часу його прийняття у 2011 році, зазнав досить значних змін, пов'язаних з необхідністю законодавчого нормування діяльності волонтерів в умовах воєнного стану, їх участі в оборонних заходах, захисту їх здоров'я і життя та страхування у разі настання інвалідності або загибелі.

Що стосується інституційно-організаційної основи, то молодіжний рух в Україні представлено молодіжними громадськими організаціями. Такі організації переважно виникають внаслідок об'єднання групи молодих людей, які ставлять перед собою певні цілі та завдання. Спочатку такі групи діють як неформальні, потім усвідомлюючи спільні проблеми і бажання, висуваючи конкретні цілі й декларуючи їх у статуті, звертаються до державних органів з метою формалізації своєї діяльності. Реєструються в Державному реєстрі.

Також можливий і інший шлях, коли молодіжна громадська організація створюється за ініціативою державних органів, інших громадських організацій або політичних партій. У цьому випадку конкретна мета та цілі вже поставлені. Відбувається процес пошуку молодих громадян, які розділяють поставлені цілі та і підтримують ідею створення молодіжної організації. Наступним кроком, як і в першому варіанті, є реєстрація молодіжної громадської організації.

Саме за допомогою участі в громадських організаціях молоді люди можуть досягти своїх цілей, а також сформуватись і реалізуватись як повноправні члени суспільства. Необхідною є державна підтримка просоціальних форм активності молоді. У цьому напрямі доцільною є створення і організація діяльності молодіжних центрів та установ, а також підготовка кваліфікованих фахівців для роботи з молоддю.

Використані джерела:

1. Барабаш В. В. Інституціалізація молодіжного руху України. *Політичний менеджмент*. 2004. № 3. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11634/11-Barabash.pdf?sequence=1> (дата звернення: 14.03.2024).

2. Барабаш В. В. Молодіжний рух як об'єкт і суб'єкт реалізації молодіжної політики. *Український соціум*. 2004. №1(3). С.119-130.
3. Головенько В.А. Український молодіжний рух у ХХ столітті (історико-політологічний аналіз основних періодів). К. : А.Л.Д., 1997. 160с.
4. Ковальчук В. Б. Правові засади функціонування громадських організацій у процесі становлення громадянського суспільства в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 13-25.
5. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.03.2024).
6. Корнієвський О. А., Якушик В. М. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні. К. : Київ. братство, 1997. 132с.
7. Про волонтерську діяльність : Закон України від 01 січ. 2024 р. № 3236-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> (дата звернення: 14.03.2024).
8. Про громадські об'єднання : Закон України від 27 лип. 2023 р. № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> (дата звернення: 14.03.2024).
9. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 31 бер. 2023 р. № 1414-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

Автор статті:

Влад ІЛЬНИЦЬКИЙ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ЩОДО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАЦІЄНТІВ З ВРОДЖЕНИМИ ТА НАБУТИМИ ПАТОЛАГІЯМИ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ

Реабілітація пацієнтів з вродженими та набутими патологіями у медичних закладах має соціально-психологічний зміст і є актуальною в умовах воєнного стану. Руйнація звичної моделі життєдіяльності пацієнтів, розрив сформованих ними соціальних зв'язків та відносин вимагає адаптації до нових умов життя, відновлення психоемоційних та фізичних ресурсів, повернення втрачених соціальних позицій [1].

У Постанові Кабінету Міністрів України «Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я» висвітлено питання щодо механізмів формування створення кабінетів асистивних технологій, які створюється з метою надання заходів з реабілітації у сфері охорони здоров'я особам з обмеженнями повсякденного функціонування, включаючи надання медичних виробів, зокрема допоміжних засобів реабілітації у безоплатне користування на тимчасовій основі та забезпечення послугами, пов'язаними з цим процесом (підбір, налаштування, навчання користуванню допоміжними засобами реабілітації) [5]. .

Наукові напрацювання щодо окремих аспектів соціальної реабілітації прослідковуються у роботах А. Попович, А. Гриб, А. Іпатова та ін. У працях зазначено, що функції соціальної реабілітації розподіляються між установами та організаціями освіти, охорони здоров'я, культури, спорту, засобів масової інформації, соціального захисту [1;2;3;4].

До найбільш важливих цілей соціальної реабілітації належать: повернення у суспільство, подолання ізоляції, підвищення соціальної активності, розширення соціальних контактів, підтримка оптимального рівня життя, розвиток у людини здатності до самостійної життєдіяльності, боротьби з труднощами, протистоянню негативному впливу навколишнього середовища [2].

Для пацієнтів у післяінсультному стані, після черепно-мозкових травм різної тяжкості є високі шанси на якісне життя після отриманої реабілітації.

Медична реабілітація в онкології передбачає комплекс медичних, педагогічних, психологічних заходів, спрямованих на відновлення чи компенсацію порушених або повністю втрачених функцій, з метою відновити здатність онкологічного хворого жити й працювати у звичному середовищі.

Реабілітація у відділеннях « Ортопедії та травматології» передбачає роботу з пацієнтами таких нозологій: відкриті (закриті) переломи кісток кінцівок; неускладнена травма хребта; перелом кісток тазу; травматичний звих кінцівки, пошкодження, відриви м'язів (відрив двохголового м'язу плеча, пошкодження ахілового сухожилку), множинна травма кисті та ступні, пошкодження сухожилок кисті (свіжі та застарілі), пошкодження менісків колінного суглобу, пошкодження зв'язок колінного суглобу, звичні звихи плеча, травматичні ампутації кінцівок, пальців ступні та кисті, деформуючі остеоартрози великих суглобів, остеоартроз хребта з вираженим больовим синдромом, деформації кінцівок, деформації переднього відділу ступні, плоскоступість; звичний звих плеча, контрактура Дюпюїтрена, гострі та хронічні артрити суглобів, остеопороз, захворювання позасуглобових тканин, стадія загострення [3] .

Як прописано в законодавчих документах, діяльність кабінетів асистивних технологій реалізується фахівцями з реабілітації та мультидисциплінарними реабілітаційними командами та полягає в наданні реабілітаційної допомоги пацієнтам, що виписуються із стаціонарних реабілітаційних відділень для продовження отримання цієї допомоги в амбулаторних умовах та потребують забезпечення медичними виробами, в тому числі допоміжними засобами реабілітації; здійснення фахівцем з реабілітації підбору та налаштування допоміжних засобів реабілітації відповідно до призначень членів мультидисциплінарної реабілітаційної команди тощо[5] .

Отож, на законодавчому рівні прописані завдання, зміст і встановлено вимоги до організації надання реабілітаційної допомоги у сфері охорони здоров'я . Зазначені документи сприятимуть і соціально-психологічній реабілітації пацієнтів з вродженими та набутими патологіями у медичних закладах, оскільки прогнозують забезпечення підтримки, консультування, навчання і розвиток пацієнтів з різними нозологіями.

Використані джерела:

1. Голова Н.І. Шляхи та засоби соціальної реабілітації дітей та молоді з обмеженими можливостями: від ізоляції до інтеграції. URL: [http:// irbis-nbuv.gov.ua/.cgiirbis_64.exe?](http://irbis-nbuv.gov.ua/.cgiirbis_64.exe?). (дата звернення: 10.02.2024).
2. Гриб А.Є. Соціальна дезадаптація учасників бойових дій та особливості її профілактики та психокорекції. URL: [http:// medpsychology.pp.ua/](http://medpsychology.pp.ua/) (дата звернення: 10.02.2024).
3. Іпатов А.В., Коробкін Ю.І., Мороз О.М. Аналіз сучасного стану реабілітації інвалідів в Україні. URL: [http://cyberleninka.ru/ article/n/analiz-suchasnogo-stanu-reabilitatsiyi-invalidiv-v-ukrayini](http://cyberleninka.ru/article/n/analiz-suchasnogo-stanu-reabilitatsiyi-invalidiv-v-ukrayini) (дата звернення: 10.02.2024).
4. Попович А.М. Соціальні бар'єри та соціальна реабілітація URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/15278/1/%D0%A1%D0> (дата звернення: 10.02.2024).
5. Питання організації реабілітації у сфері охорони здоров'я: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.12.2023 № 1285 Законодавство України Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.02.2024).

Авторка статті:

Олександра КАНОВА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ СІМЕЙ З АЛКОЗАЛЕЖНИМИ БАТЬКАМИ

Сучасне українське суспільство має великий спектр проблем соціального характеру, на розвиток яких впливає як війна, так і економічна криза, недосконалість нормативно-правової та бази надання соціальних послуг.

Однією з таких проблем є алкозалежність, яка має різнобічний негативний вплив на людину. Алкоголізм як соціальне явище, що є результатом безконтрольного, систематичного вживання спиртних напоїв, яке згубно впливає на здоров'я, поведінку у побуті, працездатність населення, шкодить добробуту та руйнує моральні засади суспільства, існує вже довгий час. [3] Про негативні наслідки вживання алкоголю свідчить і статистика, згідно з якою близько 55% крадіжок, 79% пограбувань та 69% нападів здійснюють у стані сп'яніння.[1, с.17]

Вживання алкогольних напоїв у сім'ях є доволі розповсюдженою проблемою в Україні. І якщо раніше алкоголь частіше був обов'язковим атрибутом багатьох свят, то за сучасних обставин його вживання більше пов'язують із постійним стресом та напругою, тобто як засіб розслаблення. А враховуючи той факт, що сім'я є первинним осередком соціалізації особистості, то негативний вплив пияцтва розповсюджується на всіх її членів, а не лише на алкозалежного. Відтак, в першу чергу страждають саме діти, адже вони перебувають у ненормальних умовах життя, які в подальшому матимуть відбиток на їх власному способі існування і самовираження. Причому, це може бути як наслідування поведінки батьків, так і абсолютно протилежні їхнім дії.

Тема алкогольної залежності вивчалася різними дослідниками, які визначили як стадії цієї хвороби, так і категорії осіб, які найбільше підпадають під вплив алкоголю та як їм допомогти. Зокрема, до вживання алкоголю більше схильні особи з конфліктних, неповних сімей, де присутні несприятливі батьківсько-дитячі відносини, є генетична схильність до вживання алкоголю та інші деструктивні прояви. Та окрім цього, не варто

забувати про особистісні фактори людей, як от характер і темперамент, та вплив зовнішнього середовища, тобто оточення, проблем, стресу тощо.

Сім'ї, у яких батьки є алкозалежними, мають наступні проблеми: члени сім'ї не приділяють уваги один одному, особливо дітям; батьки погано ставляться до дітей або взагалі не помічають їх; все життя характеризується непостійністю і непередбачуваністю, а відносини між членами деспотичністю; члени сім'ї стурбовані запереченням реальності та створенням ідеальної картини їх сім'ї; в алкозалежних батьків виникає нераціональна агресивна поведінка відносно всього оточення; депресивні стани; зменшення захисних реакцій; серйозні проблеми з фізичним здоров'ям, особливо із серцево-судинною та травною системами. [1, 4]

Фахівці соціальної сфери працюють із такими родинами за допомогою індивідуального, групового чи масового соціального втручання, які здійснюються з допомогою наступних методів соціальної роботи: соціального консультування, соціального супроводу, соціальної корекції, просвітницької діяльності, захисту прав та інтересів клієнта у державних установах, опитування, тестування, інтерв'ю, прогнозування, перенавчання тощо. Однією з основних методик, які застосовуються в роботі з неблагополучними сім'ями є соціальний супровід. Він є довготривалою допомогою неблагополучним сім'ям, що спрямована на усунення несприятливих факторів, формування у сім'ї навичок самостійно долати труднощі та проблеми, які у них виникають, реалізувати свій соціальний і виховний потенціал, права в суспільстві, корекцію і покращення внутрішньосімейних стосунків та стосунків між суспільством та ними. Здійснюється соціальний супровід за допомогою надання різних видів матеріальної та психологічної допомоги, соціальних послуг, консультування, захисту інтересів клієнта.

Критеріями ефективності соціально-педагогічного супроводу з неблагополучної сім'ями є: відновлення і виконання нею своїх функцій (репродуктивної, соціалізації дітей, економічної і господарсько-побутової, рекреативної і психотерапевтичної, комунікативної, гедоністичної); відновлення внутрішньосімейних зв'язків і їх стабілізація; відновлення зв'язків сім'ї з мікросередовищем (ділові стосунки на роботі, в школі, доброзичливі із сусідами); відновлення зв'язків із макросередовищем (участь у житті країни, своєї релігійної спільноти, відзначенні свят тощо).[2]

Отже, зважаючи на сучасні умови життя та статистичні дані, проблема алкозалежності є актуальною на даний час в Україні. Відтак, актуальності набувають методи впливу на осіб, що вживають алкогольні напої, та їх родини. Одним із важливих напрямків роботи соціального працівника з цією категорією неблагополучних сімей є соціальний супровід, який здійснюється за допомогою різних методів та форм роботи з клієнтами та має комплексний вплив, спрямований на всебічне покращення життя родини, у якій батьки мають алкогольну залежність та, власне, сприяння припиненню цієї суспільно несхвальної поведінки- вживання алкоголю.

Використані джерела:

1. Довга Л. В. Спирти. Негативний вплив алкоголю на здоров'я людини: позакл. Захід. Хімія : наук.-метод. журн. 2013. вип.13/14. с.16-19.
2. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю : навч. Посіб. / Держ. Центр соц. служб для молоді ; наук. конс. І. М. Трубавіна. Київ : ДЦССМ, 2003.130 с.
3. Черних В. П. Фармацевтична енциклопедія 3-є вид., доп. Авторський колектив. Київ: МОПІОН, 2016. 1952с.: іл./гол.ред. Ради та автор передмови В. П. Чернях; Національний фармацевтичний університет. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/2705/alkogolizm> (дата звернення: 12.03.2024).
4. Чистякова Ю. Робота практичного психолога з неблагополучними сім'ями. *Психолог.* - 2013. - вип.7. С. 42-46. с. 46.

Авторка статті:

Анастасія КАРПАЧОВА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ДІТЬМИ, СІМ'Ї ЯКИХ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Сучасне суспільство стикається з різноманітними викликами та проблемами, пов'язаними з людьми різних категорій. У військових конфліктах нашого часу, особливо актуальною є питання підтримки та інтеграції осіб, що опинилися у важкій життєвій ситуації. Робота з дітьми СЖО вимагає особливого розуміння та чутливості. Сприяти їхньому розвитку в умовах стресу та невизначеності – це виклик, який ставить перед нашим суспільством важливі завдання. Організації та фахівці соціальної сфери повинні розробляти та впроваджувати ефективні стратегії для роботи з цією категорією осіб, забезпечуючи їм необхідний захист і підтримку.

«Складні життєві обставини (СЖО) – умови, що негативно впливають на життя дитини, стан її здоров'я та розвиток (інвалідність, тяжка хвороба, безпритульність, перебування у конфлікті із законом, залучення до найгірших форми дитячої праці, жорстоке поводження тощо), установлені за результатами оцінювання потреб дитини та її сім'ї у соціальних послугах.» [1]

Мета статті полягає в ретельному вивченні та аналізі методів і стратегій роботи з сім'ями, які перебувають у складних життєвих умовах, з метою розробки ефективних підходів до їх підтримки та розвитку.

Супровід дітей у СЖО покладено на служби у справах дітей. Повідомлення про зміни у дитини має бути розглянуте протягом однієї доби перед передачею інформації правоохоронним органам. Справа може закриватися за умови зміни місця проживання, усунення складних умов чи досягнення дитиною повноліття. [1]

Відповідно до законодавства України, тривалість соціального супроводу для конкретної сім'ї залежить від актуальності її проблем, адаптаційного потенціалу членів, та функціональної спроможності самотійно подолати труднощі. Початок соціального супроводу ґрунтується на результатах соціального інспектування та підтвердженій

інформації про складні обставини після рішення дорадчого органу щодо необхідності супроводу для даної сім'ї чи особи. [3]

Центр соціальних служб для дітей та молоді (ЦСССДМ) надає різноманітні послуги, охоплюючи різні аспекти підтримки сімей та осіб у складних життєвих обставинах.

1. Інформаційні послуги:

- Надання інформації про соціальні виплати та права сімей згідно з чинним законодавством.

- Посередництво у знаходженні служб та установ, які можуть надати відповідну допомогу та соціальні послуги.

2. Психологічні послуги:

- Діагностика соціально-психологічних характеристик особистості.

- Консультації з психологічного здоров'я та покращення взаємин з оточуючим середовищем.

- Розгляд проблем та надання порад з розв'язання соціальних та психологічних викликів.

3. Соціально-педагогічні послуги:

- Виявлення та підтримка розвитку інтересів членів родини.

- Профілактична робота щодо гармонійного розвитку дитини та сімейних стосунків.

- Навчання батьків ефективним методам виховання та мобілізації ресурсів сім'ї.

- Допомога у розв'язанні конфліктів у сімейному вихованні.

- Педагогічне консультування.

4. Соціально-медичні послуги:

- Посередництво в здійсненні лікувальних заходів та профілактики захворювань.

- Консультації з збереження здоров'я та формування здорового способу життя.

- Формування сексуальної культури та профілактика захворювань.

5. Юридичні послуги:

- Консультації з питань законодавства та захисту прав.

- Захист прав дитини.

6. Соціально-економічні послуги:

- Допомога у залученні ресурсів для вирішення матеріальних потреб сімей.
- Підтримка в оздоровленні та отриманні соціальних допомог.
- Інформування та допомога у працевлаштуванні.
- Посередництво в гуманітарній допомозі.

Центр активно працює для забезпечення всебічної підтримки та допомоги сім'ям та особам у важких життєвих ситуаціях. [2]

У підсумку можна зазначити, що специфіка роботи з дітьми у складних життєвих обставинах визначається важливістю забезпечення їхнього психосоціального благополуччя. Робота спрямована на виявлення та вирішення унікальних потреб кожної дитини, враховуючи їхню індивідуальність та контекст сімейного оточення. Важливим аспектом є не лише вжиття заходів у кризових ситуаціях, але й створення умов для розвитку та реалізації потенціалу дітей, сприяючи їхньому позитивному взаємодію з світом. Робота з дітьми в складних умовах вимагає турботи, професійності та глибокого розуміння індивідуальних особливостей кожного випадку, щоб забезпечити їм можливість налагоджувати стійкі та здорові стосунки у майбутньому.

Використані джерела:

1. Черниш. О. Структура роботи з дітьми, сім'ї яких перебувають у складних життєвих обставинах URL: <https://vseosvita.ua/news/struktura-roboty-z-ditmy-simi-iakykh-perebuvaiut-u-skladnykh-zhyttievyykh-obstavynakh-45031.html> (дата звернення 23.11.2023).
2. Миколаївський обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді URL: http://ocss.mk.ua/sotsialna_robota_z_simjami_jaki_opinilisja_zi_skladnimi_zhittjevimi_obstavinami (дата звернення 23.11.2023).
3. Белоліпцева О.В. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах в період незалежної України. 2014. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nzkr_2014_35_5.pdf (дата звернення 28.11.2023).

Авторка статті:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

Автор статті:

Вадим ГВОЗДЬ,

магістр соціальної роботи

СОЦІАЛЬНО-СПРЯМОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТФОРМ ПОШИРЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Проблематика соціально-спрямованої діяльності релігійних організацій викликає необхідність вивчення питання залучення різних представників релігійної спільноти до надання соціальної допомоги. Продуктивна діяльність церков і деномінацій на ниві соціального служіння сприяє зміні підходів у рамках державної політики у сфері свободи совісті та свободи релігії. Упродовж останніх років релігійні організації отримали право на заснування загальноосвітніх навчальних закладів, домоглися державного визнання дипломів та наукових ступенів, отриманих у системі духовної освіти. Іntenсивно відбувається процес законодавчого врегулювання функціонування інституту капеланства.

Реалії українського соціально-культурного життя підтверджують факт постійно високого рівня довіри до Церкви як соціального інституту. Зокрема це підтверджується і низкою офіційних соціологічних досліджень. Зокрема, тут наглядними є дані Центру Разумкова. За результатами опитування, Церква продовжує утримувати одну з перших позицій довіри серед суспільних і політичних інститутів (поряд із ЗСУ – 96,0%, Президентом України – 82,0%, гуманітарними і добродійними організаціями – 78,0%), а це – 70,0% опитаних [1].

До того ж ми побачили, що ПЦУ, піклуючись про безпеку людей від воєнних злочинів кремля, у цьому контексті, постійно моніторить ситуацією в країні, посилаючи відповідні меседжі для пастви й через проповіді - настанови під час богослужінь, електронні платформи поширення інформації (Фейсбук, Твіттер, Інстаграм, Ютуб, застосунок "Моя Церква" для смартфонів на двох провідних платформах – iOS (для продукції компанії "Apple" та Android), часті відеозвернення, друковані видання, зокрема, – газету «Моя Церква» та журнал "Помісна Церква" тощо. Тут важливо підкреслити, що сьогодні ця визначальна компонента прийнятих ПЦУ низки конструктивних рішень відіграє

надважливу роль і продовжує, без перебільшення, бути ефективним засобом, спрямованим на протидію ворогові та збереженню належного психоемоційного стану в суспільстві загалом та серед своїх вірян зокрема.

Нами було проведено контент-аналіз на наступних сайтах:

- <https://www.pomisna.info/uk/> (Синодально інформаційно-просвітницького відділу ПЦУ)
- <http://zhytomyr-eparchy.org/> (сайт Житомирської єпархії ПЦУ)

Аналіз проводився за період з червня 2023 по серпень 2023 року. Критерії оцінки контент-аналізу діяльності ПЦУ в умовах війни:

- Періодичність публікування інформаційних постів;
- Напрямки діяльності;
- Кількість проаналізованих публікацій.

Розглядаючи напрямки Синодально-інформаційно-просвітницького відділу ПЦУ виділяють наступні пункти: Новини ПЦУ; Новини Синодальних відділів; Новини єпархій.

Дослідженні напрямки роботи представлені у таких категоріях: Кількість проаналізованих публікацій – 150. Автор публікацій - Синодально інформаційно-просвітницького відділу ПЦУ; Періодичність публікацій на сайті 5 публікації кожного дня;

Основні напрямки діяльності : робота з органами влади - 95 публікацій; благодійність - 15 публікацій; духовна освіта - 5 публікацій; просвіта - 5 публікацій; прийняття законопроектів - 23 публікацій; проведення опитувань- 3 публікації; Міжнародна діяльність - 4 публікації.

Можна виділити наступні інформаційні повідомлення:

➤ **10 червня 2023 року** у мережі опублікували відео, на якому зафіксовано сучасний стан постраждалої від численних обстрілів Святогірської лаври та прилеглої до обителі місцевості, повідомляє Інформаційно-просвітницький відділ ПЦУ.

➤ **28 червня 2023 року** у Києві біля Меморіального комплексу пам'яті воїнів України, полеглих в Афганістані, відбулася благодійна акція прихожан Воскресенського храму (храм пам'яті загиблих і ветеранів Афганістану) та ветеранського активу УСВА. Про це повідомляє Інформаційно-просвітницький відділ ПЦУ.

➤ **2 серпня 2023 року** з благословення Блаженнішого Митрополита Київського і всієї України Онуфрія у церковно-археологічному музеї Київської духовної академії і семінарії Синодальний відділ ПЦУ «Церква і культура» та Київські духовні школи організували виставку «Українська Православна Церква у всеукраїнській боротьбі з російською агресією».

➤ **5 серпня 2023 року**, під головуванням ректора Київської духовної академії і семінарії архієпископа Білгородського Сильвестра, в Київських духовних школах відбулось засідання Вченої ради, на якому були підбиті підсумки вступної кампанії 2023 року. Участь у засіданні взяли професорсько-викладацька корпорація КДАіС. Про це повідомляє Інформаційно-просвітницький відділ УПЦ з посиланням на сайт kdais.kiev.ua.

Аналізуючи сайт Житомирської єпархії ПЦУ можна виділити наступні характеристики: кількість проаналізованих публікацій – 80; автор публікацій - **Прес-служба благочинна**; періодичність публікацій на сайті 1-2 публікації 1 раз на два дні;

Основні напрямки діяльності : богослужіння - 45 публікацій; благодійна діяльність – 35 публікацій.

Можна виділити наступні інформаційні повідомлення:

➤ **06.06.2023** благочинний черняхівського округу передав продуктивні пакети для багатодітних сімей. В день святої П'ятидесятниці, благочинний Черняхівського району, настоятель храму на честь святого Георгія Побідоносця, архімандрит Мануїл (Бицик), відвідав багатодітні сім'ї та сім'ї переселенців та передав продуктивні пакети.

➤ **06.06.2023** У дні Святої Трійці духовенство та парафіяни Свято-Миколаївського собору м. Бердичіва Житомирської єпархії Православної Церкви України відправили до Гуманітарного штабу Бердичівщини чергову партію допомоги Збройним Силам України і тим, хто у час важких випробувань потребує підтримки.

➤ **11.06.2023** від Свято-Іоанно-богословського храму с. Скразлівка передано до старостату округу вантаж із допомогою жителям Херсонщини

➤ **16 серпня 2023 року** було завершено чин похорону у с. Студенія. Спочилий, Герой України - Таранович Олександр. З перших днів війни Олександр вступив до лав територіальної оборони, як справжній воїн та патріот земної Вітчизни вступив до Збройних

Сил України. Чин похорону очолив благочинний Житомирського округу протоієрей Димитрій Новіцький.

Отже, за результатами проведеного аналізу можна сказати, що основна діяльність УПЦ за літній період 2023 року була спрямована робота з органами влади, розробку та прийняття законопроектів. Найменша кількість уваги приділена розділу опитувань, міжнародної діяльності. ПЦУ намагається проводити активну благодійну та волонтерську діяльність.

Аналізуючи отримані дані досліджуваних респондентів, можна висловити думку стосовно того, що діяльність ПЦУ буде викликати більше довіри у людей, якщо буде проявлятися у безпосередніх проявах. Тобто, проведення освітніх та просвітницьких заходів, благодійна та волонтерська діяльність спрямована на допомогу ЗСУ, ВПО та вразливим категоріям населення.

Отже, надважливим меседжем виступає те, що значна кількість конфесій активно включаються до оборони своєї Батьківщини, позитивно реагуючи на заклики української влади щодо обмежувальних заходів, які безпосередньо торкнулися й релігійного життя, питань захисту і боротьби проти воєнних злочинів кремлівської влади та фактів скоєння ними геноциду української нації. Тут особливо варто виокремити Православну Церкву України, Українську Греко-Католицьку Церкву, Римо-Католицьку Церкву в Україні й низку протестантських конфесій, які, на правду, демонструють високий рівень соціальної небайдужості.

Використані джерела:

1. Рівень релігійності, довіра до Церкви, конфесійний розподіл та міжцерковні відносини в українському суспільстві (листопад 2023р.).

URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/riven-religiinosti-dovira-do-tserkvy-konfesiinyi-rozpodil-ta-mizhtserkovni-vidnosyny-v-ukrainskomu-suspilstvi-lystopad-2023r> (дата звернення: 11.02.2024).

Автор статті:

Олександр КОМОВ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ В УКРАЇНІ ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Актуальність теми дослідження. В сучасній Україні соціальна реклама набуває особливої актуальності як засіб впливу на суспільні цінності, усвідомлення та зміну поведінки громадян. Вирішення проблем, таких як охорона здоров'я, соціальне забезпечення, екологічна свідомість, і протидія дискримінації, вимагає ефективних комунікаційних інструментів. Соціальна реклама в період незалежності України стала одним з таких інструментів, спрямованих на формування відповідальної поведінки та активності громадян у важливих сферах життя. Дослідження цієї тематики дозволяє узагальнити досвід, виявити ефективні підходи та методики розробки та поширення соціальної реклами, а також оцінити її вплив на суспільство.

Постановка проблеми. Необхідність глибокого розуміння змісту та технологій соціальної реклами в Україні обумовлена її головною роллю в соціальних змінах. Оцінка ефективності соціальної реклами, вивчення специфіки її створення та поширення в умовах цифрової епохи, а також аналіз адресності та персоналізації рекламних кампаній вимагають детального дослідження.

Соціальна реклама в Україні відіграє значну роль у сфері соціальної роботи, впливаючи на неї декількома ключовими шляхами: підвищення обізнаності та інформування громадськості; зміна громадської думки та стереотипів; спонукання до дій; залучення волонтерів та ресурсів; підтримка ініціатив та інновацій. Таким чином, соціальна реклама відіграє критичну роль у розвитку соціальної роботи в Україні, допомагаючи не тільки в інформуванні та освіті населення, але й у мобілізації ресурсів, залученні волонтерів, та підтримці соціальних ініціатив. Вона сприяє формуванню більш активної громадської участі в соціальних процесах та покращенні якості життя вразливих груп населення.

Дослідження також зосереджується на вивченні проблематики та тематики соціальної реклами, що активно розвивається в українському суспільстві, виявленні гендерних, екологічних, соціальних та політичних аспектів. Особлива увага приділяється інноваційним форматам та креативним рішенням у соціальній рекламі, їх здатності адаптуватися до змін у медіа-ландшафті та ефективно досягати своєї аудиторії.

Теоретична значимість дослідження полягає у поглибленні знань про сутність, функції, класифікацію соціальної реклами та у визначенні її ролі у суспільних змінах. Аналіз специфіки змісту та технологій соціальної реклами дозволяє виявити нові тенденції та підходи в її розвитку.

Практична значимість дослідження визначається можливістю застосування отриманих результатів для оптимізації стратегій створення та поширення соціальної реклами в Україні. Висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані владними структурами, неприбутковими організаціями, рекламними агентствами та іншими зацікавленими сторонами для підвищення ефективності соціальних кампаній. Матеріали дослідження можуть слугувати основою для розробки навчальних курсів з соціального маркетингу, реклами та медіакомунікацій, а також стати корисним ресурсом для подальших наукових розвідок у цій галузі.

Авторка статті:

Анастасія КОТВИЦЬКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВИХ ПОДІЙ НА ДИНАМІКУ СОЦІАЛЬНО ЗУМОВЛЕНИХ ВЗАЄМИН МІЖ ДІТЬМИ

Постановка проблеми та визначення її актуальності. Військові події завжди мають глибокий вплив на суспільство, але однією з найбільш вразливих груп залишаються діти, які відчувають наслідки конфліктів у своєму соціальному оточенні.

Діти змушені адаптуватися до непередбачуваних змін у своєму житті. Вони можуть стикатися зі стресом, тривогою та навіть травмами, які впливають на їх емоційне та психологічне становище. Більше того, військові події можуть спричиняти розлуку з родиною, втрату дому та рідних, що значно впливає на їх взаємини з оточуючими.

У таких умовах діти часто виявляють солідарність та взаємопідтримку одне одного. Вони можуть формувати спільноти, де діляться емоціями, допомагають одне одному та підтримуються в складних часах. Заради спільного блага та виживання, діти можуть об'єднуватися навіть у тих найважчих умовах. Таким чином, вплив військових подій на динаміку взаємин між дітьми в соціальному оточенні може бути складним та мінливим. Від співпереживання до спільної боротьби, діти показують неймовірну стійкість та ресурсність у найскладніших умовах.

Метою статті є дослідження впливу військових подій на динаміку взаємин між дітьми в соціальному оточенні.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні майже мільйон українських дітей позбавлені дитинства. Усі вони вже отримали тяжкий досвід війни та її нещадних проявів: обстрілів, поранень, смертей, розрухи та занепаду. Для них звичними стали такі слова, як «тривога», «сирена», «бомбосховище», «ракета» та інші. Діти добре знають, як поводитися під час обстрілу, як правильно евакуюватися, де розташовані бомбосховища та що потрібно взяти з собою [2, с. 186].

Вкрадене дитинство – одна з найбільших трагедій, що залишає глибокі травми у психіці та емоційному стані дітей, позбавляючи їх відчуття безпеки та щастя, які мають

бути невід'ємними частинами їх дитинства. Усі діти різні, і кожен з них по-різному реагує на військові події, однак найпоширенішими реакціями дитини на жорстокі події військових дій є:

– молодший шкільний вік (6-10 років): дратівливість і плаксивість; агресивна поведінка вдома або в школі; боротьба за увагу батьків; розлади сну (нічні страхи і кошмари); страх темряви; ухилення від відвідування школи та спілкування з однолітками; втрата інтересу та здатності зосередитися під час занять;

– середній шкільний вік (11-14 років): розлади сну та апетиту; домашній бунт; відмова виконувати домашні обов'язки; проблеми в школі, включаючи замкнутість у собі та відсутність інтересу до навчання; проблеми зі здоров'ям і функціональні скарги; втрата інтересу до спілкування з однолітками;

– старший шкільний вік (15-18 років): психосоматичні розлади (висип, головні болі, розлади травної системи тощо); іпохондрія; розлади сну та апетиту; аменорея або дисменорея; збудження або зниження рівня енергії; апатія та втрата інтересу до протилежної статі; безвідповідальна або делінквентна поведінка, включаючи правопорушення; зниження здатності зосередитися [3].

Умови воєнного часу можуть відзначатися низкою особливостей, що впливають на соціальну адаптацію та інтеріоризацію дітей:

– нестача ресурсів та постійний страх втрати. Діти перебувають в стані постійного стресу через нестабільність життєвих умов та страх втрати необхідних ресурсів;

– порушення вольової та самооцінної сфери. Воєнні події можуть підірвати внутрішні ресурси дитини, порушуючи її вольову сферу та почуття власної цінності;

– когнітивний дисонанс та деформація навичок. Діти можуть зіштовхуватися з протиріччям між їх досвідом та реальністю, що може призводити до деформації навичок та навіть розуміння навколишнього світу;

– порушення мотиваційно-ціннісного компонента соціалізованості. Воєнний час може призвести до зниження мотивації та ціннісного орієнтування, що впливає на активність та інтереси дитини;

– дегуманізація емоційно-почуттєвої сфери. Постійний стрес та переживання воєнних подій можуть відбитися на емоційному стані дітей, зводячи вираження емоцій та почуттів до мінімуму;

– порушення психічних функцій. Всі ці чинники можуть впливати на порушення різних аспектів психічного функціонування дитини, включаючи пам'ять, увагу, мислення та інші [5, с. 284].

Варто також зазначити, що в умовах військових дій взаємини між дітьми в соціальному оточенні мають свої особливості, залежно від конкретних обставин та контексту:

1. Стрес та тривога. Військові події створюють атмосферу стресу та тривоги в суспільстві, що може впливати на дітей. Вони можуть почувати нестабільність та небезпеку, що може вплинути на їх поведінку та взаємини з іншими дітьми.

2. Травми та втрати. Війна часто призводить до травм та втрат серед дітей, таких як втрата близьких, власні травми або свідчення насильства. Такий досвід може вплинути на їх соціальну поведінку, змінити їх ставлення до інших дітей, а також впливати на їх емоційний стан.

3. Зміни в соціальних структурах. Військові події можуть викликати зміни в соціальних структурах, таких як міграція, переселення або розпад звичайних соціальних груп. Ці зміни можуть вплинути на формування нових соціальних зв'язків серед дітей та їх спосіб взаємодії.

4. Формування стереотипів та уявлень. Війна впливає на формування стереотипів та уявлень про інших людей, в тому числі інших дітей. Це може сприяти формуванню негативних стереотипів або вражень про інших як про загрозу, що може вплинути на спроможність встановлювати позитивні взаємини.

5. Підтримка та співпраця. Незважаючи на негативний вплив, військові події також можуть сприяти формуванню співпраці та підтримки між дітьми. Діти можуть об'єднуватись в умовах кризи або небезпеки, зміцнюючи соціальні зв'язки та взаємодію.

Усі вищезгадані обставини досить часто призводять до того, що у дитини знижується потреба у спілкуванні. Дитина стає мовчазною та замкнутою, оскільки вона переживає багато негативних емоцій, але не може їх висловити. Це відбувається через дві

основні причини: по-перше, усі перебувають у схожих умовах; по-друге, існує велика ймовірність смерті для кожного, тому емоційна близькість може лише посилити травму особистості [4].

Загалом, вплив військових подій на взаємини між дітьми в соціальному оточенні може бути складним та багатогранним. Адже, входження дитини в соціальне середовище, яке стало неструктурованим, непередбачуваним та нелогічним, може спричинити внутрішній конфлікт особистості. Соціалізація, за своєю суттю, відбувається організовано й соціально зумовлено; проходить під контролем, а в дитячому віці і поготів [1, с. 8].

Висновки. Отже, вплив військових подій на динаміку взаємин між дітьми у соціальному оточенні виявляється через спільний досвід стресу та тривоги, що сприяє формуванню близьких зв'язків. Травми та втрати, що виникають в результаті воєнного конфлікту, можуть призводити до змін у соціальних структурах та формування нових соціальних зв'язків серед дітей. Одночасно військові події можуть змінювати уявлення та стереотипи про інших, що впливає на спосіб взаємодії між ними. Незважаючи на негативні наслідки, військові події також можуть сприяти об'єднанню та підтримці дітей у складних умовах.

Водночас, важливо пам'ятати, що у період війни соціальний контроль має реалізуватися відповідно до психологічного стану дитини і гармонійно поєднуватися з ним. Важливо забезпечити дитині не лише контроль, але й підтримку, розуміння та заохочення її внутрішньої гармонії та розвитку. Соціально-психологічна підтримка та сприяння психологічному благополуччю дитини є надзвичайно важливими в умовах воєнного конфлікту, а виховання - спрямовуватися на забезпечення психологічного комфорту та добробуту дитини, враховуючи її потреби й емоційний стан.

Використані джерела:

1. Бондаренко В. Проблеми соціальної адаптації молодших школярів в умовах воєнного часу. *Вересень*. 2022. Т. 2, № 93. URL : <https://september.moippo.mk.ua/index.php/sept/article/view/219/179> (дата звернення: 02.03.2024).

2. Клевака Л.П., Тумановська А.А. Методи «заземлення» негативних емоційних переживань дитини дошкільного віку. *Тези 74-ї наукової конференції професорів, викладачів, наукових працівників, аспірантів та студентів Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»* (Полтава, 25 квітня – 21 травня 2022 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. Т. 2. С. 186-187. URL: <http://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/10573> (дата звернення: 03.03.2024).
3. Особливості спілкування з дітьми, які пережили травматичний досвід в умовах війни. URL : http://leader171.kiev.ua/2.str/sps/teach_sug/sps_003.pdf (дата звернення: 02.03.2024).
4. Похілько Д.С. Діти та війна. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/4865/1/%D0%94%D1%96%D1%82%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.pdf> (дата звернення: 03.03.2024).
5. Суятинова К. Соціалізація дітей дошкільного віку в умовах війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. Вип. 63, том 2. С. 281–286. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-2-46> (дата звернення: 01.03.2024).

Автор статті:

Сергій КОТЛОВИЙ,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальних технологій

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Сучасний світ стикається з безліччю складних конфліктів, які вимагають новаторських і мирних підходів до вирішення. У цьому контексті медіація як ефективний метод вирішення спорів займає все більш важливе місце на світовій арені. Особливий інтерес становить практика медіації в європейських країнах, де різноманіття культур, історій і правових систем створює унікальне поле для досліджень. Порівняльне дослідження практик медіації в європейських країнах дозволяє нам глибше заглибитися в аналіз різноманітності методів, підходів і результатів, а також визначити спільні тенденції, які сприяють мирному вирішенню конфліктів.

Розуміння відмінностей і схожості в практиках медіації в європейських країнах дає можливість розширити наші знання про те, як різні культурні, правові та соціальні фактори впливають на вибір методів вирішення суперечок. Щоб зрозуміти, які підходи є найефективнішими в певних контекстах, необхідно вивчити та порівняти практику медіації в Європі.

Сучасні європейські суспільства стикаються зі складними викликами та різноманітними суперечками, які можуть варіюватися від сімейних і комерційних конфліктів до соціальних і міжнародних протиріч. У такому контексті на перший план висувається важливість альтернативних методів вирішення конфліктів, особливо медіації [1]. Ці методи дають можливість сторонам досягти згоди та вирішити суперечки без необхідності тривалих і дорогих судових розглядів, а також мінімізувати негативний вплив конфліктів на суспільство в цілому. Важливо зазначити, що альтернативні методи конфлікту вирішення, наприклад посередництво, зосередженість на співпраці та діалозі, а не на конфронтації та перемозі однієї сторони. Це посилює взаєморозуміння, зберігає стосунки та веде до створення більш збалансованих та задовільних рішень для всіх сторін. У сучасних європейських суспільствах, де культурна, правова та соціальна

різноманітність відіграє ключову роль, використання альтернативних методів вирішення конфліктів дає змогу врахувати різні інтереси та забезпечити більш справедливе та довготривале вирішення суперечок.

Медіація відіграє активну роль у сучасному житті європейських країн як потужний інструмент вирішення спорів. Цей метод, заснований на співпраці та діалозі, дозволяє сторонам знаходити взаєморозуміння та досягати згоди, зберігаючи баланс між інтересами [2, 3]. Важливою характеристикою медіації є її адаптивність – здатність застосовуватися в різноманітних контекстах, будь то сімейні, комерційні чи міжнародні спори. Все більше і більше країн Європи визнають цінність медіації як засобу запобігання ескалації конфлікту та зменшення навантаження на судові системи. Важливою перевагою медіації є її здатність зберегти та покращити відносини між сторонами навіть після суперечки.

Процес медіації – це структурований підхід до вирішення спору через нейтрального медіатора. Процес складається з кількох етапів, спрямованих на забезпечення відкритого та конструктивного діалогу між сторонами конфлікту з метою досягнення згоди та взаєморозуміння.

Підходи до медіації в різних європейських країнах можуть значно відрізнитися залежно від культурних, правових та соціальних особливостей кожної країни. Наприклад, у скандинавських країнах, таких як Норвегія та Швеція, медіація тісно інтегрована в систему правосуддя, а медіатори мають високий статус, що підтверджується державною акредитацією. У цих країнах медіація може бути призначена судом на ранніх стадіях спору, що сприяє його швидкому вирішенню. Хоча медіація в Німеччині також має міцний зв'язок із судовою системою, у країнах із континентальною правовою традицією медіація може бути вільною і добровільною. У Франції, наприклад, вживаються заходи щодо запровадження обов'язкової медіації в певних категоріях справ, що свідчить про бажання збільшити використання цього методу вирішення спорів.

Значну роль відіграють і культурні відмінності. У скандинавських країнах, де більш поширеним є колективний підхід до прийняття рішень, посередництво може

підтримувати та зміцнювати цю тенденцію. У країнах із правовим акцентом, таких як Велика Британія, медіація може бути використана як додатковий інструмент вирішення спорів для зменшення навантаження на судову систему [4].

Порівняльний аналіз практик медіації в різних європейських країн стає все більш важливим у сучасному світі, де глобалізація та міжкультурна взаємодія відіграють ключову роль. Зважаючи на різноманіття культур, історичних контекстів і правових систем, розуміння відмінностей і схожості в практиках медіації стає незамінним елементом у розробці найкращих стратегій вирішення конфлікту. Використання медіації в різних європейських країнах підкреслює не лише ефективність цього методу, але й його здатність адаптуватися до різних контекстів.

Використані джерела:

1. Alexander, N., Walsh, S. Svatos, M. (Eds.) EU Mediation Law Handbook: Regulatory Robustness Ratings for Mediation Regimes. Kluwer Law International. 2017.
2. Bakia, V. The European Union as a Mediator in Post-Conflict Western Balkans: (In)Effective in Achieving Conflict Resolution? Lexington Books, 2023. P. 232.
3. Bergmann, J. The European Union as International Mediator: Brokering Stability and Peace in the Neighbourhood. Palgrave Macmillan, 2019. P. 270. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-25564-0>. (дата звернення: 22.02.2024)
4. Directive 2008/52/EU. «The Mediation Directive. European Implementation Assessment». Directive 2008/52/EU on certain aspects of mediation in civil and commercial matters. 2008. Available at: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/226405/EPRS_ATAG_627135_Mediation_Directive-FINAL.pdf. (дата звернення: 23.02.2024)

Автор статті:

Олександр КУЛІШ,

здобувач

ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ПРОФІЛАКТИКА ВІЛ/СНІДУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Наразі проблема поширення ВІЛ/СНІДУ залишається однією з найбільш актуальних і загрозливих для суспільства по кільком важливим причинам, що відповідають сьогоденню, а саме через: високу швидкість розповсюдження інфекції, відсутність універсальної вакцини, через необізнаність щодо шляхів профілактики, соціальні та економічні наслідки, стигму та дискримінацію тощо.

Історія ВІЛ/СНІДУ охоплює кілька десятиліть, починаючи з раннього ХХ століття. Вчені вважають, що вірус ВІЛ-1, який спричинив глобальну пандемію ВІЛ/СНІДУ, походить від передачі вірусів імунодефіциту мавп (SIV) від шимпанзе і горил до людей у Західній Центральній Африці. Перший випадок СНІДУ був ідентифікований у 1981 році, і з того часу він зруйнував імунну систему мільйонів людей, що призвело до смерті від хвороб, з якими здорове тіло зазвичай бореться. Вважається, що СНІД розвинувся з вірусу шимпанзе з Західної Африки у 1920-х роках. З тих пір було розроблено лікування для сповільнення прогресування хвороби, але з моменту його відкриття від СНІДУ померло 35 мільйонів людей. Центри контролю і профілактики хвороб (CDC) вперше використали термін «СНІД» для опису захворювання у вересні 1982 року. До кінця року випадки СНІДУ були також зареєстровані в низці європейських країн. У 1984 році дослідники нарешті ідентифікували причину СНІДУ - вірус ВІЛ, і в 1985 році Управління з санітарного нагляду за якістю харчових продуктів і медикаментів США (FDA) затвердило перший комерційний кров'яний тест на ВІЛ [2].

ВІЛ (вірус імунодефіциту людини) проходить через три стадії інфекції без лікування, які з часом погіршуються:

- Гостра інфекція ВІЛ - це перша стадія, яка зазвичай розвивається протягом 2-4 тижнів після зараження. На цій стадії ВІЛ швидко розмножується та розповсюджується по тілу, атакуючи та знищуючи CD4 клітини імунної системи. Люди на цій стадії можуть мати симптоми, схожі на грип.

- Хронічна інфекція ВІЛ - також відома як асимптоматична інфекція або клінічний латентний період. ВІЛ продовжує розмножуватися в організмі, але на дуже низькому рівні. Люди можуть не мати симптомів пов'язаних з ВІЛ.

- СНІД (синдром набутого імунodefіциту) - це остання стадія інфекції ВІЛ. Люди з СНІДом мають сильно пошкоджену імунну систему і можуть легко передати ВІЛ іншим. Без лікування, люди з СНІДом зазвичай виживають близько трьох років [3].

Шляхи передачі ВІЛ/СНІДу можна класифікувати за трьома основними напрямками: через кров, статевим шляхом, і від матері до дитини.

- Через кров: ВІЛ може передаватися при контакті з інфікованою кров'ю, наприклад, через використання спільних голок і шприців, при ін'єкційному введенні наркотиків, через неліцензовані косметологічні процедури, такі як пірсинг або нанесення татуювань в неліцензованих салонах. Також існує ризик зараження через переливання крові, хоча в сучасних лікарнях ризик це мінімізовано завдяки строгим процедурам перевірки крові.

- Статевим шляхом: Незахищений статевий контакт є однією з головних причин передачі ВІЛ. Ризик зараження існує при вагінальному, оральному, і анальному сексі. Використання презервативів є ефективним способом запобігання передачі ВІЛ статевим шляхом. Особливу увагу слід звернути на оральні контрацептиви, які не захищають від ВІЛ, а лише від вагітності.

- Вертикальний шлях (від матері до дитини): ВІЛ може передаватися від інфікованої матері до дитини під час вагітності, пологів, або через грудне вигодовування. Використання спеціальних препаратів під час вагітності може значно знизити ризик передачі ВІЛ від матері до дитини. Важливо, що грудне молоко містить велику кількість вірусних клітин, тому інфікованим матерям рекомендується уникати годування груддю[3].

Важливо також зазначити, що ВІЛ не передається через побутовий контакт, наприклад, через спільне користування посудом, обійми, рукостискання, чхання чи кашель, укуси комарів або інших комах.

Хоч універсальної вакцини немає, наразі існує лікування ВІЛ, що називається антиретровірусною терапією (ART), яка включає щоденне прийняття комбінації ліків від ВІЛ. ART рекомендується для всіх, у кого є ВІЛ, і слід почати якомога раніше. Хоча ART не

може вилікувати ВІЛ, ці ліки допомагають людям з ВІЛ жити довше та здоровіше. ART також знижує ризик передачі ВІЛ. Однією з основних цілей лікування є зниження вірусного навантаження до невиявленого рівня, що означає, що рівень ВІЛ у крові настільки низький, що його не можна виявити за допомогою тесту [6].

Станом на 1 січня 2024 року в Україні під медичним наглядом перебувало 157 435 людей, які живуть з ВІЛ. Найвищі рівні поширеності ВІЛ-інфекції спостерігалися в Одеській, Дніпропетровській, Миколаївській областях та у Києві. Варто зазначити, що через повномасштабну війну та її наслідки, як от руйнування медичної інфраструктури та міграція населення, зокрема в південно-східних регіонах, виникли значні проблеми щодо епіднагляду за ВІЛ-інфекцією та надання пов'язаних з нею медичних послуг [5].

За інформацією Центру громадського здоров'я, обсяг послуг з тестування на ВІЛ за 2023 рік збільшився, особливо завдяки широкому використанню швидких тестів, що дозволило підвищити доступність тестування для населення.

Профілактика ВІЛ/СНІДу серед дорослих включає кілька ключових шляхів:

- Тестування на ВІЛ є важливою частиною профілактики, оскільки дозволяє людям своєчасно дізнатися про свій ВІЛ-статус і розпочати лікування. Це також спонукає до відповідальнішої поведінки, що може зменшити ризик передачі ВІЛ іншим особам.
- Уникання ризикованої поведінки: Значення має уникання потенційно небезпечних ситуацій, як-от незахищений секс або використання спільних голок при ін'єкційному вживанні наркотиків.
- Бар'єрні методи контрацепції, такі як презервативи, є важливим інструментом профілактики, особливо під час статевих контактів з новими або не постійними партнерами .
- Доконтактна профілактика (PrEP) дозволяє людям, які не мають ВІЛ, але мають високий ризик зараження, приймати антиретровірусні препарати для зниження ризику інфікування.
- Постконтактна профілактика (PEP) є варіантом для осіб, які могли бути виставлені ризику зараження ВІЛ, наприклад, через незахищений статевий акт або через контакт з інфікованою кров'ю. Препарати слід приймати протягом 72 годин після потенційного зараження [4].

PrEP (Преекспозиційна профілактика) — це метод профілактики ВІЛ, який включає прийом антиретровірусних препаратів людьми, які не мають ВІЛ, але мають високий ризик зараження вірусом. PrEP ефективно запобігає передачі ВІЛ, коли вживається регулярно.

Переваги PrEP:

- Висока ефективність: При щоденному прийомі PrEP може знизити ризик зараження ВІЛ через сексуальний контакт на близько 99% і через ін'єкційне вживання наркотиків на 74%.
- Контроль над власним здоров'ям: PrEP надає індивідам можливість активно захищати себе від ВІЛ, незалежно від статусу або поведінки сексуальних партнерів.
- Додатковий захист: Для людей, які вже використовують інші методи профілактики ВІЛ, такі як презервативи, PrEP може додати ще один рівень захисту.

Недоліки PrEP:

- Потреба в регулярному прийомі: Для ефективності PrEP потрібно приймати щодня, що може бути складно для деяких людей.
- Побічні ефекти: Деякі люди можуть відчувати побічні ефекти від PrEP, такі як нудота, головний біль, втома, і зниження функції нирок, хоча вони зазвичай тимчасові та легкі.
- Опір до ліків: Існує теоретичний ризик розвитку стійкості до ліків, особливо якщо людина почне приймати PrEP, вже будучи інфікованою ВІЛ і не знаючи про це.
- Відволікання від інших методів профілактики: Існує ризик, що люди, які покладаються лише на PrEP, можуть ігнорувати інші методи профілактики, такі як використання презервативів, що захищають від ширшого спектру СПС [7].

Тож з огляду на складність проблеми, включно з високою швидкістю поширення вірусу, відсутністю універсальної вакцини, соціальними та економічними наслідками, а також стигмою і дискримінацією, які часто супроводжують ВІЛ-інфікованих, необхідно застосування комплексного підходу до профілактики.

Історичний огляд розвитку та боротьби з ВІЛ/СНІДом показує, що хоча значні кроки були зроблені у розробці лікування, яке сповільнює прогресування хвороби, повна перемога над епідемією не була досягнута. Стадії інфекції ВІЛ підкреслюють необхідність

раннього виявлення та початку лікування для зниження вірусного навантаження та запобігання переходу в стадію СНІДу [1; 2; 3].

Враховуючи складність викликів, пов'язаних з ВІЛ/СНІДом, зусилля мають бути спрямовані на забезпечення широкого доступу до інформації та послуг з профілактики, тестування та лікування. Суспільство має працювати разом, щоб подолати стигму та дискримінацію, забезпечити підтримку та співчуття тим, хто живе з ВІЛ, та сприяти створенню безпечного та здорового середовища для всіх.

Використані джерела:

1. History of HIV/AIDS URL: https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_HIV/AIDS (дата звернення: 27.03.2024).
2. History of AIDS URL: <https://www.history.com/topics/1980s/history-of-aids> (дата звернення: 27.03.2024).
3. The Stages of HIV Infection URL: <https://hivinfo.nih.gov/understanding-hiv/fact-sheets/stages-hiv-infection> (дата звернення: 27.03.2024).
4. ABOUT HIV URL: <https://www.cdc.gov/hiv/basics/whatishiv.html> (дата звернення: 27.03.2024).
5. Шляхи передачі ВІЛ інфекції способи зараження: групи ризику СНІД статевим шляхом URL: <https://savona.org.ua/shlyaxi-peredachi-vil-infekci%D1%97-sposobi-zarazhennya-grupi-riziku-snid-statevim-shlyaxom/> (дата звернення: 27.03.2024).
6. СТАТИСТИКА З ВІЛ/СНІДУ URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/vilsnid/statistika-z-vilsnidu> (дата звернення: 27.03.2024).
7. ЩО ТАКЕ ВІЛ ТА ЯКІ СПОСОБИ ЙОГО ПРОФІЛАКТИКИ ІСНУЮТЬ URL: <https://phc.org.ua/news/scho-take-vil-ta-yaki-sposobi-yogo-profilaktiki-isnuyut> (дата звернення: 27.03.2024).

Авторка статті:

Ірина КУПРІЙЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РІВНЯ ДОМАГАНЬ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПЕРІОД ВІЙНИ

Рівень домагань – це прагнення до досягнення цілей такого ступеня складності, відповідно якого людина вважає себе здатною. Існує ще декілька думок стосовно даного терміну. До прикладу, німецько-американський фізик Джеймс Френк вважав, що рівень домагань – це є наявний рівень труднощів у знайомому завданні, який індивід намагається досягти, при цьому знаючи рівень власного попереднього виконання у цьому ж завданні. Німецький психолог Фердинанд Хоппе подав власне визначення. Він вказує, що рівнем домагань варто називати модель ситуації вибору дії. Власне поняття «рівень домагань» ввів німецько-американський психолог Курт Левін. Він зазначив, що це одна із сфер мотиваційної сфери людини, один із соціально-психологічних механізмів самоздійснення, а також самореалізації особистості [1].

В основі рівня домагань особистості лежить її власна оцінка особистих здібностей, яку вона вважає необхідною для збереження. Рівень домагань може бути адекватним, завищеним або заниженим. Адекватний рівень домагань свідчить про те, що індивід обирає цілі, яких реально може досягти і такі, що дійсно відповідають її можливостям, а також здібностям.

Розходження між амбіціями та реальними можливостями особистості призводить до того, що вона починає неправильно оцінювати себе, у результаті це призводить до неадекватної поведінки. За таких умов можуть виникати емоційні вибухи, підвищення тривожності тощо. Особи з реалістичним ступенем амбіційності відрізняються впевненістю у власних силах, наполегливістю у досягненні цілей, більшою продуктивністю та критичністю у оцінці своїх досягнень. Чим вищий рівень домагань, тим важче його задовольнити. Якщо особа ставить перед собою нереалістичні амбіції, вона часто стикається з непереборними перешкодами на шляху до досягнення цілі і, таким чином, зазнає невдач.

Існує ряд чинників, що впливають на формування домагань. Сюди входять визнання за собою права на помилку, самопізнання, саморегуляція, інтелект, психологічні та матеріальні ресурси, самодетермінація, сила волі, впевненість у собі, особистий досвід та досвід інших людей, самоповага, внутрішня відповідальність перед собою та життям, визнання оточенням успішності своєї діяльності, соціальна сміливість, натхненність успіхом інших, а також самонавіювання і самоконтроль [2].

Говорячи про студентів та їх рівень домагань варто вказати, що він може значно варіюватися в залежності від багатьох факторів. До таких можна віднести мотивацію, попередній досвід, культурні особливості, індивідуальні очікування та цілі. Також рівень домагань може бути визначений культурними чинниками і системою освіти у країні. До прикладу, в країнах, де спостерігається високий рівень конкуренції у системі освіти, студенти відповідно можуть мати високі очікування та ставити до себе завищені вимоги [1].

Під час війни соціальні характеристики рівня домагань студентів можуть бути підвищеними або зміненими через різноманітні фактори, що впливають на життя та навчання в цілому. До числа таких факторів можна віднести наступні:

- Безпека та стабільність. У період війни у студентів може спостерігатися підвищений рівень стресу і тривоги, що виникає через загрозу особистої безпеки і навколишнього середовища. Це може вплинути на зниження концентрації і навчальної продуктивності.

- Призов. Під час війни чи воєнного стану може відбуватися призов до військової служби. Це може призвести до того, що деякі студенти будуть змушені припинити навчання для виконання своїх військових обов'язків.

- Економічне навантаження. У наслідок війни може виникнути економічна нестабільність, а також виникнути збільшене економічне навантаження на студентів. Через потребу у забезпеченні особистих потреб та потреб сім'ї, може виникнути нестача часу для зосередження на навчанні.

- Моральні та етичні питання. Під час війни у студентів можуть виникати етичні та моральні дилеми стосовно власної ролі і відповідальності у подіях, що відбуваються в

країні. Як наслідок, це може викликати у них потребу у глибшому розумінні ситуації і власних переконань [3].

Отже, варто зазначити, що під час війни соціальні характеристики рівня домагань студентів можуть бути складнішими та динамічнішими. Це залежить від конкретних обставин і контексту, а також від їх особистих ресурсів та внутрішньої мотивації.

Для корекції рівня домагань студентів потрібно упроваджувати тренінгові заняття, під час яких студентська молодь буде навчатися ставити перед собою цілі та знаходити шляхи її реалізації, досягати успіху, незважаючи на попередні невдачі, знімати психоемоційне напруження.

Використані джерела:

1. Завірюха Л. Домагання й амбітність студента. Університет "Україна". URL: <https://ap.uu.edu.ua/article/576> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Костюкова І. Самооцінка та рівень домагань особистості. Наукові пошуки. 2021. № 12. С. 194–198. URL: https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/8744/1/Naukovi_poshuki_vip.12.pdf#page=194 (дата звернення: 04.03.2024).
3. Ставицька О., Бунечко Ю. Вплив рівня домагань на прагнення до самоактуалізації студентської молоді. Психологія: реальність і перспективи. 2019. № 11. URL: https://doi.org/10.35619/prap_rv.vi11.25 (дата звернення: 04.03.2024).

Авторка статті:

Катерина ЛЕВЧЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ДІТИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – КАТЕГОРІЯ КЛІЄНТІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Постановка проблеми та визначення її актуальності. У сучасному світі, на тлі соціокультурних змін та викликів глобалізації, поняття соціальної роботи набуває все більшої вагомості та актуальності. Розмаїття соціальних проблем та потреб населення вимагає систематичного та компетентного втручання фахівців у цій галузі. Серед різних категорій клієнтів соціальної роботи сьогодні особливе місце займають діти військовослужбовців.

Діти військовослужбовців – це вразлива та унікальна група, яка стикається зі своїми власними специфічними проблемами та викликами. Такі діти потребують особливого підходу та підтримки для подолання труднощів та повноцінного розвитку.

Саме соціальна робота має великий потенціал для покращення якості життя цих дітей, надання їм необхідної допомоги, адаптації та підтримки в умовах складних життєвих ситуацій. Проте для цього необхідно розуміти особливості їх становища та враховувати їх потреби.

Метою статті є узагальнення і систематизація форм та методів сучасної соціальної роботи з дітьми військовослужбовців, що спрямовані на забезпечення їх емоційного, психологічного та соціального благополуччя.

Виклад основного матеріалу. В умовах військової агресії з боку росії на фоні загострення старих та появи нових соціальних проблем, появою численних соціальних груп, які опинились у складній життєвій ситуації та потребують допомоги, надзвичайно актуальною в Україні стає соціальна робота як особливий напрям професійної діяльності [2, с. 7].

Соціальна робота – це професійна діяльність, спрямована на допомогу людям у вирішенні їх соціальних проблем, підвищенні якості їх життя та підтримці їх благополуччя [4, с. 117].

Соціальна робота ґрунтується на принципах гуманності та безкорисливості у взаємодії між особами, виключаючи будь-які прояви особистісного інтересу. Ця форма діяльності відзначається унікальністю, оскільки не лише забезпечує допомогу потребуючим, але й сприяє розвитку їх самодостатності. Таким чином, соціальна робота передбачає як надання підтримки та соціального захисту людям, так і встановлення суб'єктно-об'єктних взаємин, проте з основним акцентом на розвиток креативних здібностей та потенціалу кожної індивідуальності [1, с. 43].

Сьогодні, в умовах повномасштабного вторгнення російської федерації, багато військових стали на наш захист. І їх діти, як ніколи раніше, потребують підтримки та захисту, щоб забезпечити їх психологічне та фізичне благополуччя в цей складний час.

Дана категорія дітей зазнає особливого стресу через участь їх батьків у воєнних діях або через наслідки війни, такі як втрата батька (матері), розрив сімейних стосунків, зміни у психологічному стані та соціальному статусі сім'ї. Соціальні працівники мають надавати підтримку цим дітям, допомагати їм у подоланні травм та адаптації до нових життєвих обставин, забезпечувати їх потреби у розвитку, освіті та здоров'ї, а також сприяти встановленню стабільності та благополуччя у їх житті.

Зазначимо, що сучасна соціальна робота користується різноманітними методами для роботи з дітьми військовослужбовців, які можна розділити на первинні та вторинні.

1. Первинні методи:

- *консультація та психологічна підтримка.* Соціальні працівники і психологи можуть надавати консультаційну підтримку як самим дітям військовослужбовців, так і їх близьким. Це може включати консультаційні бесіди про стрес, адаптацію до нових умов, психологічні труднощі тощо;

- *психосоціальні тренінги.* Організація тренінгів для дітей військовослужбовців з метою підтримки їх емоційного та психологічного стану, навчання стратегій управління стресом, сприяння розвитку ресурсів для подолання труднощів;

- *підтримка в навчальних закладах.* Соціальні працівники можуть співпрацювати з учителями та адміністрацією шкіл або ЗВО для створення сприятливих умов для дітей військовослужбовців, а також для виявлення та реагування на будь-які проблеми, які можуть виникнути в освітньому середовищі.

2. Вторинні методи:

- *терапія*. У випадках, коли діти військовослужбовців стикаються з серйозними емоційними чи психологічними проблемами, може бути рекомендована індивідуальна терапія, щоб допомогти їм впоратися зі стресом та переживанням;

- *соціальна реабілітація*. Для дітей, які потребують підтримки у відновленні після важких ситуацій, соціальні працівники можуть допомагати відновити зв'язки з родиною, знайти підтримку в громаді та відновити роль у суспільстві.

Зауважимо, що ці методи можуть варіюватися залежно від конкретних потреб дітей військовослужбовців, а також від доступних професійних ресурсів та програм, що надаються соціальними організаціями [3, с. 67-68].

Основними процедурами технології сучасної соціальної роботи з дітьми військовослужбовців можуть бути наступні:

1. *Оцінка потреб*. Робота з дітьми військовослужбовців починається з оцінки їх потреб і ситуації, з якою вони зіткнулися у зв'язку зі службою батька чи матері. Це може включати діагностичний аналіз психологічного стану дитини, рівня стресу, взаємин у сім'ї тощо.

2. *Психосоціальна підтримка*. Соціальні працівники надають дітям психосоціальну підтримку, допомагаючи їм впоратися з емоційними та психологічними труднощами, пов'язаними з відсутністю батька або матері, переїздами, відчуженням тощо.

3. *Розвиток ресурсів*. Спеціалісти знаходять та активізують ресурси у сім'ях військовослужбовців та в соціумі, щоб підтримати дітей. Це може включати програми психологічної підтримки, групові заняття для дітей, підтримку в навчанні тощо.

4. *Планування і імплементація інтервенцій*. Соціальні працівники спільно з родинами розробляють індивідуалізовані плани допомоги для дітей, враховуючи їх потреби та поточну ситуацію.

5. *Послуги реабілітації та ресоціалізації*. Деякі діти можуть потребувати певних видів підтримки або реабілітації внаслідок впливу служби батьків на їх життя. Соціальні працівники сприяють доступу до цих послуг та координують їх надання.

6. *Просвітництво та навчання.* Соціальні працівники проводять роботу з дітьми та їх родинами, щоб підвищити рівень освіченості щодо того, як краще впоратися з особливими викликами, пов'язаними зі службою батьків.

7. *Моніторинг та оцінка.* Після впровадження планів підтримки соціальні працівники проводять моніторинг та оцінку їх ефективності, змінюючи стратегії, якщо необхідно, для досягнення кращих результатів для дітей [3, с. 64].

Висновки. Отже, діти військовослужбовців становлять важливу категорію клієнтів для соціальної роботи, особливо в нинішніх умовах. Їх особливі потреби та виклики вимагають комплексного підходу, який враховує їх емоційний та психологічний добробут, соціальну інтеграцію та розвиток. Сучасні форми та методи соціальної роботи, що включають консультації, психосоціальну підтримку, терапію та реабілітацію, спрямовані на забезпечення повного розвитку та благополуччя цих дітей.

Забезпечення стабільної та ефективної соціальної підтримки для дітей військовослужбовців є важливим завданням фахівця соціальної роботи, спрямованим на збереження їх благополуччя та успішну адаптацію до складних життєвих обставин.

Використані джерела:

1. Андрущенко В.П., Бех В.П., Козубовська І.В., Лукашевич М.П. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. Київ: ДЦССМ, 2002. 536 с.
2. Євдокимова І. А. Соціальна робота в Україні: проблеми та тенденції розвитку в довоєнний період та в умовах війни з Росією. *SOCIOПРОСТІР: міждисциплінарний електронний збірник наукових праць з соціології та соціальної роботи*. 2022. № 12. С. 6–13. URL: <https://doi.org/10.26565/2218-2470-2022-12-01> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Логвінова О., Рассказова О. Соціальна робота з військовослужбовцями та їхніми сім'ями в умовах тривалого конфлікту на Сході України. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. № 2 (7). С. 61–71. URL: <http://repository.khpa.edu.ua//jspui/handle/123456789/3494> (дата звернення: 01.03.2024).

4. Потіщук О. О., Руденко Т. П. Соціальна робота як невід’ємна складова сучасного суспільства. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика: науково-методичний журнал*. 2019. № 3–4. С. 112–121. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/3016> (дата звернення: 02.03.2024).

Авторка статті:

Світлана ЛЕХ,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНО-МЕДИЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ В УМОВАХ ПОЛІКЛІНІКИ

Травматичний досвід, набутий під час бойових дій, негативно впливає на здоров'я військовослужбовців. Після повернення до цивільного життя вони відчують стреси, пов'язані з соціальною адаптацією, труднощами у спілкуванні, незрозумінням близьких та професійною самореалізацією. Стрес, пережитий під час бойових дій, ще більше посилюється стресом після повернення. Реабілітаційні заходи сьогодні вкрай необхідні. Стан війни вимагає від фахівців соціальних служб більш чіткого реагування на потреби військовослужбовців в організації та проведенні комплексної реабілітації та соціальної адаптації.

У цей складний для України час багато героїв зазнали різних важких поранень під час бойових дій. Звичайно, їм надається перша медична допомога, кваліфікована та спеціалізована медична допомога у військових госпіталях та спеціалізованих медичних закладах.

Соціально-психологічний супровід у процесі медичної допомоги - це реалізація здатності учасників взаємодії в процесі медичної діяльності повно і всебічно задовольняти потребу пацієнта у відновленні (збереженні) здоров'я. Він спрямований на раннє виявлення, попередження і усунення труднощів, що виникають в процесі взаємодії учасників бойових дій і медичних працівників. Це технологія, що підтримує соціально-психологічні параметри охорони здоров'я у вигляді системи адміністративних, діагностичних і корекційних заходів.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України № 351 від 19 червня 2015 року затверджено план заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції. До цього часу в Україні практично не існувало системи психологічної реабілітації та адаптації військовослужбовців до цивільного життя. Зараз ця проблема ще більш актуальна Міністерство оборони намагається створити мережу реабілітаційних центрів. Медична та психологічна

реабілітація розмежовані і здійснюються окремими установами. Однак відомо, що фізичне та психологічне здоров'я взаємопов'язані. Не менш важливою є і соціальна допомога військовослужбовцям.

Аналіз програм у сфері соціально-медичного супроводу учасників бойових дій показав, що соціальна допомога військовослужбовцям є важливим і необхідним елементом соціальної політики держави. Військовослужбовці виконують важливі функції для безпеки та оборони країни, а тому мають бути підтримані державою у разі потреби в допомозі. В умовах війни в Україні соціальна підтримка військовослужбовців та цивільного населення набуває особливого значення. Уряд України забезпечує соціальний захист військовослужбовців та їхніх сімей, пропонуючи ряд пільг та допомоги:

1) медичне обслуговування: військовослужбовці та працівники мають право на якісне медичне обслуговування та реабілітацію, у тому числі у військових госпіталях та центрах медичної реабілітації;

2) держава надає матеріальну допомогу військовослужбовцям та працівникам, які отримали поранення або інвалідність під час бойових дій, а також сім'ям військовослужбовців та працівникам, які загинули або отримали поранення;

3) житло: військовослужбовці та працівники мають право на житлові пільги, у тому числі на вселення у військове житло та придбання житла;

4) допомога на освіту: військовослужбовці та їхні діти мають право на пільги та допомогу у сфері освіти, включаючи стипендії, знижену плату за навчання та допомогу дітям військовослужбовців при вступі до вищих навчальних закладів.

Соціальний захист військовослужбовців у воєнний час спрямований на забезпечення добробуту та підтримку військовослужбовців у надзвичайних ситуаціях. Одним з ключових елементів соціальної допомоги є медичне обслуговування. Військовослужбовці/військовослужбовиці та члени їхніх сімей мають право на якісне медичне обслуговування, включаючи лікування, реабілітацію та психологічну підтримку. Забезпечення доступу до медичних закладів та послуг є особливо важливим у воєнний час, коли військовослужбовці можуть бути поранені або опинитися у стресових ситуаціях.

Фінансова підтримка - ще один важливий аспект соціальної допомоги. Військовослужбовці, які отримали поранення або інвалідність під час бойових дій, мають

право на фінансову допомогу від держави. Вона включає в себе компенсацію втраченого заробітку, виплату пенсій, допомогу в реабілітації та протезуванні. Крім того, члени сім'ї загиблого або пораненого військовослужбовця також мають право на матеріальну допомогу для задоволення основних потреб. Військовослужбовці та члени їхніх сімей можуть отримати допомогу в отриманні житла, як орендованого, так і у власність.

Однак, незважаючи на вказані заходи, проблема соціальної реінтеграції учасників бойових дій залишається актуальною. Важливим є постійне вдосконалення нормативно-правової бази у сфері соціального захисту учасників бойових дій та їхніх сімей, оскільки питання, з якими звертаються учасники бойових дій до органів влади, можуть бути вирішені на основі конкретних нормативно-правових документів та змін до них. Існує потреба у залученні міжнародної та/або національної підтримки (грантів) для підприємницьких ініціатив. Необхідно запровадити стандарти якості соціальних та інших послуг учасникам бойових дій.

Використані джерела:

1. Діагностика, терапія та профілактика медико-психологічних наслідків бойових дій в сучасних умовах (методичні рекомендації) / П. В. Волошин та ін. Харків, 2014. 81с.
2. Екстрена медико-психологічна допомога особам з гострими розладами психіки і поведінки психогенного походження (методичні рекомендації) / Михайлов Б.В. Зінченко О. М., Федак Б. С., Сарвір І.М. Харків, 2014. 16с.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. №2801-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>. (дата звернення: 10.03.2024).

Авторка статті:

Сніжана МАСЬКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Тема домашнього насильства уже декілька років знаходиться на обговоренні, та чомусь багато людей і надалі продовжують ігнорувати домашнє насильство, незважаючи на те, що ця тема на даний час доволі розповсюджена. У розумінні людей насильство буває переважно фізичним, та насправді насильство – це не тільки про побої, воно також може бути психологічним, що включає в себе моральні погрози та залякування; економічним, що включає позбавлення та контролювання власних коштів чи житла; сексуальними, що визначає будь-яке насильство сексуального характеру.

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» виділяють чотири види насильства: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне.

Жертвами насильства в сім'ї найчастіше стають жінки, та нерідко й діти, які в майбутньому будуть мати психічні та психологічні проблеми. Ті, хто у дитинстві зазнав домашнього насильства, часто не в змозі побудувати щасливу родину. І поступово новостворена родина перетворюється на сім'ю, яка живе в складних життєвих обставинах. На жаль, Україна не стала виключенням. Лише за I півріччя 2021 року Національна соціальна сервісна служба України зафіксувала 86 955 випадків домашнього насильства.

Враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що домашнє насильство є значущою соціальною проблемою та заслуговує уваги соціальних працівників, насамперед, у площині профілактики.

Соціальна профілактика – це різноманітні заходи, спрямовані на запобігання та обмеження негативних явищ у суспільстві, зокрема насильства та жорстокого поводження з дітьми та у сім'ї. Вона включає різні дії, спрямовані на формування ненасильницького світогляду, раннє виявлення ситуацій ризику та реабілітацію жертв.

Соціальна профілактика включає широкий спектр заходів різних сфер, таких як економіка, політика, право, медицина, психологія та педагогіка, спрямованих на попередження. Практика показує, що насильство має тенденцію до повторення, тому важливо реалізувати різні рівні профілактики: первинну, вторинну та третинну. Перша спрямована на формування ненасильницького світогляду у суспільстві, друга – на виявлення ситуацій ризику та реагування на них, а третя – на реабілітацію жертв та роботу з агресорами. Важливою частиною цього процесу є співпраця з громадою та створення середовища підтримки для потерпілих.

Отже, незважаючи на те, що насильство доволі розповсюджена тема, кожного дня хтось страждає від насильства та продовжує мовчати. Статистичні дані зарубіжних дослідників і результати діяльності вітчизняних соціальних служб для молоді (ССМ) свідчать, що серед клієнтів соціальних служб жінки становлять приблизно 2/3 від загальної кількості тих, хто звернувся за допомогою. Досвід соціальних організацій, які займаються попередженням та подоланням насильства, показує, що цей проблемний феномен має виражений циклічний характер. Практично кожен випадок насильства має свою передісторію, а насильницькі дії часто повторюються.

Використані джерела:

1. Теорії і методи соціальної роботи : підручник для студентів вищих навчальних закладів / І. М. Грига [та ін.]
2. Профілактика насильства. Режим доступу: http://slavgorod-zosh.sumy.sch.in.ua/storinka_psihologa/profilaktika_nasillya/ (дата звернення: 23.02.2024).
3. Про запобігання та протидію насильства: Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII/ URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 23.02.2024).

Авторка статті:

Ірина МЕЛІНЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ПРИВАТНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В управлінні персоналом приватних підприємств, які функціонують у соціальному середовищі, головним і провідним є людський фактор. Соціальна складова управління персоналом приватних підприємств окреслює ефективну взаємодію управлінця із соціальним середовищем (персоналом, сім'ями працівників, взаємодія з партнерами, конкурентами тощо).

Отож, у зв'язку із зростаючою роллю людського фактору в сучасному виробництві, однією з найважливіших функцій управління персоналом стає розвиток персоналу, а не просто приведення його чисельності у відповідність до наявності робочих місць, що потребує іншого підходу до прийняття управлінських рішень [1].

Щоб мотивувати працівників, керівництво повинно приділяти увагу факторам здоров'я, умовам праці та заробітної плати, поєднувати матеріальні стимули з духовним потенціалом, стимулювати працю працівників, підтримувати ентузіазм та потенціал, розвивати та підсилювати здібності, спонукати до креативності через науково й раціональний взаємозв'язок між зусиллями персоналу і результативністю, а також взаємозв'язок між винагородою та особистою привабливістю [2].

Однією з цілей управління персоналом приватних підприємств є забезпечення високої соціальної ефективності функціонування колективу, що потребує узгодження виробничої та соціальних задач (балансування інтересів підприємства та інтересів працівників, економічної та соціальної ефективності) [3].

Для дослідження соціальної складової управління персоналом приватних підприємств нами вибрано методику «Тест опису поведінки К. Томаса» (в адаптації Н.В. Гришиної), яка визначає типові способи реагування людини на конфліктні ситуації, виявляє тенденції її взаємостосунків в складних умовах. Ця методика дозволяє з'ясувати,

наскільки керівник схильний до суперництва і співпраці в колективі співробітників; чи прагне він до компромісів, уникає конфліктів або, навпаки, прагне загострити їх.

Нами проведено опитування з 50 респондентами (директорами, начальниками, керуючими, керівниками приватних підприємств).

Визначено способи регулювання директорами приватних підприємств конфліктів, відповідно до двох головних вимірювань (кооперації і напористості). Результати показали, що 54% респондентів регулюють конфлікти шляхом співробітництва (учасники ситуації приходять до альтернативи, повністю задовольняючої інтереси обох сторін); 24% – використовують суперництво (конкуренція) – прагнення добитися своїх інтересів на шкоду іншій. 2% -дотримуються компромісу як угоди на основі взаємних поступок; пропонування варіанту, що знімає виниклу суперечність; 20% респондентів використовують пристосування як принесення в жертву власних інтересів заради іншої людини.

Зазначені результати показують, що серед керівників прослідковується тенденція до врегулювання конфліктних ситуацій шляхом співробітництва. Саме співробітництво дозволяє сформувавши і безконфліктно реалізовувати довгострокові завдання на приватному підприємстві, вказує на взаємодію управлінця із соціальним середовищем.

Використані джерела:

1. Корольов Д.К. Психологічна оцінка персоналу. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715433/1/Korolov%20Psychologichna%20ocinka%20personalu.pdf> (дата звернення: 21.02.2024).
2. Синиціна Ю.П., Шпортько Г.Ю. Дослідження елементів сучасної системи управління персоналом. Психологічна оцінка персоналу. URL: https://www.researchgate.net/publication/376046873_DOSLIDZENNA_ELEMENTIV_SUCASNOI_SISTEMI_UPRAVLINNA_PERSONALOM (дата звернення: 21.02.2024).
3. Стоянець Н. Методологія дослідження управління персоналом: теоретичні та наукові аспекти URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-66> (дата звернення: 21.02.2024).

4. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу. Методика 2.4. «Тест опису поведінки К. Томаса» (в адаптації Н.В. Гришиної) URL: <https://lib.iitta.gov.ua/11156/> (дата звернення: 21.02.2024).

Авторка статті:

Ірина МЕЛЬНІЧЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ПРОФІЛАКТИКА СОЦІАЛЬНО-ВІДХИЛЕНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Останні десятиріччя дуже гостро постала проблема соціально-відхиленої або соціально-дезадаптованої поведінки підлітків у закладах середньої освіти. Це й безвідповідальне ставлення до навчання, конфлікти з дорослими, з однолітками, з батьками, невиконання вимог дорослих, пропуски уроків, втечі з дому, бродяжництво, вживання наркотичних речовин, крадіжки, здирництво, бійки та інше. Стрімке зростання кількості дітей і підлітків з асоціальною поведінкою і висока соціальна значущість цієї величезної на сьогоднішній день проблеми характеризує вивчення даного питання як одного з центральних у сучасній соціальній педагогіці.

Соціально-відхилена або девіантна поведінка - це один з видів поведінки з відхиленням, який пов'язаний з порушенням відповідних до віку соціальних норм і правил поведінки, характерних для мікросоціальних відносин (сім'я, школа) і малих статево-вікових соціальних груп. В основі відхилень цієї поведінки переважно лежить конфлікт інтересів, цінностей, розбіжність потреб, помилки виховання, життєві невдачі. Ця поведінка являє собою систему різних вчинків особистості, що відхиляються від загальноприйнятих норм суспільства [2]. Девіантну поведінку особистості можна поділити на дві великі категорії, а саме: поведінка, що відхиляється від норм психічного здоров'я, коли йдеться про наявність психопатології та поведінка, що порушує соціальні, культурні і правові норми суспільства. В свою чергу нормальна або гармонічна поведінка характеризується: збалансованістю психічних процесів; самоактуалізацією та духовністю; адаптивністю. Так як норма поведінки базується на цих трьох основних характеристиках, так і соціально-відхилена поведінка заснована на змінах, відхиленнях і порушеннях цих характеристик. Для того, щоб визначити тип такої девіантної поведінки, необхідно в першу чергу з'ясувати, від яких саме норм суспільства вона може відхилитися. А виділяють наступні норми суспільства: правові, моральні та естетичні.

Залежно від різних способів взаємодії з реальністю та порушенням вищеперерахованих норм суспільства, девіантну поведінку можна поділити на шість типів або видів: делінквентна поведінка, адиктивна поведінка, патохарактерологічна поведінка, проституція, суїцидальна поведінка, девіації, зумовлені гіперздібностями дитини.

Але на фоні всього перерахованого не потрібно забувати також і про психологічні особливості підліткового віку. Спочатку, щоб розібратися в девіантній поведінці підлітків, потрібно насамперед розуміти психологічні особливості цього періоду розвитку. Найпершим фактором є те, що цей період розвитку дитини характеризується значним розвитком психіки та пізнавальних процесів. Навчання для дітей залишається основним видом діяльності, а заклад середньої освіти – місцем, де вони проводять найбільше свого часу. Основними психологічними потребами підлітка в даний період його розвитку є прагнення до спілкування з однолітками, прагнення до самостійності і незалежності, емансипації від дорослих, до визнання своїх прав з боку інших людей. А почуття дорослості – це і є психологічним симптомом початку підліткового віку. І це почуття дорослості є новоутворенням свідомості, через яке підліток порівнює себе з іншими дорослими або товаришами, знаходить зразки для засвоєння, будує свої відносини з іншими людьми, перебудовує свою діяльність. В цей період можемо говорити і про деяку маргінальність підлітка, що виражається в його становищі між двома культурами – світом дітей і світом дорослих. Підліток вже не хоче належати до дитячої культури, але ще не може увійти до спільноти дорослих, зустрічаючи опір з боку реальної дійсності.

Соціально-відхилена поведінка підлітків – явище на сьогодні доволі розповсюджене. Але приділяти увагу потрібно не тільки вкрай важким формам цього явища, але й ретельно працювати над профілактикою такої поведінки у закладах середньої освіти [3].

Соціальна профілактика девіантної поведінки підлітків – це такий вид професійної діяльності соціальних працівників або соціальних педагогів, який включає комплекс заходів, спрямованих на попередження, виявлення, подолання негативного впливу факторів, причин і умов, які сприяють виникненню та формуванню відхилень у поведінці підлітків. Тому у школах цим питанням займається соціальний педагог. Метою соціальної профілактики девіантної поведінки підлітків є створення умов для повноцінної

життєдіяльності, ефективної соціалізації, самореалізації дітей цього віку. Але для того щоб соціальний педагог міг проводити профілактику такої поведінки у закладі середньої освіти, насамперед потрібно розуміти, що профілактики є декілька видів, а саме:

- Загальна профілактика, яка спрямована на попередження негативного впливу факторів, причин, умов виникнення такої поведінки;
- Спеціальна профілактика. Вона орієнтована на підліткові групи, що знаходяться в особливих умовах. Насамперед це складні життєві та несприятливі для соціалізації умови життя, які підвищують ризик формування девіантної поведінки.
- Індивідуальна профілактика, яка спрямована на окремого підлітка з метою попередження та подолання специфічних для нього проблем соціалізації.

Після того, як фахівець визначився з рівнем сформованості виду девіантної поведінки підлітка, її наслідків для особи, визначаються і проводяться такі види профілактики:

- Первинна соціальна профілактика передбачає створення сприятливих умов для адаптації, соціалізації з метою попередження виникнення цієї проблеми.
- Вторинна соціальна профілактика передбачає вже виявлення відхилень у поведінці та попередження їх подальшого формування
- Третинна соціальна профілактика спрямована на попередження переходу відхилень у поведінці до більш складної стадії та виникнення негативних наслідків та рецидивів [1].

Для того, щоб соціальна профілактика мала ефективність, потрібно дотримуватися певних принципів. Насамперед потрібно забезпечити право підлітка на вільний вибір власної поведінки. Характер профілактики яка проводиться має бути гуманним і толерантним. Участь у профілактичних заходах повинна бути добровільна без будь – якого тиску з боку соціального працівника та взаємодія всіх учасників профілактичних заходів. Всі проведені заходи мають бути безпечними та відповідати змісту, формі, методам та засобам профілактики та мають співвідноситись з віковими та індивідуальними особливостями підлітків.

У процесі реалізації програми соціальної профілактики девіантної поведінки підлітків дуже доцільно застосовувати модель поетапної зміни цієї поведінки із використанням ефективних методів. Це можуть бути методики кейсів, заохочень, робота в групах, інформаційне повідомлення, дискусія та ін.

Під час проходження цієї програми підліток повинен пройти такі етапи: усвідомлення – розширення інформації про власну поведінку; переоцінка власної особистості – оцінка того, що він відчуває та думає про свою поведінку; переоцінка оточення – переоцінка того, як твоя поведінка впливає на оточуючих; групова підтримка – відвертість, довіра групи ровесників; катарсис – відчуття і вираження власного ставлення до проблеми; зміцнення – пошук, добір і прийняття рішення діяти щодо зміни своєї поведінки; пошук альтернативи – обговорення можливої альтернативи щодо зміни поведінки; контроль за стимулами – уникнення або протистояння стимулам, що провокують девіантну поведінку; закріплення – власне заохочення або заохочення з боку оточуючих; соціальна адаптація – розширення можливостей у соціальному житті [1;4].

Таким чином, із метою підвищення ефективності соціальної профілактики девіантної поведінки підлітків спеціалістами соціальної сфери було визначено наступні практичні рекомендації: 1. Визначити види девіантної поведінки підлітків за типом норм, які порушуються: агресивна, адиктивна, аморальна, віктимна, делінквентна, конфліктна, суїцидальна тощо. 2. Дібрати та застосувати діагностичний інструментарій для вивчення рівня схильності підлітків до виду девіантної поведінки. 3. Вивчити причини виникнення і формування виду девіантної поведінки підлітків, застосовуючи різноманітні методи та засоби діагностики.

Використані джерела:

1. Афанасьєва В. В. Соціально-педагогічна профілактика девіантної поведінки підлітків у діяльності загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / В. В. Афанасьєва ; ДЗ "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". Луганськ, 2011.
2. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки [Текст] : курс лекцій / О.І.Бондарчук ; Міжрегіональна академія управління персоналом. К. : МАУП, 2006. - 88 с.
3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків [Текст] : навч.-метод. посіб. для спецкурсу соц.-пед. циклу «Профілактика девіантної поведінки підлітків» для студ. спец. «Соціальна педагогіка» / Л. М. Вольнова. К. : Вид-во НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. 224 с.
4. Журжу Т.С. Особливості та психокорекція образу я у підлітків з девіантною поведінкою: автореф. дис... канд. психол. наук.: 19.00.04 / Т.С. Журжу ; Харк. мед. акад. післядиплом. освіти. Х., 2009. 23 с.

Авторка статті:

Іванна МИСНИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ

У зв'язку з широкомасштабною агресією російської федерації проти нашої держави, президент України оголосив загальну мобілізацію 24 лютого 2022 року. Масштабний призов до військової служби військовозобов'язаних та резервістів суттєво підвищив необхідність у соціальному захисті як військовослужбовців, так і членів їхніх родин.

З жовтня 2023 року Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову, що дає можливість посилити соціальну підтримку захисників та захисниць, їхніх родин. Йдеться про пілотний проект щодо організації соціального супроводу військових та їхніх сімей на базі підрозділів Збройних Сил. Затверджена Постанова відкриває можливість не лише впроваджувати нові послуги, але й змінювати підходи до фінансування, розширювати коло організацій, які мають професійну компетенцію у підтримці військових та їхніх родин. [3]

На сьогоднішній день військові частини не мають структурних підрозділів, які б займалися питаннями цивільного життя військовослужбовців та наданням підтримки їхнім родинам. Однак, коли весь їхній фокус зосереджений на обороні мирного способу життя, і самим військовим, і їхнім сім'ям може знадобитись додаткова допомога, починаючи від психологічної підтримки і закінчуючи вирішенням побутових питань. Це особливо важливо для родин, які переїхали з постраждалих районів, сімей з дітьми або родичів з інвалідністю. [3]

В Законі України "Про соціальні послуги" отримувачами соціальних послуг є військовослужбовці та члени їх сімей, які перебувають у СЖО, або мають високий ризик потрапляння у такі обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які вони не можуть подолати самостійно. [2]

Види соціальних послуг, що можуть надаватися військовослужбовцям та членам їх сімей: інформування; консультування; посередництво; представництво інтересів; соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах; екстрене

(кризове) втручання; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; соціально-психологічна реабілітація. [1]

Соціальна підтримка військових має бути надана з моменту мобілізації та початку служби, забезпечуючи військовим та їхнім сім'ям необхідну підтримку та допомогу у вирішенні проблем. Послуга соціального супроводу у військових частинах сприятиме комплексному підходу до цього завдання та сприяє формуванню цілісної системи соціальної підтримки.

Завдяки соціальному супроводу військові та їхні родини зможуть отримувати консультації щодо психосоціальної підтримки, налагодження комунікації в сім'ї, допомогу і супровід військовослужбовця на етапах призову під час мобілізації. Наприклад, проконсультувати щодо оформлення документів чи представництва в державних установах, проінформувати щодо виплат та пільг, забезпечити правничу допомогу, допомогу у профілактиці залежностей, організувати підтримку сім'ї разом із фахівцями соціальної роботи у громаді.

Отже, технології соціального супроводу військовослужбовців та їх сімей є невід'ємною складовою сучасного військового управління. Широке використання інформаційних ресурсів та інноваційних підходів дозволяє не лише забезпечувати військових необхідною інформацією та підтримкою, але й підвищує їхню готовність до виконання службових обов'язків. Продуктивна співпраця між військовими структурами та соціальними службами сприяє ефективному розвитку системи підтримки військових та їхніх родин, що має велике значення для підтримки військового персоналу та його військово-цивільної адаптації.

Використані джерела:

1. Герасименко О.В., Горбенко І.М., Дєточка О.Д. Соціальний супровід військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей: практичні аспекти діяльності посадових осіб військових частин, територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки: *методичний посібник* – Київ.: НДЦ ГП ЗС України, 2023. 130 с.

2. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019, № 18, ст.73-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19> (дата звернення: 23.03.2024).

3. Соціальний супровід військових та їх родин Пілотний проект: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2023 URL:<https://www.kmu.gov.ua/news/sotsialnyi-suprovid-viiskovykh-ta-ikh-rodyn-urad-pidtrymav-pilotnyi-proekt>(дата звернення: 23.03.2024).

Авторка статті:

Єлизавета МОЙСІЄНКО,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗДОМНИМИ

Бездомність – це соціальне становище людини, зумовлене відсутністю в неї жилого приміщення (будинку, квартири, кімнати тощо), яке б вона могла використовувати для проживання/перебування і в якому могла бути зареєстрованою. [2]

Тривожною тенденцією в даний час є активне зростання чисельності бездомних громадян та безпритульних дітей, які займаються бродяжництвом.

Проблема бездомних громадян та безпритульних дітей в Україні деформує соціальне середовище, руйнує фізичне, психічне та духовне здоров'я людей, знижує їх життєву, громадську та творчу активність, погіршує моральний стан, створює соціальну напругу в суспільстві.

Більшість громадян, схильних до бродяжництва, ведуть протиправний, здебільшого злочинний спосіб життя. Серед них і ті, які були раніше засуджені, хворі на різні інфекційні захворювання (СНІД, туберкульоз, гепатит тощо), зловживають наркотичними засобами, хронічні алкоголіки.

Причинами такої ситуації стало різке зниження доходів та рівня життя населення внаслідок структурних змін у галузях економіки, збитковості багатьох підприємств виробничої сфери, недосконалості фінансово-кредитних механізмів, різкого збільшення наявного та прихованого безробіття, неготовності навчальних та соціальних закладів, правоохоронних органів проводити роботу з такими категоріями населення в ринкових умовах.

Крім того, свобода пересування, вільний вибір місця проживання, не підкріплюються достатньою освітньою, правовою та інформаційною роботою серед громадян, яка б допомогла реалізувати правові норми, передбачені Конституцією України.

Особливої уваги з боку держави потребує сьогодні вирішення проблемних питань безпритульних дітей, зменшення чисельності дітей-сиріт і дітей, позбавлених

батьківського піклування, яких налічується понад 100 тисяч, більшість з них – «сироти» при живих батьках, відновлення житлових і майнових прав дітей. Кардинальних змін потребує діяльність місцевих органів виконавчої влади, органів опіки та піклування, правоохоронних органів та молодіжних організацій.

З метою поліпшення соціального захисту бездомних громадян та безпритульних дітей був прийнятий Закон України „Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей».

Зазначений Закон визначає загальні засади соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей, забезпечує правового регулювання відносин у суспільстві, які спрямовані на реалізацію бездомними громадянами і безпритульними дітьми прав і свобод, передбачених Конституцією України та чинним законодавством, створює умови для діяльності громадських та благодійних організацій, що працюють у сфері соціального захисту населення.

Норми міжнародного права та правила, встановлені міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України застосовуються при вирішенні питань щодо соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей.

Більшість бездомних (70%) – це чоловіки (така статистика простежується не лише в Україні, але й у цілому світі). Переважно, це особи працездатного віку від 30-49 років (54,5%). Старші люди віком від 50 років складають 38 %, молоді – лише 7,5%. Більшість безпритульних мають середню спеціальну – 39%, або середню освіту 28%. З вищою освітою – 17,5%. Більшість бездомних розлучені – 56%, або неодружені – 19%. Одружених – 15%, ще 9% – вдовиці або вдівці. Тільки незначна частина проживає у громадянському шлюбі. [1]

Більшість безпритульних та бездомних влітку ночують на вулиці – 27%. Така сама кількість – у друзів, знайомих, родичів. 12,5% – у під'їздах і підвалах. На вокзалах ночує 9% бездомних, ще 8% – на дачах, у закинутих будівлях – 6,5, у лікарнях – 5.5%, на горіщах 5%, у електричках 2.5%.

У практиці соціальної роботи використовують такі визначення:

- Бездомні – ті, що не мають незалежного постійного місця проживання або не можуть використовувати його тривалий час, живуть у закладах для бездомних;
- Безпритульні – ті, що не мають окремого постійного місця проживання, вони ночують на вулиці, в парках і т.д.;
- Маргінально поселені – ті, що мешкають у непристосованих для житла приміщеннях, незаконно зайнятому житлі, фургонах, або живуть у родичів чи друзів.

Одними з основних причин безпритульності є особистий вибір, ув'язнення, проблеми у сім'ї, втрата роботи, махінації з нерухомістю. За оцінками до третини українських бездомних втратили свої домівки через ув'язнення. Деякі бездомні продали житло чи його незаконно відібрали шахраї. Інші безхатченки потрапляють на вулицю через сімейні негаразди. Найбільше це стосується дітей. Також, безпритульні опиняються на вулиці через втрату роботи. В основному, це люди з провінції, які шукають кращої долі в місті.

Підгрупи бездомних:

- самотні жінки,
- самотні чоловіки середнього віку,
- самотні чоловіки й жінки похилого віку,
- бездомні діти та підлітки,
- сім'ї з одним батьком,
- сім'ї з обома батьками,
- особи з проблемами психічного здоров'я,
- колишні ув'язнені.

У перші дні чи тижні бездомності людина перебуває в кризовому стані (стрес), вона шукає способи та можливості повернутися до «нормального» життя, намагається дотримуватися звичок, притаманних звичному способу життя, зберігає віру в те, що життя на вулиці – це лише тимчасово, з готовністю приймає допомогу й підтримку. Після кількох років бездомного життя людина починає ідентифікувати себе з іншими бездомними, при звичаються до бездомного життя і вважає його прийнятним та «нормальним».

Інтеграція чи включення такої особи в суспільне життя є надзвичайно складною. Бездомність як соціальна проблема визначається відсутністю у людини «дому», але вона не зводиться лише до наявності помешкання для житла, притулку чи даху над головою. За умови, що соціальні послуги для бездомних спрямовані лише на надання притулку чи місця для ночівлі, вирішення проблеми бездомності неможливе. Бо, маючи дах над головою, дому людина все ж таки не має. Наявність дому дає змогу реалізувати соціальні права, передовсім право на власність. Крім загальних причин, найбільш характерними причинами проблеми бездомності та бродяжництва для багатьох країн у нинішній час є:

- Недостатня кількість житла, брак дешевого житла;
- Безробіття, що обумовлює відсутність засобів для оплати житла;
- Малоприбутковість багатьох сімей і окремих громадян;
- Соціальне здоров'я суспільства (наявність душевнохворих, осіб з соціально відхиленою поведінкою, а також наркоманів, алкоголіків;
- Нездорові відносини в сім'ї; становище та поведінка осіб, що вийшли з місць позбавлення волі);
- Слабкі можливості реалізації соціальних програм, спрямованих на надання матеріальної та іншої допомоги малозабезпеченим сім'ям, групам ризику та інше. [1]

Отже, багатоаспектність проблем бездомних потребує постійного їх дослідження, аналізу причин виникнення цих проблем та вимагає об'єднання зусиль різних міністерств та відомств і чіткої координації дій для формування державної політики щодо бездомності, створення превентивних програм для запобігання поширенню бездомності у великих масштабах, що узгоджуватимуться з дослідженнями та програмами подолання бідності в Україні, планування та створення відповідних служб та послуг, враховуючи наявні та потенційні можливості й ресурси як державних, так і недержавних організацій.

Використані джерела:

1. Агарков О. А. Технології соціальної роботи: навч. посіб. / О.А. Агарков, Д. Ю. Арабаджиев, Т. В. Єрохіна [та ін.]. Запоріжжя: Мотор Січ, 2015. 487 с. URL:

https://pidru4niki.com/73074/sotsiologiya/tehnologiyi_sotsialnoyi_roboti_osobami_postiynogo_mistsya_prozhivannya (дата звернення: 10.03.2024).

2. Ананко С.В. Соціальний захист бездоганно громадян та безпритульних дітей. Міністерство юстиції України – 2021. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7818 (дата звернення: 10.03.2024).

Авторка статті:

Анастасія МУЗИКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Ольга ІЛЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ЦЕНТРУ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ У ГРОМАДІ

У сучасному соціумі та громадській сфері нагальною є потреба в розвитку технологій соціальної роботи, особливо в контексті діяльності територіальних центрів соціального обслуговування. Ці центри відіграють ключову роль у наданні підтримки та допомоги різним соціальним групам у громаді, забезпечуючи їм доступ до соціальних послуг та ресурсів. Основні виклики включають організацію роботи, забезпечення доступності послуг, підвищення якості обслуговування, співпрацю з іншими установами, захист даних та оцінку ефективності діяльності центру. Розв'язання цих проблем може забезпечити успішне функціонування центру та задоволення потреб громади.

Аналіз публікацій вчених дає загальне уявлення про напрями та аспекти соціальної роботи територіального центру соціального обслуговування в громаді. Матвєєва К., Марченко Д., Курепін В. в своїй статті обговорюють напрями роботи сімейного педагога в складі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям. Вони розглядають новітні підходи та інновації у цій сфері [1]. В. Жуков та ін. аналізують морально-етичні засади соціальної роботи у територіальній громаді. Вони наголошують на важливості етичних аспектів при взаємодії з клієнтами та управлінні процесами соціальної допомоги [2]. Моргай Л. у своїх дослідженнях звертає увагу на нормативно-правове забезпечення соціальної роботи в громаді, що включає аналіз законодавства та правових аспектів діяльності центру [3]. Також Л. Моргай в своїй іншій публікації розглядає професійну діяльність фахівців соціальної роботи у службах справ дітей, звертаючи увагу на аспекти професійного розвитку та підвищення кваліфікації [4]. На порталі "Всеосвіта" надається інформація про соціальну роботу в громаді, що може бути корисною для отримання загального уявлення про цю сферу [5].

Технологія соціальної роботи територіального центру соціального обслуговування у громаді представляє собою систематичний та комплексний підхід до вирішення

соціальних проблем та підтримки розвитку різних груп населення у конкретній територіальній громаді [5].

Ця технологія включає в себе ряд основних етапів та компонентів, включаючи аналіз потреб громади, розробку та впровадження програм і проектів соціальної підтримки, проведення різноманітних форм роботи з різними групами населення, організацію консультацій, психологічну та соціальну підтримку, а також взаємодію з іншими соціальними службами та установами.

Технологія соціальної роботи територіального центру соціального обслуговування орієнтована на сприяння розвитку різних груп населення, таких як молодь, діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, безробітні, малозабезпечені сім'ї та інші. Кожна з цих груп має свої специфічні потреби та проблеми, до яких спрямовані відповідні заходи підтримки та допомоги.

Напрями соціальної роботи територіального центру соціального обслуговування у громаді можуть включати в себе надання консультацій та інформаційної підтримки, організацію тренінгів та майстер-класів з підвищення навичок та компетентності, соціальну адаптацію, психологічну реабілітацію, підтримку у здійсненні правових процедур, організацію дозвілля та культурно-просвітницьких заходів тощо.

Технологія соціальної роботи територіального центру соціального обслуговування у громаді реалізується через різноманітні заходи та події, спрямовані на різні групи населення [1]. Наприклад, для молоді можуть бути організовані тренінги та майстер-класи з професійної орієнтації або молодіжні форуми для обговорення актуальних питань та ідей співпраці. Дітям може бути запропоновано участь у таборах або благодійних ярмарках, що допомагають створити безпечне та позитивне середовище для їхнього розвитку та дозвілля.

Людям похилого віку можуть бути відкриті клуби для спілкування та розваг, а також освітні заходи, де вони можуть поділитися своїм життєвим досвідом. Особи з інвалідністю можуть брати участь у фестивалях або курсах, спрямованих на підтримку та розвиток їхніх талантів та навичок. Такі заходи сприяють соціальній інтеграції цих груп населення та підтримці їхнього добробуту.

Першочерговою задачею покращення доступу до соціального обслуговування в контексті застосування технологій соціальної роботи є оптимізація процесів внутрішньої організації центру, в тому числі розподіл завдань між працівниками, використання ресурсів та управління процесами. Впровадження систем автоматизації та електронної документообігу може значно полегшити цей процес, забезпечуючи ефективну комунікацію та координацію робіт.

Забезпечення легкого доступу до інформації про послуги центру для мешканців громади та інших зацікавлених сторін є ключовим аспектом. Використання онлайн-платформ, мобільних додатків та веб-сайтів може значно полегшити процес отримання інформації та контактування з центром.

Одним з важливих викликів є забезпечення безпеки та конфіденційності персональних даних клієнтів центру. Використання сучасних систем криптографії та захисту даних є необхідним для запобігання можливих порушень конфіденційності.

Ефективна взаємодія з іншими соціальними службами, медичними установами, освітніми закладами тощо є ключовою для комплексного підходу до вирішення потреб громади [2]. Використання спільних баз даних та платформ для обміну інформацією може значно полегшити цей процес.

Оцінка ефективності діяльності центру через збір та аналіз даних є важливим кроком у покращенні його роботи. Регулярні аудити та вивчення задоволеності клієнтів допоможуть виявити слабкі місця та внести необхідні зміни для поліпшення роботи.

Отже, формування технології соціальної роботи в територіальних центрах соціального обслуговування в громаді вимагає комплексного підходу та впровадження сучасних інструментів та підходів. Організація роботи, доступність інформації, захист даних, співпраця з іншими установами та оцінка ефективності є ключовими аспектами, які необхідно враховувати для досягнення успішної діяльності центру та задоволення потреб громади.

Використані джерела:

1. Матвєєва К., Марченко Д., Курепін В. Напрямки роботи сімейного педагога у структурі територіального центру соціальної допомоги сім'ї та дітям. *Перспективи та*

інновації науки. 2021. № 2 (2). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2\(2\)-84-97](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2021-2(2)-84-97) (дата звернення: 11.03.2024).

2. Морально-етичні засади соціальної роботи у територіальній громаді / В. Жуков та ін. *Humanitas*. 2023. № 2. С. 32–37. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.5> (дата звернення: 11.03.2024).

3. Моргай Л. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи в територіальній громаді. *Věda a perspektivy*. 2024. № 1(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1\(32\)-346-355](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2024-1(32)-346-355) (дата звернення: 11.03.2024).

4. Моргай Л. Професійна діяльність фахівців соціальної роботи у службах справах дітей. *Humanitas*. 2023. № 1. С. 73–78. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.10> (дата звернення: 11.03.2024).

5. Соціальна робота в громаді. URL: <https://vseosvita.ua/library/sotsialna-robota-v-hromadi-697715.html> (дата звернення: 11.03.2024).

Автор статті:

Віталій НЕСТЕРУК,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ЗАКОНОДАВЧА БАЗА ЩОДО ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ У 2020 РОЦІ

Діджиталізація системи соціальної роботи в Україні у 2020 році відбувається здебільшого некоординовано та з різними рівнями ефективності.

Видано наказ «Про підключення до програмного комплексу «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» Мінсоцполітики від 22.01.2020 № 45 та запроваджено новий механізм подання заявки на підключення до Програмного комплексу в електронному вигляді [1].

Міністерством соціальної політики України забезпечено прийом заяв в електронному вигляді через офіційний сайт Мінсоцполітики про призначення: допомоги при народженні дитини; відшкодування вартості послуги з догляду за дитиною до трьох років «Муніципальна няня»; житлової субсидії; допомоги на дітей фізичним особам-підприємцям, які обрали спрощену систему оподаткування, та належать до першої і другої групи платників єдиного податку. Запроваджено програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада» Вживаються заходи щодо удосконалення механізму адміністрування процесу надання державної соціальної підтримки на регіональному, районному та базовому рівнях, зокрема із застосуванням електронних сервісів, упроваджується програмний комплекс «Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада», який передбачає: прийом первинних документів від громадян для призначення соціальної допомоги, житлових субсидій, пільг в територіальній громаді за місцем проживання отримувачів соціальної підтримки [2].

28 жовтня 2020 року Кабінетом Міністрів України було видано розпорядження «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери», яке було узгоджено з Міністерством цифрової трансформації щодо необхідності нормативно-правового забезпечення та проведення комплексної цифрової трансформації всіх компонентів системи соціального захисту населення [1].

Метою цієї Стратегії є забезпечення європейських стандартів функціонування інституцій соціального захисту, надання послуг соціального характеру, фінансової стабільності соціальної сфери, підвищення її прозорості та оптимізації її адміністративних видатків.

Для реалізації цієї Стратегії необхідна інформаційна система, створена з урахуванням новітніх інформаційних та управлінських технологій, єдиних сучасних стандартів якості обслуговування громадян, з можливістю прийняття ефективних організаційних і структурних рішень. Виконання таких функцій може здійснювати Єдина інформаційна система соціальної сфери, яка повинна забезпечувати: створення єдиної інформаційної бази соціальної сфери, зокрема шляхом взаємодії інформаційних ресурсів соціальної сфери та їх інтеграції з іншими державними інформаційними ресурсами, у тому числі державними реєстрами; усунення дублювання процесів і функцій інституцій соціального захисту, зокрема шляхом централізації цих процесів і функцій; стандартизацію та автоматизацію звернень громадян у соціальній сфері, їх централізований моніторинг, а також перехід інституцій соціального захисту на електронний документообіг; підвищення продуктивності та якості обслуговування у соціальній сфері, можливість надання послуг у цій сфері на умовах аутсорсингу; постійний автоматизований моніторинг і контроль усіх фінансових потоків у соціальній сфері; надійний захист інформації, насамперед персональних даних громадян; підвищення рівня довіри населення до інституцій соціального захисту[2].

Отже, діджиталізація системи соціальної роботи в Україні у 2020 році мала забезпечувати створення єдиної інформаційної бази соціальної сфери, зокрема шляхом взаємодії інформаційних ресурсів соціальної сфери та їх інтеграції з іншими державними інформаційними ресурсами, у тому числі державними реєстрами; усунення дублювання процесів і функцій інституцій соціального захисту, зокрема шляхом централізації цих процесів і функцій; стандартизацію та автоматизацію звернень громадян у соціальній сфері, їх централізований моніторинг, а також перехід інституцій соціального захисту на електронний документообіг; підвищення продуктивності та якості обслуговування у соціальній сфері, можливість надання послуг у цій сфері на умовах аутсорсингу; постійний автоматизований моніторинг і контроль усіх фінансових потоків у соціальній сфері;

надійний захист інформації, насамперед персональних даних громадян; підвищення рівня довіри населення до інституцій соціального захисту.

Використані джерела:

1. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 року №1353-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 20.02.2024).
2. Основні досягнення у соціальній сфері за 2020 рік. Сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/19631.html> (дата звернення 20.02.2024).

Автор статті:

Кіріл ОСАДЧИЙ,

здобувач

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Ольга ІЛІНА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЇХ СІМЕЙ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ: ЗАКОНОДАВЧІ ЗМІНИ

Система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення (соціальне забезпечення) військовослужбовців та їх сімей під час військового стану набула змін, зокрема на законодавчому рівні.

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» доповнено статтею 92 Додаткова винагорода військовослужбовцям під час дії воєнного стану, яка вказує, що під час дії воєнного стану військовослужбовцям щомісячно виплачується додаткова винагорода на умовах, у розмірах та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України [2].

Звернемо увагу на статтю 10 зазначеного закону України, де розкрито питання відпусток, які за рішенням командира (начальника) військової частини військовослужбовцям, крім військовослужбовців строкової військової служби, можуть надаватися відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин без збереження грошового забезпечення загальною тривалістю не більш як 15 календарних днів на рік.

Надання військовослужбовцям відпусток, передбачених Законом здійснюється за умови одночасної відсутності не більше 30 відсотків загальної чисельності військовослужбовців певної категорії відповідного підрозділу. Відпустки за сімейними обставинами та з інших поважних причин військовослужбовцям надаються із збереженням грошового забезпечення тривалістю не більш як 10 календарних днів

Згідно статті 11 у період дії воєнного стану військовослужбовці мають право на безоплатне отримання медичної послуги, пов'язаної із забезпеченням реалізації їхнього

права на біологічне батьківство (материнство), зокрема на здійснення забору, кріоконсервації та зберігання їхніх репродуктивних клітин на випадок втрати репродуктивної функції при виконанні обов'язків із оборони держави, захисту Вітчизни та інших покладених на них обов'язків відповідно до законодавства, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [2].

Статті 19 і 20 підтверджують право військовослужбовців на оскарження неправомірних рішень та дій, отримання правничої допомоги.

Право на медичні допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров'я мають і члени сімей військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби та курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів, а також закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки, кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, закладів фахової передвищої військової освіти) за відсутності за місцем їх проживання державних або комунальних закладів охорони здоров'я.

Особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, та членів їхніх сімей" встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України, з числа військовослужбовців, учасників бойових дій та прирівняних до них осіб, після їх звільнення обов'язково проходять відновлювальні (постізоляційні, реінтеграційні) заходи, заходи з адаптації, підтримки (супроводу) [2].

Захисники України мають право на отримання грошових виплат за поранення під час виконання бойового завдання: грошове забезпечення військовослужбовця, виплата так званих бойових — додаткової виплати в розрахунку 100 000 гривень за кожен місяць, що регламентується постановою Кабінету міністрів України № 168 від 28.02.2022, також передбачена одноразова грошова допомога, згідно із Законом України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та їхніх сімей» та постановою Кабінету міністрів України № 975 від 25.12.2013 [2].

Отже, з початком введення воєнного стану в Україні, були доповнені деякі статті Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Зазначені зміни щодо прав, пільг та соціальних гарантій військовослужбовців та їх

сімей є важливим аспектом їхньої мотивації, проявом соціальної відповідальності держави перед Захисниками.

Використані джерела:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 №64/2022. Офіційне інтернет-представництво.URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 20.03.2024).
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 22.11.23 р. № 3494-IX. Верховна Рада України. Законодавство України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 19.03.2024).

Авторка статті:

Карина ОСТРОВСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ З СУЇЦИДАЛЬНОЮ ПОВЕДІНКОЮ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ

Сучасне суспільство потребує соціального супроводу, який визначає способи підтримки та розвитку людей у всіх сферах життя. Це концепція, що включає в себе різноманітні заходи та програми, спрямовані на допомогу громадянам у вирішенні соціальних проблем та досягненні їхнього повноцінного розвитку. У такому контексті соціальний супровід виявляється надважливим механізмом допомоги й для дітей та молоді, які і є частиною населення країни [2].

Тема суїцидальної поведінки серед дітей та молоді під час війни в Україні важлива, оскільки підлітки, що живуть у зоні конфлікту або неподалік від неї, відчувають постійний стрес і тривогу через війну. На фоні постійного страху та нестабільності вони можуть відчувати безперервний психологічний тиск, що сприяє розвитку тривожних розладів. Війна може призвести до втрати близьких людей, масової евакуації та розлуки з друзями та рідними. Це може призвести до відчуття соціальної ізоляції та втрати підтримки, що є факторами ризику для розвитку тривожності, депресії та суїцидальної поведінки. Пережиті події можуть мати серйозний вплив на їхню психічну та емоційну стабільність, призводячи до розвитку тривоги та посттравматичного стресового розладу. Також, у зоні конфлікту може бути недостатньо ресурсів для надання психологічної допомоги та підтримки для підлітків, які стикаються з психологічними труднощами. Відсутність доступу до професійної допомоги може стати одним з ключових факторів суїциду [1].

Тож звернення уваги до теми суїцидальної поведінки та тривожності серед дітей і молоді в період війни може допомогти підняти усвідомленість про ці проблеми та сприяти розвитку програм та ініціатив з психологічної підтримки, що важливо для забезпечення їхнього психічного благополуччя та запобігання цьому явищу.

Як зазначає доцент кафедри нервових хвороб, психіатрії та медичної психології ім. Савенка С.М. Буковинського державного медичного університету Карвацька Наталія

Семенівна, суїцид є однією з форм саморуйнівної поведінки людини, вид насильницької, тобто надприродної смерті, навмисне позбавлення себе життя [2].

Люди, які вирішують скоїти самогубство, зазвичай переживають глибокий психічний стрес і відчувають не простоту вирішення своїх проблем. Вони часто мають психологічні розлади, такі як депресія, і бачать свій майбутній шлях як безнадійний. Самогубство часто виникає як реакція на емоційне напруження або як спроба уникнути невитримуваної ситуації, з якою людина стикається. Людина все частіше втрачає зв'язок зі своїм життям, втрачає віру у виживання та приймає рішення про самогубство [3]. Критерії, що відрізняють самогубство від інших видів смерті та «парасуїцидів» (за Д.Труновим) розміщені у таблиці (див.Табл. 1.1.)

Таблиця 1.1

Критерії, що відрізняють самогубство від інших видів смерті та «парасуїцидів»
(за Д.Труновим)

Добровільність	Людина чинить за власним бажанням.	Відрізняє суїцид від вбивства та від самогубства .з примусу
Самостійність	Людина чинить свої дії без сторонньої допомоги.	Наприклад, відрізняє від евтаназії.
Усвідомленість	Людина перебуває у свідомості, усвідомлює свої дії та їх можливі наслідки.	Відрізняє суїцид від так званих нещасних випадків, тобто, випадкової смерті.
Наміреність	У своїх діях людина керується бажанням власної смерті.	Відрізняє суїцид від нещасних випадків (смерті з необережності), а також від героїчних вчинків, коли, наприклад, людина хоче вбити ворога, але при цьому вона змушена

		загинути сама.
Достатність	Дії, до яких вдається людина, неминуче призводять до смерті.	Відрізняє суїцид від різних видів суїцидальної активності, наприклад, від незакінчених суїцидальних спроб.
Post hoc	Смерть настає незабаром після завершення суїцидальних дій.	Відрізняє суїцид від різних видів антивітальної активності, де смерть відстрочена.

Використовуючи опитування К.О. Островської, важливо наголосити, що суїцидальні думки, суїцидальні схильності молоді та підлітків зросли під час воєнних дій; у цієї категорії є посттравматичний синдром, спостерігається розвиток тривожних розладів та депресій, перевантаження психіки підлітків, недовіра до навколишнього середовища, діти відчувають пригніченість та нестабільність через невідоме майбутнє, тривогу стосовного свого майбутнього. Тому такі наслідки: більше 6 годин молодь та підлітки сидять у гаджетах, мають відхилення від норм у задоволенні своїх фізичних потреб (сон, харчування). Науковці відносять до фактів, які підвищують ризик суїцидальних схильностей такі: соціальна ізоляція, втрата близьких людей, травматичні події та відсутність доступу до психологічної підтримки [3].

Отже, ініціативи з психосоціальної підтримки, програми психологічної реабілітації та освітні заходи щодо психічного здоров'я можуть значно зменшити вплив воєнного конфлікту на психологічний стан дітей та молоді і допомогти їм знайти шляхи адаптації та розвитку в умовах стресу та небезпеки.

Використані джерела:

1. Карвацька Н. С. Вихід є завжди. URL:<https://www.bsmu.edu.ua/> (дата звернення: 27.03.24).
2. Психологія суїциду: Навчальний посібник / За ред. В. П. Москальця. Київ - Івано-Франківськ: Плай, 2002. С.249. URL: <https://www.chernigivsta> (дата звернення: 27.03.24).
3. Островська К.О. Опитування дітей та молоді віком від 12 до 25 років, стосовно суїцидальної поведінки під час війни. URL:<https://xoyondo.com/ap> (дата звернення: 27.03.24).

Авторка статті:

Алла ПОГРЕБНЯК,

асистент-помічник вчителя
для дітей з України у польській школі

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ КАТЕГОРІЇ «ВИМУШЕНІ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ» В ПОЛЬЩІ

З моменту повномасштабного вторгнення Росії в Україну до Польщі переїхало багато українських біженців (зокрема жінок з дітьми). Згідно з новим дослідженням «Громадяни України на польському ринку праці. Нові виклики та перспективи» Міграційної платформи EWL, Фондації EWL та Центру Східноєвропейських студій й Варшавського університету кількість українців, які переїхали в Польщу з дітьми, збільшилась у 5 разів [2]. Інтерес до проблеми адаптації дитини до закладу дошкільної освіти дедалі більше зростає, оскільки труднощі адаптаційного періоду призводять до довготривалих порушень емоційного стану дошкільнят.

Науковці прослідковують проблемні моменти в адаптації дітей дошкільного віку категорії «вимушені переселенці» до нових умов за кордоном.

Звернемо увагу, що Доброєр Н.В. виділяє проблемні зони адаптації дітей дошкільного віку в Польщі, зокрема, мовний бар'єр, культурні відмінності, відчуття самотності, булінг тощо [1].

Зазначимо, що під поняттям «адаптація» розуміється здатність швидко підлаштовуватися, розуміти й приймати нові умови, уміти коригувати свої дії за змінних обставин [2].

Розрізняють три ступені адаптації: легкий, середній і важкий. За легкої адаптації впродовж місяця у дитини нормалізується поведінка. Малюк починає спокійно чи радісно ставитися до дитячої групи. Настрій бадьорий, проявляє зацікавленість довколишнім, у поєднанні з незначним ранковим плачем.

Результати дослідження показали, що діти, які пережили переселення, відрізняються від своїх однолітків, які не мали такого досвіду. Вони більш чутливі до змін

у середовищі, вони мають вищий рівень тривожності та низький рівень соціальної адаптації.

Варто звернути увагу, що однією з умов адаптації дітей дошкільного віку категорії «вимушені переселенці» в Польщі є рівень обізнаності та фінансового статку батьків.

У першу чергу, батьки повинні розуміти алгоритми дій на певні ситуації, обізнані з системою правничої допомоги громадянам України в Польщі. Інформацію можна відшукати на сайті Посольства України в Польщі.

Для прикладу, у «Пам'ятці щодо порядку надання правничої допомоги громадянам України у разі тимчасового вилучення у них дітей на території Польщі». У цьому документі зазначено, що у разі отримання через правоохоронні органи РП інформації про порушення прав і законних інтересів дитини, у тому числі громадян іноземної держави, згадані судові установи оцінюють усі аспекти проживання та виховання дитини, за потреби залучають соціальні та медичні служби, та призначають тимчасових опікунів (Rodzina zastępcza) [5]. Причинами порушення справи можуть бути: домашнє/сексуальне насильство; психічні розлади законних представників; дитина перебувала без нагляду у публічному місці; дитина розповіла в школі, що вдома її ображають/ сварять; під час візиту до лікаря було помічено синці на дитині, тощо [5].

Отже, адаптація проходить доволі важко у дітей і причини однакові: мовний бар'єр, бажання повернутися додому(сумують за татом, друзями, домівкою, не вміють спілкуватися з однолітками іншої країни. На процес адаптації однозначно впливають батьки, їх матеріальний стан закордоном і рішення батьків щодо термінів перебування в Польщі.

Використані джерела:

1. Доброєр Н.В. Особливості адаптації українських дітей-біженців в Польщі. URL: <https://www.academia.edu/99714> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Українці в Польщі з дітьми: статистика Ланда В. Перша десятка. Найбільші благодійники зібрали 63 млрд грн за 9 місяців війни. «Forbes Ukraine». 29 листопада 2022. URL: <https://forbes.ua/money/desyatki-milyardiv-na-armiyu-ta-dopomogu-10-naybilshikh-fandreyzingiv-za-chas-viyni-renking-forbes-29112022-10118> (дата звернення: 5.02.2024).

3. Офіційний сайт Міністерство соціальної політики України. URL: <http://surl.li/hhusn> (дата звернення: 15.02.2024).

4. Чуйко О. В. Зарубіжні моделі психосоціальної реабілітації дітей, травмованих війною. Український психологічний журнал. 2017. № 1 (3). С. 192–203. URL: <https://cutt.ly/U6Thgсx> (дата звернення: 14.02.2024).

5. Пам'ятка щодо порядку надання правничої допомоги громадянам України у разі тимчасового вилучення у них дітей на території Республіки Польща. Посольство України в Польщі. URL: <https://poland.mfa.gov.ua/konsulski-pitannya/zahist-prav-ditej/pamyatka-pravnicha-dopomoga-v-razi-viluchennya-ditej-socialnimi-sluzhbami-rp> (дата звернення: 14.02.2024).

Авторка статті:

Дарія ПОДОРОЖНЯ,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Повномасштабне вторгнення росії на територію України поглибило проблеми для тих, хто втратив житло або отримав травми/поранення і був змушений покинути свої домівки. Зростаюча кількість переселенців створила навантаження на соціальну інфраструктуру, що вимагає оптимізації та інтенсифікації роботи соціальних закладів і установ, а також нормативно-правового врегулювання цієї проблеми. Зростання кількості внутрішньо переміщених осіб в Україні (від 1,8 мільйона осіб у 2016 році до близько 7 мільйонів осіб у 2022-2023 роках) викликає серйозне суспільне занепокоєння.

Органи державної влади відреагували на проблему шляхом прийняття ряду законодавчих актів, у тому числі Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Згідно зі статтею 2 цього Закону передбачаються заходи державної влади, які регулюються вітчизняним законодавством, міжнародними угодами і спрямовані на захист прав та свобод внутрішньо переміщених осіб. [3]

Нагальність досліджуваної проблеми потребує оптимізації соціальної роботи з клієнтами, зокрема, використання ефективних технологій х соціальної реабілітації та адаптації. Остання являє собою тривалий процес, що стосується усіх сфер життя людини. Соціальна адаптація передбачає пристосування індивіда або групи осіб, які опинились у нових важких життєвих обставинах. Фахівців соціальної сфери докладають зусиль для усвідомлення особою обставин, що призвели до потрапляння в подібну ситуацію; розуміння необхідності зміни поведінки в залежності від вимоги ситуації. [2]

Основною метою соціальної реабілітації є відновлення здатності особи до життя та діяльності в соціальному оточенні, відновлення соціального статусу для успішної інтеграції в суспільство. Ця стратегія спрямована на відновлення потенціалу особистості для активної участі в житті суспільства та зміну умов, які обмежують можливості особи у задоволенні її потреб.

З-поміж методів соціальної роботи з ВПО вирізняються наступні:

- соціологічні (теоретичне дослідження проблем ВПО шляхом збору та аналізу отриманої інформації для подальших прогнозів та проєктування дій фахівця соціальної сфери);
- соціально-економічні (матеріальна підтримка внутрішньо переміщених осіб);
- правові (нормативно-правове забезпечення прав та свобод клієнтів);
- соціально-культурні (соціальна адаптація клієнтів шляхом інформаційно-просвітницької роботи, проведення культурно-масових заходів);
- психолого-педагогічні (збалансування психоемоційного стану клієнта шляхом проведення бесід та дискусій);
- соціально-медичні (оздоровчі заходи, медична допомога);
- методи емпіричного дослідження (спостереження, аналіз документів, біографічний метод);
- метод посередництва / вирішення конфліктних ситуацій (налагодження фахівцями соціальної сфери взаємодії між ВПО та спеціалістами закладів та установ різного профілю). [1]

Отже, технологія соціального супроводу внутрішньо переміщених осіб відіграє значну роль у поліпшенні якості наданої допомоги, зменшенні вразливості та підвищенні стійкості цих груп у нових умовах. Однак важливо розуміти, що успіх програми залежить не лише від використання технологій, але і від комплексного підходу, який враховує соціальні та психологічні потреби людей. Технологія має служити інструментом для досягнення цілей соціального супроводу ВПО, але успіх залежить від професіоналізму, співпраці та розуміння специфіки цільової аудиторії.

Використані джерела:

1. І. О.Григоренко, Н. М. Савельєва. Соціальна робота з внутрішньо переміщеними особами в сучасних умовах: навч. посіб. [для студ. і магістр. спец-тей «Соц. робота» і «Соц. педагогіка»]. Полтава : ПНПУ, 2017. 100 с.
2. Лук'янова К. А. Особливості соціально-педагогічної роботи з переселенцями в Україні: реалії та перспективи. Збірник наукових праць Кам'янець Подільського

Технології соціальної роботи з різними категоріями клієнтів в умовах війни
національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна, 2015.
Вип. 24. С. 71–83.

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20 жовтня 2014 року № 1706-VII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18>.

Авторка статті:

Настя САХАРЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Надія ПАВЛИК,

докторка педагогічних наук,

професорка кафедри соціальних технологій

МОДЕЛЬ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ДІТЬМИ, ЯКІ МАЮТЬ ПОРУШЕННЯ МОВЛЕННЯ

Соціальний педагог відіграє ключову роль у розвитку та адаптації дітей з порушеннями мовлення в суспільстві. Творчі підходи в освіті і реабілітації цих дітей можуть суттєво підвищити їхню мотивацію до навчання, соціальну адаптацію та самовираження.

Творча діяльність – це процес створення чогось нового або оригінального, який вимагає уяви, інноваційного мислення, та часто художніх здібностей [2]. Це не обов'язково має бути пов'язане тільки з мистецтвом чи літературою; творчість може проявлятися у різних сферах, від науки та техніки до педагогіки та повсякденного життя. Основними критеріями творчої діяльності є [5, с. 110]:

1. Інновація та оригінальність: створення чогось нового, що не було зроблене раніше, або внесення оригінальних змін у існуючі ідеї чи об'єкти.
2. Використання внутрішнього світу, фантазій та уяви для створення унікальних ідей або об'єктів.
3. Проблемність рішення: творчість часто включає вирішення проблем у нестандартний спосіб, знаходження нових підходів до вирішення задач.
4. Експресія та самовираження: творчість дає можливість виразити власні почуття, думки та ідеї через різні форми, наприклад, через мистецтво, літературу, музику тощо.
5. Естетичне сприйняття дійсності: творчість часто включає розробку естетично привабливих та гармонійних об'єктів або ідей.

У сфері освіти творча діяльність використовується як засіб для розвитку критичного мислення, вирішення проблем та стимуляції інтелектуального розвитку дитини. У соціальній педагогіці творчі методи можуть сприяти кращій адаптації та розвитку дітей, особливо тих, які мають певні особливості розвитку.

Науковцями (зокрема, Н. Аніщенко, Л. Єліна, О. Ласточкіна та ін.) доведено, що творчість сприяє розвитку мовленнєвих навичок, творчого мислення та соціальних навичок, вона допомагає дітям виражати свої думки та емоції альтернативними способами, що є важливим для дітей з обмеженими можливостями. та часу, образне мислення, творча уява – психічні процеси.

Основу організації творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення, складають такі положення [2]:

- врахування принципу наступності з метою створення сприятливої атмосфери для формування творчих здібностей дітей;
- дотримання характеру колективної дитячої творчості з метою розвитку моральних якостей;
- застосування інтегрованого підходу до навчання з метою збагачення змісту і методів роботи;
- використання різноманітних форм навчально-виховної та гурткової і секційної діяльності з метою підвищення інтересів дітей до мистецтва та художньо-творчої діяльності;

Загальну модель організації творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення, представлено на рис. 1. Модель представлена як комплекс взаємопов'язаних елементів навчально-виховного процесу: соціально-педагогічні умови, зміст, форми організації театралізованої діяльності.

Організація творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення, відповідно до даної моделі, заснована на принципах творчого розвитку особистості. Ця модель дозволяє не тільки розкритися особистості дитини, але й надає поштовх для саморозвитку, відкриває простір для активного пошуку та напрацювання особистого ставлення до навколишнього світу та оточуючих людей.

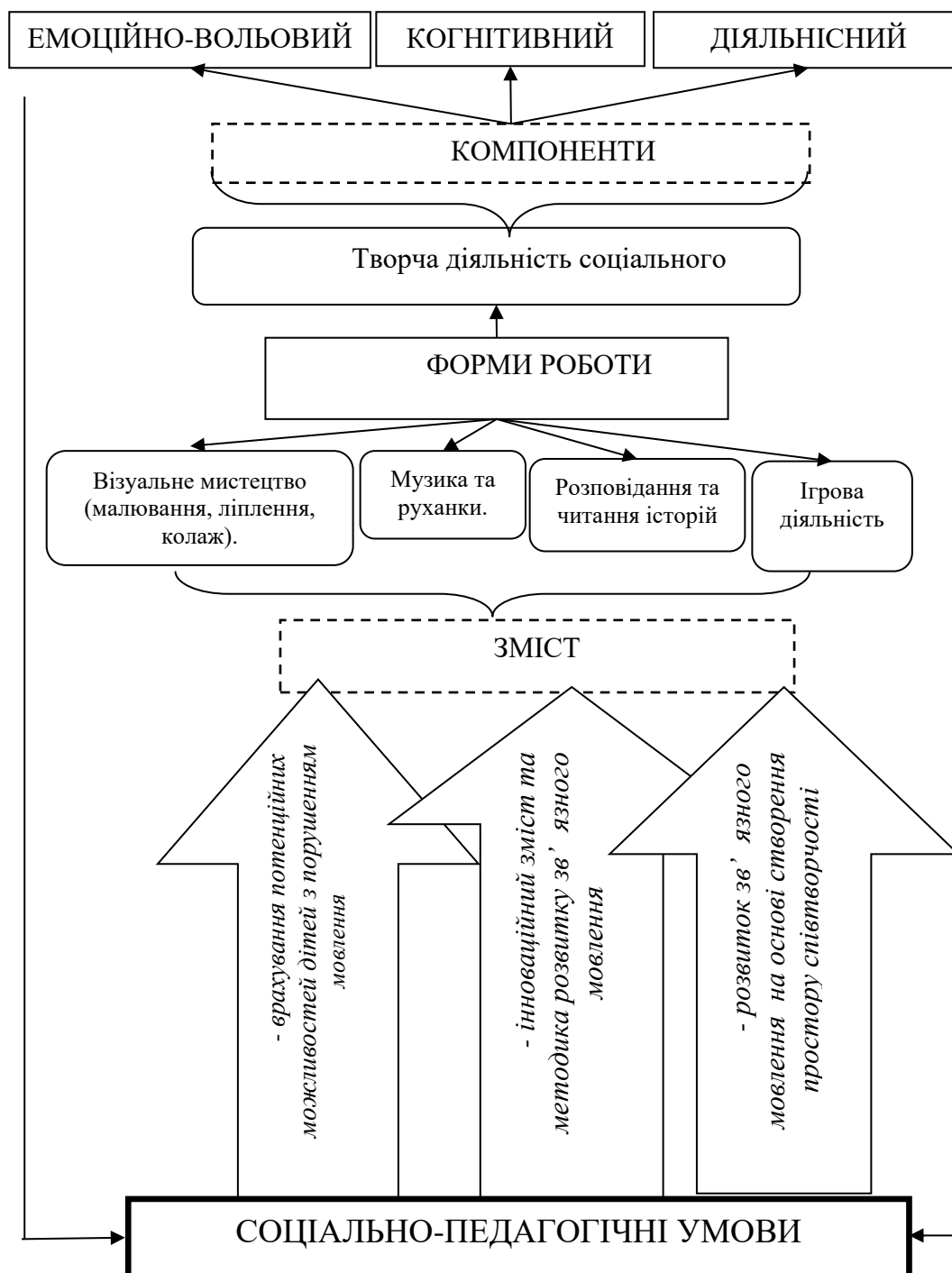

Рис. 1. Модель організації творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення [складено за 2; 3]

Аналізуючи модель організації творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення, можемо зробити висновок, що для досягнення поставленої мети фахівець повинен адаптувати свої методи відповідно до індивідуальних потреб та можливостей кожного учня. Це може включати в себе використання візуальних або тілесних засобів комунікації, ігрових методів, мистецтва тощо. Залучення дітей до

малювання, ліплення, театральної діяльності дозволяє їм висловлювати свої думки та почуття без словесного спілкування, що може полегшити розвиток мовленнєвих навичок.

Сучасні технології, такі як спеціалізовані програми для вчення мови або комунікативні додатки, можуть бути важливими інструментами у роботі соціального педагога. Вони допомагають дітям вчитися в інтерактивній та захоплюючій формі.

Загалом, організація творчої діяльності соціального педагога з дітьми, які мають порушення мовлення, охоплює логопедичні заняття, фізіотерапію та інші види терапії, які дозволяють використовувати творчі підходи не тільки для навчання, а й для комплексної підтримки дитини.

Використані джерела:

1. Аніщенко Н. Вплив музично-театральної діяльності на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 62-70.
2. Єніна Л.Л. Умови формування творчих здібностей старших дошкільників у театралізованій діяльності. URL: http://www.psyh.kiev.ua/Єніна_Л.Л._Умови_формування_творчих_здібностей_старших_дошкільників_у_театралізованій_діяльності.
3. Калмикова Л. О. Актуальні проблеми психології мовлення дітей дошкільного віку. *Психолінгвістика*. 2008. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2008_1_4.
4. Ласточкіна О. В. Характеристика мовленнєвої підготовки дошкільників. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2012. Вип. 3. С. 127-133.
5. Рубан Л. М. Застосування комунікативного підходу до розвитку мовлення у дітей дошкільного віку (погляди американського педагога-реформатора Джона Холта). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4. С. 109-118.

Авторка статті:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

СИТУАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО ЗМІСТУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Постановка проблеми та стан її дослідженості. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників за освітньою програмою 231 «Соціальна робота» в Житомирському державному університеті імені Івана Франка відбувається на рівні бакалавра та магістра упродовж більш як двадцяти років. Проблема формування професійної компетентності фахівців стала предметом розгляду великої групи дослідників; а оскільки соціальна робота як галузь наукового знання стала формуватися в Україні лише в період незалежності, то й розробка основ методології, теорії, практики соціальної роботи має відносно інноваційний характер. Отож, питання теорії професійної підготовки соціальних працівників концептуально викладено у науковому доробку О.Безпалько (2006) [1], І.Зверєвої (2001) [2], І.Савельчук (2020) [3], Т.Семигіної (2018) [4] та ін.; методика формування професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери – у працях Р.Вайноли (2009) [5], К.Віцукаєвої (2012) [6], Н.Павлик (2018) [7], Є.Сєдова (2009) [8] та ін.; зарубіжний досвід підготовки фахівців соціального профілю – у дослідженнях С.Когут (2004) [9], О.Кравченко (2010) [10], Н.Микитенко (2006) [11], В.Поліщук (2003) [12] та ін. Окремі проблеми застосування кейсів та ситуацій професійного змісту у практико орієнтованій підготовці соціальних працівників розглядаються у публікаціях І.Артеменко (2014) [13], Ю.Тодорцевої (2020) [14], О.Сидоренко та В.Чуби (2001) [15] та деяких інших.

Виклад основного тексту. Теорія і практика соціальної роботи перебуває в постійному полі ризиків і викликів, спричинених соціальними кризами, через які проходить українське суспільство в процесі свого становлення як сегмента європейського соціуму. Ці ризики і виклики формують відповідне ставлення студентів до свого майбутнього фаху, рівень їх вмотивованості до постійного оновлення знань, вмінь і навичок у процесі фахової

діяльності як соціальних працівників у закладах та установах соціального захисту, громадських організаціях, релігійних конфесіях, військових підрозділах тощо. У зв'язку з цим зростає роль квазіпрофесійної діяльності студентів під час практичних занять з фахових дисциплін, важливою складовою яких є вирішення професійно спрямованих ситуацій практичного змісту.

У підготовці соціальних працівників в ЖДУ імені Івана Франка значний масив таких професійно спрямованих ситуацій міститься в межах освітніх компонент «Інноваційні моделі надання соціальних послуг», «Крос-культурні дослідження і проекти в соціальній сфері», «Методика викладання теорії і практики соціальної роботи» тощо. При цьому кожна з обговорюваних і вирішуваних на практичних заняттях ситуацій відповідає (більшою чи меншою мірою) спеціальним компетентностям майбутніх фахівців соціальної сфери, закріплених в освітніх програмах «Соціальна робота», «Соціальна робота. Соціальна педагогіка», серед яких виокремлюються, насамперед, здатності до:

- розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи;
- виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення;
- професійної діагностики, прогнозу, проектування та моделювання соціальних ситуацій;
- впровадження методів і технологій інноваційного практикування та управління в системі соціальної роботи;
- спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (експертами з інших галузей/видів економічної діяльності), налагоджувати взаємодію державних, громадських і комерційних організацій на підґрунті соціального партнерства;
- оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг;
- професійної рефлексії;

- спільної діяльності та групової мотивації, фасилітації процесів прийняття групових рішень;
- виявлення ініціативи й підприємливості задля вирішення соціальних проблем через упровадження соціальних інновацій;
- критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства;
- формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві;
- ефективного менеджменту організації у сфері соціальної роботи;
- розроблення, апробації та втілення соціальних проектів і технологій;
- упровадження результатів наукового пошуку в практичну діяльність.

Для встановлення певної *класифікації* професійно спрямованих ситуацій для майбутніх соціальних працівників ми обрали два критерії, виходячи з власного науково-педагогічного досвіду: критерій сфери застосування, та критерій суб'єктивності. Критерій сфери застосування зосереджується на близькості окремої ситуації до сфери практичної професійної діяльності соціального працівника. Натомість критерій суб'єктивності відображає, наскільки та чи інша професійно спрямована ситуація стосується особистого професійного чи квазіпрофесійного досвіду студента.

Зібрані у процесі вивчення названих вище освітніх компонент професійно спрямовані ситуації (упродовж 2018-2023 рр.) опрацьовувалися студентами II курсу спеціальності «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня, та I курсу спеціальності «Соціальна робота. Соціальна педагогіка» другого (магістерського) рівня. Усього станом на квітень 2024 р. до банку професійно спрямованих ситуацій було внесено близько 200 ситуацій різного рівня складності. Так, наведені вище спеціальні компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери ефективно формуються у процесі вирішення професійно спрямованих ситуацій, які ми класифікували за *критерієм сфери застосування* на такі групи:

1. Ситуації *загального* характеру, що стосуються організації професійної діяльності соціального працівника.
2. Ситуації *вужькоспеціалізованого* змісту, що виражають алгоритм професійної діяльності соціальних працівників з окремими групами клієнтів.

3. Ситуації *професійно-комунікативного* змісту, що відображають специфіку професійних комунікацій соціального працівника.

4. Ситуації *інноваційного* характеру, що передбачають формування прогностичних та самоосвітніх компетенцій студентів з метою їх постійного професійного вдосконалення.

Щодо критерію *суб'єктивності*, то запропоновані студентами професійно спрямовані ситуації ми поділили на такі групи:

1. Ситуації з особистого професійного (переважно для студентів заочної форми навчання) та квазіпрофесійного (ситуації, зібрані під час виробничих практик) досвіду студентів.

2. Ситуації, спроектовані студентами на основі інтерв'ювання соціальних працівників, соціальних педагогів, керівників громадських організацій, клієнтів соціальних служб тощо.

3. Ситуації, спроектовані студентами безвідносно до соціальної реальності, на основі власних уявлень про специфіку професійної діяльності соціальних працівників\педагогів.

Вирішувані на практичних заняттях ситуації професійно спрямованого змісту, крім наведених двох класифікацій, можна поділити також на *одно- або ж кількапредметні*. Однопредметні ситуації, як правило, містять одну соціальну проблему, з якою стикається соціальний працівник у своїй взаємодії з клієнтом (проблема відсутності житла, малозабезпеченості, девіантної поведінки та ін.). натомість *кількапредметна* ситуація вміщує кілька соціальних проблем, які мають бути вирішені з допомогою соціального працівника. Наприклад (ситуація 2023 р., група 23Бд-Соцрб, освітня компонента «Основи наукових досліджень»): *«Сім'я з низьким рівнем доходу, складається з одного батька та двох дітей, які живуть в орендованій квартирі. Батько працює на низькооплачуваній роботі, але доходів не вистачає навіть на задоволення базових потреб сім'ї. Діти, які хочуть отримати освіту та покращити своє майбутнє, стикаються з труднощами через відсутність фінансових можливостей для купівлі навчальних матеріалів, оплати екскурсій та інших шкільних витрат. Однолітки булять хлопців через їх зовнішній вигляд та нестачу базових інструментів для навчання у школі, хлопці втрачають*

мотивацію до навчання. У такій ситуації сім'я потребує допомоги та підтримки з боку соціальних служб та благодійних організацій для забезпечення основних потреб та можливостей для розвитку дітей». Як бачимо, у цій ситуації увага зосереджена на кількох проблемах соціального (відсутність житла, незадоволеність базових життєвих потреб) та соціально-психологічного (булінг) характеру. Інша кількапредметна ситуація: «На вулиці міста живе безхатько, який не має жодних регулярних джерел доходу окрім жебрацтва. У нього втрачені документи, він не отримує жодних соціальних виплат. Чоловік змушений знаходити тимчасовий притулок на вулиці, мешкає в підвалах чи на вулиці. Він не затримується на тривалий термін у притулках, адже там є одна з основних умов: не вживати алкоголю та наркотиків. Проте цей безхатько є залежним від ПАР. У такій ситуації він постійно знаходиться під загрозою зовнішніх факторів. Безхатько часто стикається зі складними проблемами з фізичним та психічним здоров'ям, що робить його вразливим і відповідно він потребує спеціалізованої допомоги. Однак без належної системи соціального захисту, він не має доступу до важливих послуг, таких як медична допомога, тимчасове житло, джерела утримання та психологічна/соціальна підтримка».

Упродовж 2014-2023 рр., під час російської агресії та повномасштабної війни, студенти стали часто пропонувати професійно спрямовані ситуації, суб'єктно сконцентровані на клієнтах соціальних служб, що з'явилися внаслідок кризового стану українського соціуму упродовж останніх десяти років (внутрішньо переміщені особи, ветерани війни, діти та сім'ї військовослужбовців, неповносправні та особи з інвалідністю внаслідок воєнних дій та ін.). Так, студенти I курсу магістратури у 2023 році аналізували на заняттях з курсу «Інноваційні моделі надання соціальних послуг» такі ситуації, як-от:

1. «Іван - ветеран АТО, повернувшись додому після служби, виявив, що йому важко адаптуватися до цивільного життя. Він страждає від посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що виник внаслідок військових дій, які він пережив на передовій. Іван має проблеми з відновленням повсякденної рутини, встановленням соціальних зв'язків і комунікаціями в сім'ї. Чоловік також відчуває небезпеку стигматизації та відчуження від оточуючих. Щоб успішно реінтегруватися у цивільне життя, Іван потребує комплексної психологічної підтримки, яка включає терапію для

подолання ПТСР, а також соціальну реабілітацію та перепідготовку для професійної реінтеграції у суспільство».

2. «Мама та донька через воєнні дії виїхали з Харківської області і оселилися в Львівській області у родичів, але через постійне пияцтво і конфлікти з боку родичів, у яких вони оселилися, жінка змушена шукати житло в районному центрі, тому звернулася до центру соціального захисту населення та центру зайнятості».

3. «Дмитро К. пішов до лав ЗСУ та проходить службу за контрактом. Понад два місяці чоловік воює у зоні активних бойових дій. Вдома має родину, неповнолітню дитину-школяра. Дитина військового має право безкоштовно харчуватися у школі, оскільки батько несе службу в зоні бойових дій. От тільки дане право не може бути дотримане, позаяк панові Дмитру відмовляють у оформленні посвідчення учасника бойових дій, яке необхідно надати в школу, (мовляв, печатка стоїть не в тому кутку бланка, у слові є помилка і т.д.). До яких органів, організацій, на вашу думку, має звернутися чоловік? Яким чином можливо вирішити дану ситуацію?»

4. «Сім'я Сидоренків вимушено покинула свою домівку у зв'язку з бойовими діями у їхньому містечку. Скористалися евакуаційним автобусом та на заклик місцевої влади виїхати на безпечніші території. По приїзду в місто призначення сім'ї надали тимчасове житло, запропонували оформити виплати для ВПО. Проте в УПСЗН родині у виплатах відмовили, мовляв, вони виїжджали раніше і одного разу вже скористалися своїм правом на матеріальну допомогу. Чи мали право відмовити працівники УПСЗН у виплатах родині Сидоренків? Чи можуть ВПО, які евакуювалися, отримувати допомогу, хоч би вона була призначена не вперше?».

Не часто, але, однак, студенти пропонують професійно спрямовані ситуації інноваційного характеру, які потребують комплексного вирішення із залученням інтегрованих соціальних служб чи служб кризової підтримки. Прикладом таких ситуацій може бути: «У місті створюється програма реінтеграції для ветеранів війни з метою їхнього успішного включення у цивільне життя. Ця програма включає в себе надання психологічної підтримки, професійного навчання та перекваліфікації, допомогу у пошуку роботи, а також надання правової допомоги та консультацій з метою подолання перешкод у процесі реінтеграції в суспільство»; «Жінка, будинок якої

російські війська розбомбили і він не підлягає відновленню, разом з мамою виїхала до Хмельницької області одразу ж, як це стало можливо у перші дні квітня 2022 року. Поїхали до знайомих з кількома валізами і кішкою. Там зареєструвалися як внутрішньо переміщені особи з надією отримати державну допомогу на проживання – чотири тисячі гривень за два місяці окупації Київської області і ще дві тисячі – за місяць після неї. На початок серпня грошей жінка не отримала. Зараз вона не вірить, що вони будуть, бо Київська область у травні була вилучена з переліку окупованих областей, і виплати припинилися. Всі служби, куди зверталась жінка, спростовують дану ситуацію, кажуть про збій системи у "Дії", внаслідок якого дані про ВПО не були передані органам соціального захисту, які займаються нарахуванням грошей. Також припускають, що могли статися помилки в документах, які вчасно не виправили заявники. Скільки таких людей може виявитися, не відомо».

Іноді студенти з метою проектування ситуацій із залученням власного досвіду професійної діяльності (наприклад, під час виробничих практик) вводять в зміст ситуації результати своїх наукових досліджень, наприклад: *«Актуальною проблемою для ВПО є працевлаштування. Як свідчать результати опитування, яке я проводила в рамках теми магістерської роботи, 42,9% респондентів повністю втратили роботу у зв'язку з переїздом; 20% втратили роботу, але вже знайшли нову; 8,6% опитуваних роботу не втратили, але зарплату скоротили або не виплачують; 5,7% працюють віддалено; 2,9% втратили роботу лише частково; 2,9% переїхали разом з роботодавцем; 2,9% не мали роботи на початку повномасштабного вторгнення; 14,3% є пенсіонерами. Відсутність роботи в невеликих громадах залишається нагальною проблемою, зокрема і для місцевих».*

У деяких спроектованих студентами ситуаціях професійного змісту автори формулюють основні виклики цієї ситуації або ж пропонують алгоритм її вирішення, наприклад: *«Бабуся опікується малолітньою дитиною, яка має особливі освітні потреби, а саме розумову відсталість. Бабуся (опікун) потребує допомоги у компетентному обстеженні дитини та постановленні на облік до лікаря, систематичне відвідування їх. Зазначає потребу в психологічному супроводженні дитини та необхідність складання медичної декларації з сімейним лікарем за для*

уникнення перешкод у відвідуванні необхідних лікарів. Соціальний працівник може запропонувати певний план дій: підписання інформованої згоди; надання соціально-психологічної допомоги та перенаправлення до відповідних фахівців; заключення декларації з сімейним лікарем для бабусі та дитини; соціальний супровід до медичних установ; проведення консультації з психологом для бабусі та дитини для визначення психоемоційного стану; регулярний моніторинг сім'ї та підтримка тощо»; «Сім'я з дитиною з особливими потребами, яка потребує постійного медичного нагляду та спеціалізованої освіти, була змушена покинути свій дім через воєнні дії і стала тимчасово переміщеною особою. У новому місці проживання сім'я зіткнулася з відсутністю доступу до необхідних медичних та освітніх послуг, а також із складнощами у соціальній інтеграції дитини. Виклики: 1) необхідність у негайному доступі до спеціалізованого медичного догляду та лікування; 2) потреба у забезпеченні доступу до освіти, адаптованої для потреб дитини; 3) відсутність соціальної підтримки та інтеграційних програм для дитини та її сім'ї у новому середовищі».

Висновки. Таким чином, професійно спрямовані ситуації як засіб формування спеціальних компетентностей майбутніх фахівців соціальної сфери можуть бути актуальним і вагомим доповненням до основних форм і методів роботи викладача фахових дисциплін на спеціальності «Соціальна робота» першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів. Сукупність професійно спрямованих ситуацій, зібраних нами у процесі практичної науково-педагогічної діяльності, ми класифікували за кількома критеріями. Окремо було виділено одно- та кількапредметні професійні ситуації, ситуації інноваційного характеру, ситуації з пропозицією алгоритму їх вирішення.

Досвід науково-методичної та науково-педагогічної діяльності доводить, що проектування студентами професійних ситуацій сприяє розвитку у них спеціальних компетентностей (передовсім, здатності до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення; оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг; професійної рефлексії тощо). Крім того, певна частина професійно спрямованих ситуацій може бути використана у вигляді професійних кейсів для студентів різних курсів та рівнів навчання, а також для формулювання тематики випускних кваліфікаційних робіт.

Використані джерела:

1. Актуальні проблеми теорії та практики соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія. *Соціальна робота*. Кн. 1. К. : УДЦССМ, 2001. 344 с.
2. Артеменко І.Е. Підготовка менеджерів соціальної роботи до застосування кейс-менеджменту у роботі з клієнтами. *Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи*. 2014. Вип. 1. С. 12–19.
3. Безпалько О. В. *Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді : теоретико-методичні основи*. К. : Наука і освіта, 2006. 408 с.
4. Вайнола Р. Х. *Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки*. Автореф. доктор наук. Київ, 2009. 46 с.
5. Віцукаєва К. М. *Підготовка майбутнього соціального педагога як суб'єкта професійної діяльності*. Автореф. канд. наук. Одеса, 2012. 20 с.
6. Когут С.Я. Системи професійної підготовки соціального педагога у вищих навчальних закладах освіти України і Польщі (порівняльний аналіз). Кандидат наук. Львів, 2004. 250 с.
7. Кравченко О.О. *Професійна підготовка соціальних працівників: досвід Скандинавських країн*. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/7046/1/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%9E.%D0%9E.%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf (дата звернення 29.03.2024).
8. Микитенко Н.О. *Професійна підготовка соціальних працівників в університетах Канади*. Кандидат наук. Тернопіль: ТНПУ, 2006. 20 с.
9. Павлик Н. П. *Теорія і практика організації неформальної освіти майбутніх соціальних педагогів*. Житомир: Вид-во ЖДУім. І. Франка, 2018. 350 с.
10. Поліщук В. А. *Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: зарубіжний досвід*. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2003. 184 с.

11. Савельчук І.Б. Сутнісні й змістові характеристики становлення теорії та практики соціальної роботи. *Social Work & Education*. Vol. 7, No. 4. TernopilAberdeen, 2020. pp. 436-451.
12. Семігіна Т. Розвиток власних теорій соціальної роботи: глобальні тенденції. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології*. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 190-194.
13. Сєдов Є. Г. *Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до менеджменту в соціальній роботі*. Автореф.канд.наук. Луганськ, 2009. 20 с.
14. *Ситуаційна методика навчання: теорія і практика*. Упор. О.Сидоренко, В.Чуба. Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. 256 с.
15. Тодорцева Ю.В. Кейс-менеджмент як метод соціальної роботи в процесі підготовки професійно мобільних майбутніх фахівців соціальної сфери. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. №69. Т.3. С.133-137.

Авторка статті:

Катерина СИНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ДБСТ

Анотація. У статті розглядається технологія соціального супроводу дітей з дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ). Визначено, що ДБСТ є важливим утворенням, що створює сімейне середовище для виховання і спільного проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Встановлено, що технологія соціального супроводу включає в себе різноманітні компоненти, спрямовані на підтримку психологічного, соціального та емоційного благополуччя вихованців. Досліджено, що впровадження цієї технології спрямоване на забезпечення повноцінного розвитку та адаптації дітей з ДБСТ у суспільстві, зокрема шляхом проведення різноманітних заходів з психологічної підтримки, навчання навичкам самостійності та соціальної адаптації, а також співпраці з біологічними родинами вихованців.

Ключові слова: ДБСТ, соціальний супровід, батьки-вихователі, діти-сироти, діти, дітей, позбавлені батьківського піклування.

Постановка проблеми. Україна, як і багато інших країн, стикається з проблемою соціального супроводу дітей, які перебувають у ДБСТ (дитячому будинку сімейного типу). Незважаючи на зусилля держави та громадських організацій, важливі аспекти цієї проблеми залишаються недостатньо вирішеними. Діти, що перебувають у ДБСТ, потребують постійної психологічної підтримки та нагляду, а також психологічної та соціальної адаптації. З огляду на це, проведення дослідження з аналізу технологій соціального супроводу дітей з ДБСТ є надзвичайно важливим кроком у забезпеченні їхнього повноцінного розвитку та успішної адаптації до життя в суспільстві.

Аналіз публікацій інших вчених. Дослідженню теми технологій соціального супроводу дітей з ДБСТ присвячено публікації таких вчених: Бичук І. [1], Коваль К. [2-3], Стьопкіна А., Трубник І. [4], Шевченко Т. [5-6]. Проте опис змістовного наповнення технології соціального супроводу дітей з ДБСТ та особливості її впровадження потребує більш детального дослідження.

Виклад основного матеріалу. Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ) є особливим утворенням, що виникає на ініціативу окремих осіб або подружжя, що прагне створити сімейне середовище для виховання та спільного проживання не менше, ніж п'яти дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [2].

Головною метою утворення ДБСТ є створення належних умов для повноцінного виховання та розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у сімейному оточенні. Батьки-вихователі, які взяли на себе цю відповідальність, зобов'язані гарантувати життя, здоров'я, а також фізичний та психічний розвиток своїх вихованців [3].

У своїй ролі законних представників та захисників прав та інтересів вихованців, батьки-вихователі мають повноваження діяти в їхньому інтересі у всіх органах, установах та організаціях, незалежно від отримання спеціальних повноважень.

Вихованці перебувають у складі ДБСТ до досягнення 18-річного віку. У випадку продовження навчання у закладі загальної середньої освіти або отримання професійної, фахової чи вищої освіти у денній формі, вони можуть залишатися в установі до досягнення 23-річного віку або до завершення навчання відповідно до обраної освітньої програми [4].

Технологія соціального супроводу дітей з дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) є складною системою дій та підходів, спрямованих на створення умов для повноцінного розвитку та адаптації цих дітей у суспільстві. Ця технологія включає в себе різноманітні компоненти, які спільно спрямовані на підтримку психологічного, соціального та емоційного благополуччя вихованців [4].

Першим ключовим аспектом технології соціального супроводу є індивідуалізація підходу до кожної дитини. Це означає аналіз особистих потреб, вмінь, інтересів та можливостей кожного вихованця з метою розробки індивідуальної програми супроводу, спрямованої на максимальне розвиток його потенціалу.

Другим важливим компонентом є психосоціальна підтримка. Вона передбачає створення сприятливого емоційного клімату в ДБСТ, підтримку вихованців у складних життєвих ситуаціях, розвиток навичок саморегуляції та емоційної стійкості.

Третій аспект - це виховання навичок самостійності та соціальної адаптації. Це включає в себе навчання життєвим навичкам, розвиток комунікативних вмінь, формування

умінь співпраці та конфліктного врегулювання, а також орієнтацію у суспільних ролях та відповідальності.

Крім того, технологія соціального супроводу дітей з ДБСТ включає в себе роботу з біологічними батьками, сприяючи встановленню та підтримці зв'язку між дітьми та їхніми родинами, якщо це відповідає інтересам та потребам вихованців.

Загалом, технологія соціального супроводу дітей з ДБСТ - це комплексний підхід, спрямований на створення оптимальних умов для повноцінного розвитку та успішної соціальної адаптації цільової аудиторії.

Впровадження технології соціального супроводу дітей з дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) передбачає активну роль спеціалізованих фахівців у проведенні заходів, спрямованих на підтримку та розвиток вихованців. Основними учасниками процесу соціального супроводу можуть бути соціальні працівники, психологи, педагоги, медичний персонал та інші спеціалісти, які мають необхідні знання та навички для виконання цієї роботи.

Соціальний супровід включає широкий спектр заходів, спрямованих на покращення як фізичного, так і психологічного стану вихованців, а також на їхню соціальну адаптацію та розвиток.

Основні заходи можуть включати:

1. Індивідуальні консультації та психологічна підтримка. Фахівці здійснюють індивідуальні консультації з кожним вихованцем для визначення його потреб та розробки плану подальшого супроводу.
2. Соціально-педагогічні групові заняття. Групові заняття спрямовані на розвиток комунікативних навичок, вмінь співпраці, толерантності та саморегуляції.
3. Тренінги з самостійності та життєвих навичок. Проведення тренінгів з навчання основам самообслуговування, фінансової грамотності, планування майбутнього тощо.
4. Підтримка в освіті та кар'єрному розвитку. Надання консультацій та допомоги у виборі освітнього шляху, підготовці до вступних іспитів, пошуку роботи тощо.

5. Проведення культурно-розважальних заходів. Організація відпочинку та культурно-пізнавальних заходів для підтримки позитивного емоційного стану та формування соціальних зв'язків.

6. Співпраця з біологічними родинами. Встановлення та підтримка зв'язку між вихованцями та їхніми біологічними родинами за можливості.

Ці заходи здійснюються з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей кожного вихованця з метою забезпечення його повноцінного соціального та особистісного розвитку.

Висновки. Технологія соціального супроводу дітей з дитячих будинків сімейного типу (ДБСТ) є надзвичайно важливим і ефективним інструментом для забезпечення повноцінного розвитку та адаптації цих дітей у суспільстві. Ця технологія передбачає індивідуалізований підхід до кожного вихованця, мультидисциплінарний підхід у співпраці фахівців різних напрямків, а також активну роль у впровадженні різноманітних заходів, спрямованих на підтримку його розвитку. Систематичне проведення соціального супроводу допомагає вихованцям з ДБСТ отримувати необхідну підтримку, розвивати навички самостійності та соціальної адаптації, формувати позитивне емоційне ставлення до життя та навколишнього середовища. Крім того, відновлення зв'язку з біологічними родинами, підтримка у навчанні та професійному розвитку, а також розваги та культурні заходи сприяють створенню стійких фундаментів для успішного майбутнього цих дітей.

Використані джерела:

1. Бичук І. Соціальний супровід сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (із досвіду викладання навчальної дисципліни «Соціальний супровід»). *Humanitas*. 2021. № 4. С. 3–9.

URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.4.1> (дата звернення: 28.02.2024).

2. Коваль К. Становлення дитячого будинку сімейного типу як освітнього феномену. *New pedagogical thought*. 2021. Т. 106, № 2. С. 88–93.

URL: <https://doi.org/10.37026/2520-6427-2021-106-2-88-93> (дата звернення: 28.02.2024).

3. Коваль К. Формування полікультурної компетентності батьків –вихователів у дитячому будинку сімейного типу. *Інноватика у вихованні*. 2022. № 16. С. 264–271. URL: <https://doi.org/10.35619/iu.v1i16.508> (дата звернення: 28.02.2024).
4. Стьопкіна А., Трубник І. Теоретичні засади соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2023. Т. 1, № 2 (106). URL: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-106-2-205-213> (дата звернення: 28.02.2024).
5. Шевченко Т. Підготовка кандидатів та підвищення виховного потенціалу батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу: здобутки, проблеми і перспективи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 10(74). С. 55–65. URL: <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2017.10/055-065> (дата звернення: 28.02.2024).
6. Шевченко Т. Формування ґендерної компетентності батьків-вихователів дитячих будинків сімейного типу як актуальна соціально-педагогічна проблема. *Humanities science current issues*. 2019. Т. 2, № 22. С. 148–153. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/22.166987> (дата звернення: 28.02.2024).

Авторка статті:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

Авторка статті:

Інна ЛІТЯГА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РОЛІ АНІМАТОРА

Професіоналізм конкретного соціального працівника формується у ході тривалої підготовки, для якої характерний безперервний процес розвитку практичної, освітньої й дослідницької діяльності особистості у соціальній сфері, орієнтований на формування професійних знань, умінь, навичок, особистісних якостей та професійних ролей адекватних кваліфікаційним вимогам та етичному стандарту професії. Підготовка соціального працівника в умовах закладу вищої освіти визначається засвоєнням системи знань, формуванням професійних умінь і навичок, що забезпечує усвідомлення в професійній діяльності. Вона базується на кваліфікаційних вимогах, що поєднують у собі сукупність професійних вимог, характеристик, показників, цінностей, ролей, функцій тощо. Від рівня підготовки майбутніх соціальних працівників та від рівня професіоналізму, яким вони володіють, залежить ефективність всієї діяльності.

Виконуючи різні професійні ролі, фахівець виробляє особливий стиль поведінки, систему власної унікальної діяльності з надання соціальної допомоги й підтримки клієнта. Дозвіллєва сфера, будучи однією з найважливіших сфер життєдіяльності людини, здійснює великий вплив на розвиток особистості. Соціальний працівник, який працює у дозвіллєвій сфері, виконує і професійну роль аніматора. Аніматор, як одна з важливих ролей соціального працівника, спонукає людину до дії, сприяючи відновленню взаємовигідної взаємодії між особистістю і суспільством. В Україні використання професійної ролі аніматора на сьогоднішній день знаходиться на етапі становлення, тому можемо стверджувати, що у більшості закладів вищої освіти України майбутніх соціальних працівників до виконання професійної ролі аніматора не готують, натомість надають перевагу підготовки майбутніх фахівців до виконання інших професійних ролей.

Перед вітчизняною освітою стоїть завдання підготовки фахівців з відповідним рівнем професіоналізму, позитивним ставленням до своєї роботи, стійкою психікою, позитивно мотивованого та люблячого свою професію, компетентнісного фахівця. Вкрай важливу роль у соціальній роботі відіграють *соціальні працівники*, які покликані пом'якшувати соціальні конфлікти, покращувати міжособистісне взаєморозуміння різних вікових категорій населення та надавати соціальні послуги. Надаючи певну послугу соціальний працівник виконує різні професійні ролі.

Професійна роль – робоча функція, що передбачає застосування певного підходу у роботі.

Аніматор – це фахівець із культурно-дозвіллевої роботи з дітьми, підлітками та молоддю, сім'ями, людьми зрілого та старечого віку, організатор вільного часу засобами культури, мистецтва і спілкування [1].

Через активізацію інформаційних потоків, виникла необхідність озброєння майбутніх соціальних працівників знаннями, вміннями та навичками здійснення анімації. За допомогою *анімації* створюються умови для реалізації різноманітних можливостей людини, здійснення соціокультурних програм і проєктів. Професійна роль аніматора полягає у створенні умов для прояву активності і творчості клієнта та відноситься до практичної групи. В соціальній роботі анімація, аніматор – явище порівняно нове, тому більшість науковців не виділяють у своїх класифікаціях сучасну назву «професійна роль аніматора». Але практики соціальної роботи відносять професійну роль аніматора до ролей соціальних працівників, оскільки, саме група практичних ролей є стрижнем усього репертуару роботи працівника соціальної сфери.

Необхідно зазначити, що аніматорство є важливим напрямком соціальної роботи, тому що за допомогою нього соціальні працівники можуть виявити проблемну ситуацію, у якій перебуває людина, допомагати в її роз'ясненні через посередницьку діяльність, а насамперед – стимулювати, «надихати» особистість на саморозкриття, саморозвиток і самодопомогу [2].

Аналізуючи освітні програми закладів вищої освіти України, визначено, що у дисциплінах, які спрямовані на професійну діяльність майбутнього соціального працівника, є певні елементи творчої або дозвіллевої спрямованості. Загалом можемо

стверджувати, що заклади вищої освіти України забезпечують творче та дозвіллево спрямоване навчання для виконання професійної ролі аніматора в тій чи іншій мірі [6].

Вивчаючи та порівнюючи підготовку соціальних працівників у розвинених країнах світу й Україні, можемо зробити висновки, що аніматорству за кордоном приділяють значно більше уваги. Не зважаючи на значно більший зарубіжний досвід підготовки спеціалістів до виконання професійної ролі аніматора, його використання повинно відбуватись через глибоке осмислення й адаптацію до вітчизняних культурно-історичних традицій та соціально-економічних і політичних умов [3; 4; 5].

Виконуючи професійну роль аніматора соціальному працівнику необхідно володіти різноманітними формами та методами практичної роботи з людьми. Проаналізувавши закордонний досвід, визначили, що значна увага приділяється роботі працівників соціальної сфери у напрямку анімаційної діяльності. Нами було виділено форми та методи роботи аніматора, які використовуються за кордоном соціальними працівниками для виконання цієї професійної ролі, які доречно використовувати і у вітчизняній практиці роботи фахівця соціальної сфери [3;5]:

- Арт-терапія (art-therapy) – це м'який і безпечний спосіб корекції особистості за допомогою мистецтва.
- Боді-арт (body-art) – це мистецтво прикрашати тіло.
- Брейнстормінг (brainstorming) – мозковий штурм, популярний метод групової взаємодії та висування творчих ідей.
- Вечірки (parties) – метод зустрічі групи людей, зазвичай друзів та знайомих, у неформальній обстановці з метою спілкування, розваг та діагностики.
- Воркшоп (workshop) – форма навчального заходу (нарівні із семінарами, курсами, майстернями), на якому учасники отримують знання самостійно.
- Екібани (ekibans) – традиційне мистецтво аранжування квітів у Японії.
- Йога (yoga) – система психопрактики, духовна, ментальна та фізична практична методика зміни свідомості, тіла, та психіки.
- Ігровий метод (games) передбачає виконання рухових дій в умовах гри в межах характерних для неї правил, арсеналу техніко-тактичних прийомів і ситуацій.

- Карнавал (carnival) – це форма свята, яке супроводжується вуличною ходою і маскарадом та танцями.
- Квест (quest) – форма аматорського спортивно-інтелектуального змагання, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими гравцями.
- Кейс-метод (case method) – метод конкретних ситуацій, що активує комунікативні та творчі здібності особистості.
- Килимок ідей (a mat of ideas) – методів розв'язування проблем.
- Китайський живопис (Chinese painting) – одна із форм живопису, з традиційним використанням матеріалів та інструментів. Особливістю є те, що можна малювати на речах.
- Коло Вена (Vena's circle) – метод зіставлення, спрямований на розвиток критичного мислення.
- Коло ідей (circle of ideas) – метод є ефективним щодо вирішення гострих суперечливих питань і корисним для створення списку ідей.
- Конференс (conference) – форма роботи, розмова двох «на людях».
- Лялькова анімація (puppet animation) – метод об'ємної мультиплікації.
- Рольова гра (role play) – це метод, що відноситься до групи активних способів навчання, виховання.
- Рефреймінг (reframing) – метод для опису процедур переосмислення та перелаштування механізмів сприйняття, мислення, поведінки з метою позбутися від невдалих (можливо, навіть патогенних) психічних шаблонів.
- Ритмічна гімнастика (callisthenics) – форма музично-ритмічного виховання.
- Сквош-метод (squash method) – ігровий вид спорту з м'ячем і ракеткою в закритому приміщенні.
- «Світове кафе» (“world café”) - альтернативна форма обговорення питань у групі.
- Сторітелінг (storytelling) – це метод розповіді історії, з використанням імпровізації, театралізації чи перебільшення.

- Танцювально-рухова терапія (dance therapy) – це один із сучасних методів психотерапії, який використовує рух і танець як головні стимулятори психотерапевтичної роботи.
- Акторський метод (acting method) – набір навчальних і репетиційних прийомів, покликаних розвивати щирість, виразність і емоційну насиченість акторської гри.
 - Тимбілдинг (teambuilding) – заходи спрямовані на згуртування колективу.
 - Флешмоб (flash mob) – сучасна форма організації дозвілля.
 - Swot-аналіз анімаційних програм (Swot-analysis of animation programs) – метод стратегічного планування, що полягає в розділенні чинників і явищ на чотири категорії: сильних і слабких сторін проекту, можливостей, що відкриваються при його реалізації, та загроз, пов'язаних з його здійсненням.

Отже, всі перераховані форми та методи роботи, якими послуговуються західні соціальні працівники, виконуючи професійну роль аніматора, є бажаними для вивчення і подальшого використання в умовах підготовки вітчизняних фахівців соціальної сфери до виконання професійної ролі аніматора. Перевага цих методів є в адаптованості до різних вікових груп, категорій населення та у відповідності до різних проблемних ситуацій.

Використані джерела:

1. Абрамов Л.К., Азарова Т.В. Анімація громадської діяльності. - Кропивницький: Інститут соціокультурного менеджменту (ІСКМ), 2019. 172 с.
2. Коляденко, С., Ситняківська, С. Долаємо комунікаційні бар'єри. Неформальна освіта: кращі практики і проекти :журнал / [за ред. Н.П. Павлик]. – Житомир : Вид-во Житомирського держ. ун-ту імені І. Франка, 2020. Вип. 3. С. 11-14.
3. Лесіна Т.М. Анімація як інноваційний напрям соціально-педагогічної роботи в Польщі. Соціальна педагогіка: теорія та практика. № 2. 2012. С. 101-106.
4. Лукашевич М. П., Семігіна Т. В. Соціальна робота: теорія і практика. Київ: Каравела, 2015. 60, 134 с.
5. Максимовська Н.О. Анімація в сфері дозвілля як напрям соціально-педагогічна діяльність. Соціальна педагогіка: теорія та практика. № 1. 19-27 с.

6. Svitlana Kolyadenko, Svitlana Sytniakivska, 2020. Model of social sphere specialists training at the university. The World Space of Higher Education: Trends in Internationalization and Development: the collective monograph. /Edited by N. Demyanenko. Warsaw: RS Global Sp. zO.O., 2020. pp. 52–69.

Авторка статті:

Діана СОРОКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНО-КОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ОСОБАМИ З ДЕЛІНКВЕНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

На сьогодні є безліч чинників, які впливають на поведінку людину, здійснюються поділ на бідних і багатих, що безумовно впливає на свідомість молодих людей. Відбувається популяризація грошей, слави, яку можна здобути будь - яким шляхом, і все це у вільному доступі в мережі інтернет, телебаченні. Засоби масової інформації показують насильство у різних його проявах, злочини за які не несуть відповідальність, бо знаходять шляхи втечі від покарання. Все це спричиняє у молоді усвідомлення того, що їхні вчинки безкарні і є нормою в суспільстві, навіть якщо це є кримінальним порушенням.

У сучасному суспільстві соціальні девіації набули розповсюдженого характеру. Агресивність, насильство, алкогольна, наркотична залежності, ігроманія, шахрайство – все це стає наче нормальним явищем. [4, с. 247]

Зазвичай деформований процес соціалізації особистості, а саме: сімейне неблагополуччя, неналежне виховання та несприятливі умови життя спричиняють формуванню аморальності, стають нормою та сприяють прояву криміногенної поведінки. [4, с. 248]

Девіантна поведінка являє собою порушення індивідом соціальних норм суспільства і характеризується певними відхиленнями. Розрізняють такі види поведінки як: адиктивну, делінквентну та аморальну. [1, с. 63]

Наразі особливо актуальною стає проблема делінквентної поведінки. Вона охоплює такі типи відхилень як: асоціальність та антисоціальність. Асоціальна й антисоціальна протиправна поведінка пов'язані із такими недоліками соціалізації як: [1, с. 63]

1) неправильна організація виховання, що призводять до розвитку асоціальної мотивації;

2) не до кінця чи неправильно усвідомленні соціальні ролі можуть призвести до заперечення ролі чи нерозуміння її соціальної важливості;

3) невміння встановлювати зв'язки;

4) недоліки в набутті індивідуального соціального досвіду, що напряду залежать від допущених помилок у вихованні та формі спілкування;

5) нереалізована соціальна адаптація.

Схильність до правопорушень найчастіше зумовлена індивідуально-психологічними та соціальними особливостями людини.

Соціальні відхилення поділяють на: [1, с. 64]

1) Корисливу орієнтацію – тобто правопорушення, проступки, які безпосередньо пов'язані з бажанням отримати матеріальну, грошову чи майнову користь. До них відносять: крадіжки, пограбування, шахрайство.

2) Агресивну орієнтацію – тобто дії, які спрямовані проти особистості. Такі як: словесна образа, хуліганство, тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості);

3) Соціально-пасивний тип – з'являється апатія, небажання робити що-небудь в своєму житті, що може супроводжуватись алкоголізмом, наркоманією, токсикоманією, суїцидальними нахилами).

Було виділено такі групи осіб з делінквентною поведінкою як: [1, с. 64-65]

1) особи, які здійснюють правопорушення під впливом злочинного оточення;

2) особи з достатнім рівнем правосвідомості, але з пасивним ставленням до правових норм;

3) особи, які необдуманно здійснюють правопорушення;

4) особи, які свідомо порушують правові норми.

Соціальну корекцію можна вважати діяльністю, яка сприяє виправленню тих особливостей психологічного, педагогічного і соціального характеру, що не відповідають прийнятим у суспільстві нормам, моделям і стандартам.

Корекційний вплив на осіб з делінквентною поведінкою може здійснюватися у таких напрямках як: [4, с. 248]

1) Відновлення, яке полягає у відтворенні тих якостей особистості засудженого, що переважали до відхилень від норми.

2) Компенсування, яке сприяє посиленню якостей, що можуть замінити втрачене в результаті певних порушень.

3) Стимулювання, яке активізує позитивні якості та формує певні ціннісні орієнтації, установки.

4) виправлення замінює негативні властивості та якості на позитивні або усуває їх.

В ході планування та проведення психокорекційних заходів варто звертати увагу на характер злочинних спонукань особи, який визначається наявним соціально-рольовим статусом, якому відповідає відповідна індивідуальна система цінностей, життєвих принципів, засвоєних моральних норм та переконань. [4, с. 252]

Залежно від характеру злочинних спонукань слід підібрати дієві засоби та методи впливу для досягнення позитивного результату з дотриманням принципу індивідуального та диференційного підходу до засудженої особи. [4, с. 251]

Варто визначити пріоритетні завдання з психокорекції та психопрофілактики поведінки, зазвичай до них відносять: [4, с. 252]

1) Розвиток навичок саморегуляції, самоконтролю, підвищення усвідомлювання власної поведінки та вміння її оцінити, набуття стратегій, які допоможуть опанувати поведінку в стресових життєвих ситуаціях;

2) Корекція порушених міжособистісних взаємовідносин та формування життєвих навичок, міжособистісної компетенції та резистентності до негативного асоціального впливу;

3) Активізація особистісних ресурсів, сприяння розвитку позитивних життєвих орієнтацій, формування ціннісного ставлення до соціальних норм, стимулювання процесів самовизначення та розвиток позитивних цінностей особи.

Отже, соціально-корекційна робота дозволяє мінімізувати негативні соціальні та психологічні наслідки засудженої особи, яка опинилась в складних життєвих обставинах та втратила орієнтир і підтримку. Допоможе скорегувати і вирішити криміногенні потреби та властивості особистості, та надає можливість стати на шлях виправлення без ізоляції від суспільства.

Використані джерела:

1. Барабаш О. Поняття та види делінквентної поведінки. Львів, 2017. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/00ffe9bb-9b0d-4af6-a353-fe8a0d033346/content> (дата звернення 18.02.2024).
2. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти діяльності служби пробації. Київ. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32307203.pdf> (дата звернення 24.02.2024).
3. Шаумян О.Г. Особливості соціально-психологічної роботи з особами, позбавленими волі// Актуальні проблеми психології. Том 1. Вип. 52. URL: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v1/i52/24.pdf> (дата звернення 14.02.2024).
4. Шевченко О.В. Корекційна робота з жінками-злочинцями//Сучасні теоретичні та прикладні проблеми кримінології: вісник кримінологічної асоціації України. – 2015. Вип. № 1 (9). URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0440efab-aa88-470b-bd5a-c30d26d66488/content> (дата звернення 22.02.2024).

Авторка статті:
Вікторія СТЕЦЮК,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Наталія СЕЙКО,
докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї

Практично кожна дитина, що виростає в інтернатних закладах, мріє про сімейний затишок. Хоча система влаштування дітей-сиріт та тих, хто позбавлений батьківського піклування, залишається переважно інституціональною, у них є комплекс соціального обслуговування. Однак незастраховані від відхилень, що проявляються через відсутність навичок самостійного життя та будування стосунків в сім'ї. У прийомних сім'ях діти отримують соціальний захист, догляд, виховання, корекцію розвитку та інші необхідності, які допомагають їм подолати труднощі, що виникають внаслідок втрати батьківського піклування.

З 1993 р. в Україні термін «прийомна сім'я» має юридичне визначення і характеризується як сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1 до 4 дітей для виховання та спільного проживання. [3]

Відповідно до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» завданням соціального супроводу є сприяння адаптації дитини в новій сім'ї, створення позитивного психологічного клімату в сім'ї, умов для розвитку дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, забезпеченню оптимальних умов життя дитини та захисту її прав (ст. 15). [2]

Основним принципом діяльності соціального працівника, який забезпечує супровід прийомних дітей, є індивідуальний підхід до кожної дитини. Цей підхід сприяє їх повноцінній соціалізації, реабілітації, збереженню здоров'я та іншим аспектам їхнього благополуччя.

Основними завданнями соціального супроводу прийомних дітей є:

- Забезпечення врахування вікових потреб дітей шляхом проведення реабілітаційних заходів у сферах медицини, освіти, соціального забезпечення та правової допомоги.

- Захист прав прийомних дітей, включаючи їх майнові, житлові та особистісні права.
- Підтримка у підтриманні контактів дитини з біологічними родичами та залучення різних видів додаткової допомоги для них.
- Підготовка регулярного звіту про стан та розвиток дитини у прийомній сім'ї.

Основними формами роботи соціального працівника щодо реалізації плану соціального супроводу прийомних дітей є:

- відвідування на дому;
- зустрічі, прогулянки з прийомними дітьми;
- підтримка телефонних контактів (робота щотижневої телефонної години);
- консультування прийомних дітей;
- організація зустрічей з біологічними родичами і спостереження за перебігом цих зустрічей:
- представлення інтересів прийомних дітей в установах та закладах
- організація навчальних програм для прийомних дітей;
- щорічний аналіз стану та розвитку прийомних сімей. [1]

Отже, технологія соціального супроводу прийомних сімей є важливим інструментом для забезпечення ефективного функціонування цієї форми піклування про дітей. Застосування сучасних технологій у цій сфері дозволяє забезпечити індивідуальний підхід до кожної сім'ї та дитини, враховуючи їхні потреби, характеристики та контекст. Ефективне використання технологій у соціальному супроводі прийомних сімей сприяє покращенню якості надання послуг, забезпеченню доступу до необхідної інформації та ресурсів, а також підвищенню ефективності спілкування між усіма учасниками процесу - соціальними працівниками, біологічними та прийомними батьками, а також самими дітьми.

Використані джерела:

1. Бевз Г.М, Кузьмінський В.О, Нескучаєва О.І. (2003). Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник. Київ: Центр стратегічної підтримки. с. 42-43.

2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13 січня 2005 року № 2342-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15> (дата звернення 18.03.2024).
3. Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.03.1998 № 241. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP020565?an=7> (дата звернення 20.03.2024).

Авторка статті:

Мар'яна СТУПНЮК,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ІНТЕРАКТИВНІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

На сьогодні навчальні заклади повністю готові до впровадження сучасних соціально-педагогічних методик, які гарантують досягнення поставлених завдань. Попит на використання цих методик дедалі більше відчують соціальні педагоги ЗНЗ.

Застосування інтерактивних технологій є актуальним у сучасній соціально-педагогічній діяльності, оскільки забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини. Застосовуючи різні підходи до виховання дітей, можна змінити їхній погляд на освітній процес. Ця трансформація дозволяє дитині брати активну участь у формуванні досвіду викладання та навчання, фактично стаючи співавтором педагога. Використання інтерактивних методів навчання має поширюватися і на практику соціальної педагогіки.

У сфері сучасного освітнього закладу існує безліч соціально-педагогічних завдань. Проте саме для фахівців цих організацій пріоритетом є створення гармонійного мікроклімату в колективі, гуманізація міжособистісних зв'язків, розвиток індивідуальних здібностей кожного учня. Крім того, вони спрямовані на захист інтересів студентів, організацію розважальних заходів, заохочення участі в суспільно корисних починаннях та вирішення інших важливих аспектів.

Як правило, спроби подолати цю перешкоду виявляються безуспішними. У результаті вчителі суспільних дисциплін часто стикаються з проблемами в цьому відношенні. Для вирішення цих завдань одним із першочергових завдань у його роботі має стати впровадження інтерактивних технологій соціально-педагогічної діяльності.

На ефективності та застосуванні інтерактивних освітніх технологій у сфері соціальної педагогіки наголошували різні дослідники, зокрема В. Г. Серган, М. І. Дичківська, С. М. Ткачик, І. Шевчук, В. А. Хмиз, В. В. Ягоднікова та ін.

Соціальний педагог — це спеціаліст, зайнятий у сфері соціальної роботи або освітньо-виховної діяльності. Саме він є посередником між освітніми установами, сім'єю, трудовими колективами, громадськістю, організовує їх взаємодію, об'єднує зусилля з метою створення в соціальному середовищі умов для всебічного розвитку дітей, підлітків, молоді як особистостей. [4, с. 60].

Загалом у навчальних закладах роль соціального педагога полягає в активному вирішенні проблем, виявленні їх першопричин і своєчасному втручанні для запобігання їх виникненню. У сучасному світі очевидно, що робота соціального педагога може слугувати цінним джерелом знань. Згідно з джерелом [5, с. 85], не тільки педагог може діяти, але й інші інструменти, такі як комп'ютери та відео.

Інтерактивна освіта, як окремий підхід до когнітивного та освітнього залучення, спрямована на створення сприятливого соціально-педагогічного середовища, яке сприятиме почуттю успіху та професійній компетентності соціального педагога. Ця точка зору підтверджується науковими дослідженнями. Соціально-педагогічна технологія передбачає використання інтерактивних інструментів, які сприяють безперервній і постійній взаємодії між усіма залученими особами.[1].

До основних форм інтерактивних соціально-педагогічних технологій відносять: театралізовані; ігрові; інтелектуально-пізнавальні; художньо-прикладні; проекти (дослідження). [2, с. 12].

Сучасні зміни в системі освіти вимагають від соціальних працівників вдосконалення форм і методів соціально-педагогічної діяльності. Все більш поширеним стає використання інтерактивних технологій, які створюють сприятливі умови для позитивних змін у знаннях, уміннях, навичках, поведінці та ставленні учнів до суспільних явищ, здоровому способі життя, правовому захисті; для активізації просвітницької роботи, попередження негативних явищ у молодіжному середовищі через надання повноважень самим неповнолітнім, виявлення серед них позитивних лідерів[3].

Соціальні працівники повинні знати і використовувати у своїй професійній діяльності такі інтерактивні форми і методи: тренінги, рольові ігри, мозкові штурми, дискусії, дебати, аналіз ситуацій, різноманітні вправи та багато інших.

Отже, соціально-педагогічна діяльність соціального педагога повинна активно включати інтерактивні технології. Адже вони можуть мати безпосередній вплив на дітей і сприяти створенню сприятливого виховного середовища, корекції поведінки та навчанню учнів. Соціально-педагогічні інтерактивні технології створюють умови для позитивних змін у розвитку дітей.

Використані джерела:

1. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід : [метод. посіб.] / уклад. : О.Пометун, Л. Пироженко. К. : А. Н. Н., 2002. 136 с.
2. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навч. посіб. / Л. В. Кондрашова, О. О. Лаврентьєва, Н. І. Зеленкова. Кривий Ріг : КДПУ, 2008. 187 с.
3. Софій Н. З. Про сто і один метод активного навчання / Н. З. Софій, В. У. Кузьменко. К. : Крок за кроком, 2004. 128 с.
4. Соціальна педагогіка : мала енциклопедія / [за ред. І. Д. Зверєвої]. К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 336 с.

Авторка статті:

Наталія ФЕЩЕНКО,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

ІВЕНТ-МЕНЕДЖМЕНТ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Івент-менеджмент (англ. Event Management – управління подією) – комплекс заходів та їх організація в цілому, координація та проведення. Це одна з прикладних галузь вивчення і простір професійної практики, присвяченої плануванню, проведенню та управлінню спеціальними заходами [1, с.95]. Хоча насправді точного визначення не існує, але в українській мові значенню терміну “event” відповідають два поняття: подія і захід. У дефеніції “подія” робиться акцент на неординарність явища, а “захід” – на його усвідомлену підготовку [2]. Тобто івент-менеджмент – це розробка, виробництво та управління запланованими подіями. У контексті книги “Event-менеджмент” Ульріха Хальцбаура івент – це перетворення заходів за допомогою допоміжних ефектів в непересічну яскраву подію [3, с.13]. В цілому ж завдання івент-менеджменту – зробити з банального заходу справжню подію, яку будуть згадувати і після його закінчення. Івент-менеджмент – це прикладна частина науки про менеджмент, або вміння організувати будь-яке свято чи іншу подію на найвищому рівні. З наукової точки зору, ця гілка прикладного управління відноситься до менеджменту проектів [4, с.26].

Івент-менеджмент є важливим компонентом в будь-якому підприємстві або виробництві, але в освітньому закладі він необхідний. В дошкільному закладі івент-менеджмент включає організацію та проведення різноманітних заходів для дітей, батьків та педагогічного колективу. До цих подій відносяться:

- свята (різдвяно-новорічні, зустрічі Весни, патріотичні до Дня Соборності України/єднання/вишиванки);
- тематичні дні/тижні (кольоровий тиждень, день одягу майбутньої професії, день Гарбуза);
- конкурси (музичні, танцювальні, художні);
- спортивні змагання;
- благодійні ярмарки, де є взаємодія дітей, батьків та педагогів;

- заходи з-за підтримки благодійних фондів;
- заняття із запрошеними фахівцями поліції, пожежної/мінної безпеки;
- семінари, тренінги для батьків;
- конференції, методичні об'єднання, тренінги для педагогів тощо.

Головною метою івентів у дошкільному закладі є створення позитивної атмосфери, сприяння взаємодії між педагогами/батьками заходу, підтримка всебічного розвитку дітей, ознайомлення з новою інформацією та сприяння залученню батьків до життя закладу (робота з батьками). Ключовими аспектами є врахування потреб та інтересів дітей, безпека та організація простору/локації (музичної зали, подвір'я), залучення відповідних ресурсів, спонсорів, місцевих меценатів, координація всіх етапів підготовки та проведення заходів в закладі.

Отже, івент-менеджмент є невід'ємною частиною в дитячому закладі, так як організація будь-якого свята чи події потребує детального планування, координації та проведення.

Використані джерела:

1. Поправко О.В. Івент-менеджмент: сутність і перспективи розвитку в Україні / О.В.Поправко // Сучасний менеджмент: проблеми та перспективи розвитку. 2018. с.95-97.
2. Сергеева Л. Логістика виставкової діяльності у сфері професійної освіти і навчання / Л. Сергеева. 2015. 10 с. URL: https://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/pislya_dyplom_osvina/1_2016 (дата звернення: 12.03.2024)
3. Зеленська Л.М. Івент-менеджмент : навч.посіб. Київ : НАКККіМ, 2018. 148 с.
4. Glenn Bowdin. Events Management/Glenn A.J. Bowdin. Oxford:Butterworth-Heinemann, 2011 739 p.

Авторка статті:

Наталія ХАЛЕПА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Наталія СЕЙКО,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ШКОЛИ

Важливим показником розвитку суспільства є гуманне, турботливе й милосердне ставлення до дітей із особливими потребами, які не мають змоги вести повноцінне життя. Усі країни світу постали перед проблемою удосконалення системи навчання, виховання та соціальної адаптації дітей із порушенням психофізичного розвитку, бо саме їх, аби уникнути словесної дискримінації, стали називати такими, що мають особливі освітні потреби.

Виходячи з практики роботи, діти із затримкою психічного розвитку та легкою розумовою відсталістю становлять найчисельнішу групу серед тих, які потребують спеціальної допомоги у процесі навчання та соціальної адаптації. Вони значною мірою визначають контингент учнів, особливо початкової школи, які стійко не встигають. Для початку необхідно визначити саме поняття, зміст, типологію, причини, залежність цих вад психофізичного розвитку від соціальних умов .

Для забезпечення повноцінного перебування дитини з особливими освітніми потребами в закладі освіти необхідний відповідний психолого-педагогічний супровід, адже якість освітнього процесу значною мірою залежить від того, наскільки враховуються і реалізуються потенційні 6 можливості навчання та розвитку кожного школяра. Соціально-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами є постійним динамічним процесом, тобто він має проводитися систематично і включати в себе превентивно-корекційну роботу. Він є спільною діяльністю соціального педагога як суб'єкта та дитини, яка потребує супроводу, як об'єкта.

Педагогічна підтримка дітей з особливими освітніми потребами передбачає надання індивідуальних стратегій навчання та пристосування, щоб допомогти цим учням досягти успіху в їх академічному та соціальному розвитку. Це може включати персоналізовані методи навчання, адаптивні технології та додаткові послуги підтримки

для задоволення унікальних потреб і здібностей кожної дитини. Визнаючи та вирішуючи ці потреби на ранній стадії, педагоги можуть створити інклюзивне навчальне середовище, яке сприятиме загальному благополуччю та зростанню всіх учнів.

Діти з особливими освітніми потребами (ООП) мають свої власні психолого-педагогічні особливості, які потребують спеціального уваги та підходу з боку педагогів та батьків. Зазвичай діти з ООП можуть мати відхилення у розвитку, навчанні, поведінці або інших сферах.

Деякі з психолого-педагогічних особливостей дітей з ООП включають у себе:

1. Специфічні труднощі у навчанні: деякі діти можуть мати проблеми з читанням, писанням, рахунками або здатністю зосередитися на у році.
2. Емоційна чутливість: діти з ООП можуть бути більш чутливими до стресу, а також мають складнощі у вираженні своїх почуттів.
3. Специфічні потреби у підтримці: деякі діти можуть потребувати додаткової підтримки та допомоги з боку педагогів та спеціалістів.

Моделі соціального супроводу дітей з ООП

Існує багато моделей соціального супроводу дітей з ООП, які відрізняються за своїми цілями, завданнями, методами та формами роботи. Ось декілька з них:

1. Інклюзивна модель:

- Ця модель передбачає створення умов для максимальної участі дитини з ООП у житті суспільства.
- Дитина з ООП навчається та виховується разом з однолітками в одному середовищі.
- Фахівці надають дитині необхідну допомогу та підтримку.

2. Медико-соціальна модель:

- Ця модель акцентується на медичній реабілітації дитини з ООП.
- Фахівці надають дитині медичну, психологічну, педагогічну та соціальну допомогу.
- Важлива роль відводиться сім'ї дитини.

3. Психолого-педагогічна модель:

- Ця модель акцентується на розвитку пізнавальних процесів, мовлення та навичок спілкування дитини з ООП.
- Фахівці надають дитині психолого-педагогічну допомогу.
- Важлива роль відводиться ранній діагностиці та корекції.

4. Соціально-педагогічна модель:

- Ця модель акцентується на соціалізації дитини з ООП.
- Фахівці допомагають дитині адаптуватися до життя в суспільстві.
- Важлива роль відводиться формуванню навичок самообслуговування та соціальної поведінки.

5. Комплексна модель:

- Ця модель поєднує в собі елементи вищеописаних моделей.
- Фахівці різних профілів надають дитині комплексну допомогу.
- Важлива роль відводиться співпраці з сім'єю дитини .

Впровадження технології соціального супроводу дітей з ООП в умовах школи є важливою умовою їх успішного навчання, розвитку та соціалізації.

Використані джерела:

1. Діти з особливостями розвитку в звичайній школі [автор-укладач Л.В.Туріщева]. Х.: Вид. група «Основа». 2011. 111 с.
2. Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник / за ред. Д. Д. Романовської, С. І. Собкової. Чернівці : Технодрук. 2009. 196 с.
3. Соціальна робота з дітьми з особливими потребами: навч. посіб. / Т.М.Малахова. К.: Видавничий центр «Академія», 2011. 240 с.

Авторка статті:

Тетяна ХМУРОВСЬКА,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНІЦЬКА,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

АГРЕСІЯ ПІДЛІТКІВ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

На сьогодні проблема агресії є актуальною, оскільки ми щоденно спостерігаємо її прояви на вулиці, у школі. Посилилася й демонстративна поведінка по відношенню до зовнішнього середовища. У крайніх формах стали проявлятися жорстокість та агресивність. Різко зросла злочинність серед підлітків. Зростання агресивних тенденцій у підлітковому середовищі, відображає одну з найгостріших соціальних проблем нашого суспільства.

В умовах зміни системи цінностей, що регулюють відносини особистості із суспільством, особливо складно підліткам, для яких характерним є не сформованість моральних понять та ідеалів. У підлітковому віці, в силу складності та суперечливості, що притаманна даному віковому періоду, внутрішніх та зовнішніх умов їх розвитку, можуть виникати ситуації, що порушують нормальний перебіг особистісного становлення, створюючи об'єктивні передумови прояви агресивної поведінки.

Проблема агресивної поведінки підлітків викликає науково-практичний інтерес багатьох дослідників. Серед вітчизняних можна відмітити: О.Бовтя, С.Белічеву, С. Дармодехіну С. Завражина, І. Зіміну, І. Кондракова, Н. Левітова, Т. Левкова, Н. Павлову та ін. До зарубіжних вчених, які досліджували даний феномен можна віднести: Р. Джина, К. Джеклін, Дж. Уайта, Е. Маккобі, Р. Барон, Д. Зілманн, Дж. Карлсміт, К. Лоо, Ч. Мюллер, Дж. Фрідмен та ін. Проте спроби пояснення агресивних дій підлітків ускладнюються тим, що вони є результатом взаємодії мінливих факторів, які можуть включати в себе соціокультурні, психологічні, біологічні та інші аспекти.

Агресивна поведінка у підлітків є дуже поширеною реакцією на вплив оточуючих людей та навколишнього середовища, в якому вони знаходяться. Причинами можуть стати часті конфлікти в сім'ї, вплив тиску однолітків, невдоволення правилами, встановленими у навчальному закладі або просто внутрішні переживання та невпевненість у собі [1, с.14].

У підлітковому віці особистість усвідомлено йде всьому всупереч. У неї свої уявлення про життєві цінності, заперечення моральних норм та правил.

Коли агресивна поведінка проявляється без причини, це може означати, що підліток страждає від серйозного гормонального дисбалансу в організмі, а також від деяких важких хвороб. Психотерапевти наполягають на ретельному обстеженні та виявленні причин агресивної поведінки, особливо, якщо вона проявляється у підлітковому віці. Важливо також не забувати і про те, що інколи така поведінка може бути викликана формою протесту на загальноприйняті правила в школі, обмеження вдома. Підлітки можуть хотіти самоствердитись серед однолітків, й для цього вступати у конфлікти з вчителями [2, с.27].

Крім того, причинами агресії можуть стати соціально-економічна нерівність, вплив ЗМІ, фільмів, погана компанія, конфлікти в сім'ї між батьками та дітьми [3;4]. Збільшення показів сцен насильства та жорстокості у ЗМІ і кінематографі призводять до того, що агресивна поведінка сприймається підлітками як норма. За допомогою агресії вони намагаються ствердитись у колективі, досягти бажаного.

Ця тема актуальна у світі. Вона є головною, тому що з кожним роком агресивна поведінка підлітків дедалі сильніше проявляється. І насамперед від цього страждають вони самі, а потім уже оточуючі. Досить часто батьки та діти не розуміють один одного. Через постійні розбіжності відносини в сім'ї стають поганими, немає порозуміння, елементарної поваги [5, с.191].

Тема агресії, а тим більше підліткової агресії, вивчена досить погано, але це не тому, що агресивну поведінку підлітків не бажать вивчати, а тому що дана тема настільки велика і багатогранна, що систематизувати і проаналізувати всі факти, пов'язані з агресією, однозначно ніхто не зміг. Однак, досліджуючи цю тему, психологи все-таки виділяють деякі причини прояву агресії у підлітків.

По-перше, бажання привернути до себе увагу, адже агресія – своєрідний крик про допомогу. За нею найчастіше ховаються слабкість, страх і невпевненість у собі.

По-друге, є причини агресивної поведінки. Це: бажання привернути до себе увагу, вікова криза, несприятлива обстановка в сім'ї, школі, комплекс неповноцінності, спадковість, гормональні порушення, захворювання організму, зловживання алкоголем, наркотиками, антидепресантами, комп'ютерні ігри, вплив соціальних мереж та мережі

«Інтернет», тиск однолітків, надмірний контроль та опіка, байдужість у житті підлітка, почуття самотності [6, с.155].

По-третє, відсутність батьківської любові та турботи. «Недолюбленим» дітям, у сім'ях яких панує атмосфера недовіри, насильства та образ, складніше освоюватись у навчальних закладах, оскільки вони несуть подібну схему спілкування у суспільство.

По-четверте, психологічні особливості агресивної поведінки у хлопчиків та дівчаток відрізняються як за характеристикою, так і за часом. Адже статеве дозрівання у дівчаток починається на рік-два раніше.

Комплекси, які є у підлітків, тиснуть на них, саме через це вони страждають психічно. Підлітки почуваються нікчемними, непотрібними, перебуваючи поряд з іншими. Ці внутрішні переживання можуть виявлятися у вигляді агресії на будь-яку новину (хорошу чи погану). Вплив мережі «Інтернет» та негативних новин також позначаються на психічному стані. Таким чином, можна сказати, що агресія підлітків прямо впливає на якість їхнього життя.

Зовсім уникнути підліткової агресії неможливо: перехідний вік – це не лише психологічні, а й фізіологічні зміни в організмі. Агресія підлітків багато в чому обумовлена статевим дозріванням, а цього процесу неможливо змінити. Завдання батьків та вчителів – звести прояви підліткової агресії до мінімуму, щоб підліток не завдав шкоди собі та оточуючим.

Боротися з агресією у підлітків за допомогою криків, сварок не можна однозначно, це може призвести до того, що він замкнеться та почне виявляти негативні емоції проти себе. Дорослим необхідно усебічно допомагати підліткам, щоби пройти цей важкий вік і зменшити втрати. Для цього важливо докласти максимум терпіння, любові, ніжності, розуміння, визнання права і свободи підлітка, але в той же час не давати йому повної свободи. Тут також важливим аспектом є розмова на рівних. Так, дорослим треба стати для них другом і пам'ятати, якщо на даному етапі віддалитися від підлітка, зблизитись потім буде надзвичайно важко. Батьки повинні зрозуміти, що їхня дитина ще не виросла, хоча вона намагається довести всім протилежне. Підлітку найбільше потрібні любов і розуміння в сім'ї, здатні знизити зайві тривоги і не дати розвинути його агресивності.

Використані джерела:

1. Мазоха І .С. Індивідуально-психологічні особливості агресивності особистості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.01 Загальна психологія, історія психології. Одеса, 2018. 19 с.
2. Мерцалова Т. Насилля в школі: що протиставити жорстокості і агресії? *Директор школи*. 2020. №3. С.25–32.
3. Павелків В. Р. Психогенеза агресивної та деструктивної поведінки в підліткових субкультурах: дис.... докт. психол. наук 19.00. 07. 2019. 189 с.
4. Павлюченко А. О. Профілактика агресивної поведінки у підлітків. *Соціально-психологічні аспекти розвитку суб'єктів освітнього процесу: матеріали II Всеукраїнського науково-практичного форуму «Соціально-психологічні аспекти розвитку особистісно-професійної компетентності педагога в умовах інноваційних змін» (07– 12 грудня 2020 року, м. Суми)*. Суми: НВВ КЗ СОІППО. 2020. С. 148-150.
5. Сергєєва К. В. Впровадження програм профілактики агресивної поведінки підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 133. С. 190–194.
6. Сергієнко Т. М. Толерантність як соціально-педагогічний інструмент вирішення конфліктних ситуацій. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22, т. 2. С. 153-156.

Авторка статті:

Софія ХОМИК,

здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:

Світлана КОЛЯДЕНКО,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри соціальних технологій

СПЕЦИФІКА РОБОТИ З ВПО У КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ

Актуальним на сьогодні є соціальна робота з ВПО (внутрішньо переміщені особи) – постраждалі люди, які вимагають уваги та підтримки, оскільки вони залишили свої домівки через проблеми пов'язані з воєнним конфліктом.

Метою статті є : розгляд специфіки роботи з ВПО(внутрішньо переміщеними особами) під час повномасштабного вторгнення.

У міжнародному праві єдиною загально визнаною категорією, що застосовується для означеної групи осіб є: Internally displaced persons (IDPs) – внутрішньо переміщені особи (ВПО). Організація Об'єднаних Націй визначає їх , як осіб або групу осіб, що були вимушені покинути свої домівки чи місця звичного проживання, зокрема, в результаті або для запобігання наслідків збройного конфлікту, повсюдних проявів насильства, порушення прав людини, стихійних або спричинених діяльністю людини лих та які не перетинали міжнародно визнані державні кордони [1, с.8].

Тимчасово переміщені особи володіють спеціальним правовим статусом у відповідності до норм вітчизняного законодавства, який найбільш виразно проявляється в спеціальному галузевому адміністративно-правовому статусі як суб'єктів адміністративної опіки [1].

Представники Міністерства соціальної політики України наголошують, що це не соціальний статус, а тимчасова життєва ситуація, він зникне з перемогою України у війні, тобто коли зміниться сама ситуація [2].

Але, доки всі очікують на цей день, внутрішньо переміщені особи стикаються зі значною кількістю життєвих викликів. Не останній з них – інтеграція до нового соціального середовища, тобто громади, в якій люди, що втекли від війни, знайшли прихисток. З огляду на те, що близько двох третин українців переважно не виїжджали за межі своєї області,

досвід переїзду – тим паче вимушено – додає складнощів, адже кожен регіон та кожна місцева спільнота країни мають свої особливості [2].

Вирішення проблем ВПО вимагає комплексного підходу, до якого входить надання захисту, гуманітарної допомоги, можливостей для освіти та працевлаштування, а також створення умов для повернення в мирне життя.

Наприклад, робота у департаменті соціального захисту населення Сумської міської ради із внутрішньо переміщеними особами розпочалася ще з 2014 року. Відтоді переселенці з тимчасово окупованих територій Криму, Донецької та Луганської областей почали звертатися за оформленням довідок ВПО та державної допомоги. Але з початком повномасштабної війни росії з Україною тисячі громадян змушені були покинути свої домівки. І департамент почав оперативно організовувати їх соціальний захист. [3].

Отже, можна зробити висновок, потрібно допомагати та підтримувати внутрішньо переміщених осіб, адже вони залишились без своїх домівок та ще й у стресовому стані. Робота з внутрішньо переміщеними особами у контексті соціальної підтримки потребує індивідуального підходу, спрямованого на потреби громадян. Це вимагає організації співпраці між урядовими та неурядовими організаціями для забезпечення не лише базових потреб, а й психосоціальної підтримки та надання можливостей на майбутнє.

Використані джерела:

1. Кобзін Д., Левкіна Г., Луньова О., Черноусов А., Щербань С. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах Харків, Харківський інститут соціальних досліджень (ХІСД). —2020
2. Медвідь А.О. Соціальний захист бездомних осіб, які отримали статус внутрішньо переміщених осіб із зони АТО та Автономної Республіки Крим / А.О. Медвідь // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015
3. Рогача О. Я. Савчина М. В. ПРАВА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ Навчальний посібник / Рогача О. Я. Савчина М. В. Ужгород 2017

Авторка статті:

Тамара ЦВЕТКОВА,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

ТЕХНОЛОГІЯ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА З СІМ'ЯМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Відповідно до законодавчих актів України, внутрішньо переміщеною особою (ВПО) є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Проблеми ВПО можна звести до «матеріальних» і «моральних». І якщо перші на необхідному для виживання рівні в цілому розв'язано (дах над головою, їжа, одяг, засоби гігієни тощо), то з другими необхідно працювати. Велика проблема у розрізненості фондів і відсутності єдиної системи інформування, де і які речі можна отримати та що для цього зробити. Медичне обслуговування як мінімум не гірше, а як максимум – краще за те, яке ВПО мали до переїзду. Тож медична система впоралась [2].

Технологія соціального супроводу внутрішньо переміщених осіб - система надання допомоги особам, що потрапили у складні життєві обставини у зв'язку зі зміною місця проживання. Соціальний супровід ВПО сприяє їх адаптації, отриманню необхідних соціальних послуг та допомоги, що надаються в межах чинного законодавства України. Соціальний супровід здійснюється за наступними напрямками: соціально-психологічний, соціально-економічний, соціально-медичний, соціально-педагогічний, соціально-інформаційний, соціально-трудоий [3]. Важливими при роботі з ВПО є також ті технології, що використовуються в роботі з попередження дисфункції в сім'ях внутрішньо переміщених осіб: соціально-профілактичні та соціально - діагностичні.

Отже, внутрішньо переміщені особи — це особи, змушені раптово тікати зі своїх будинків у результаті збройного конфлікту, внутрішньої ворожнечі, систематичних

порушень прав людини або стихійних лих і знаходяться на території власної країни. Технологіями соціальної роботи з сім'ям, які використовуються в роботі з попередження дисфункції в сім'ях внутрішньо переміщених осіб є: соціальна профілактика та соціальна діагностика. Використання соціальним працівником відповідно до потреб розробленої технології забезпечить ВПО відповідний рівень адаптації, соціалізації на новому місці проживання.

Використані джерела:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1706-18> (дата звернення 01.03.2024).
2. Технології соціальної роботи: Навч. посібник з грифом МОН України. / О. А. Агарков, Д. Ю. Арабаджиєв, Т. В. Єрохіна, В. В. Кузьмін, І. В. Мещан, В. М. Попович. Запоріжжя : вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. 487 с.
3. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 464 с.

Авторка статті:

Юлія ШЕВЧУК,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПЕРШОКУРСНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна та її наслідки впливають на всі сфери людського життя. В умовах військових дій, конфліктів, внутрішніх переміщень та інших чинників, які спричинила війна в Україні - соціальна адаптація студентів першокурсників в закладах вищої освіти набуває важливого значення та стає особливим етапом у їх житті. Всі перелічені чинники створюють складні умови для успішного здобування освіти, навчання та особистісного розвитку молодих людей.

У зв'язку з цим, дослідження соціальної адаптації першокурсників в умовах війни відображає актуальність проблеми та потребу у розробці ефективних стратегій підтримки студентів у навчальних закладах. Соціальна адаптація є процесом, під час якого першокурсник пристосовується до різних життєвих ситуацій. У новому середовищі студенти переоцінюють себе та свої можливості, спрямовує свої духовні, психологічні та фізичні ресурси на вирішення нових завдань, зокрема на успішний процес навчання. Однак під час війни всі ці процеси ускладнюються, виклики, пов'язані з війною, можуть впливати на психологічний стан та соціальну взаємодію студентів першокурсників, що вимагає комплексного підходу до покращення їх адаптації.

В умовах війни та воєнного часу виділяють чотири основних процеси соціальної адаптації студентів першокурсників [3]:

- початкова стадія;
- стадія терпимості;
- акомодация;
- асиміляція.

Всі етапи є взаємозалежними та індивідуальними для кожного окремого студента, першокурсники можуть проходити їх послідовно та без особливих проблем, проте бувають випадки, коли певний етап стає кризовим і впливає на адаптацію.

Процес адаптації набуває і різних форм для першокурсників ВНЗ під час війни. Базовою є формальна, яка відповідає за інформаційне та пізнавальне пристосування до нового середовища, в яке потрапляє першокурсник. Не менш важливою є суспільна форма соціальної адаптації, тобто включення в навчальний процес та вступ до нової соціальної групи. В свою чергу, дидактична форма передбачає передачу досвіду та знань першокурсникам, які виробляють нові для себе навички і уміння та починають опановувати обрану галузь [2].

Варто звернути увагу і на основні проблеми соціальної адаптації першокурсників ВНЗ, які виникають внаслідок війни та потребують постійного дослідження і вирішення. Найчастіше ці проблеми пов'язані з психологічно-соціальними факторами: нестабільний психоемоційний стан студентів, низька мотивація до навчання та розвитку, соціальна ізоляція, сімейні проблеми, травми чи стрес. Також є група проблем, таких як відсутність інтернету чи техніки, переселення з регіонів, руйнування університетів, що спричиняє нестабільність у навчанні тощо [1].

Щоб розв'язати ці проблеми, необхідно розвивати психологічні служби ЗВО, по можливості евакуювати студентів в безпечні регіони країни, оптимізувати навчальний процес та систему оцінювання, розробити та реалізувати державні програми, спрямовані на забезпечення комп'ютерним обладнанням та інтернетом, проводити роз'яснювальні заходи та тренінги соціалізації та адаптації серед студентів.

Перебіг успішності соціальної адаптації першокурсників ВНЗ в умовах війни можна оцінити прослідкувавши за соціально-психологічним станом студента, його активною включеністю в навчальний процес, зацікавленістю новою спеціалізацією, позитивними міжособистісними взаємостосунками з одногрупниками та викладачами, відсутністю стресу тощо. При цьому важлива успішна соціально-психологічна робота щодо адаптації студента першокурсника: соціальна підтримка, супровід освітнього процесу, інноваційні форми навчання, соціально-консультативна робота різних ланок ВНЗ на користь соціальної адаптації першокурсників.

Отже, виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що успішна соціальна адаптація першокурсників закладів вищої освіти в умовах війни забезпечує подальший розвиток студента як особистості, так і майбутнього спеціаліста своєї сфери, допомагає їм

зберегти емоційну та психологічну стійкість під час навчання та стати професіоналом обраної справи на благо своєї країни.

Використані джерела:

1. Мільчева В. Освіта на окупованих територіях України. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/osvita-na-okupovanyh-terytoriyah-ukrayiny-24-lyutogo-30-kvitnya-2022/> (дата звернення: 29.02.2024).
2. Спіріна Т. Особливості адаптації студентів-першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. С. 182–184.
3. Тимків Л. С. Соціально-психологічна адаптація студентів першокурсників закладів вищої освіти до навчання в умовах війни. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 14. С. 1305–1307.

Авторка статті:
Анастасія ШКУТА,
здобувачка
ОП Соціальна робота

Наукова керівниця:
Зоя ЗАЛІБОВСЬКА-ІЛЬНИЦЬКА,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних технологій

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ПЕНСІОНЕРІВ

У сучасному світі, де стрімко зростає кількість людей похилого віку, а економічні та технологічні трансформації відбуваються щодня, соціальний захист людей похилого віку стає надзвичайно актуальним. Забезпечення соціального благополуччя для літніх людей стає ключовим завданням для суспільства. Підвищення середнього віку населення та скорочення робочої сили призводить до дисбалансу в системі соціального захисту літніх людей, що породжує певні труднощі у цій системі. Однак, на даний момент сучасна система соціального захисту пенсіонерів зіштовхується із значними проблемами, які вимагають перегляду та удосконалення.

Перша з головних проблем у сфері соціального захисту пенсіонерів є недостатнє фінансування пенсійних виплат, яка виникає через дисбаланс між кількістю працездатних громадян та кількістю пенсіонерів. Оскільки кількість осіб, які виходять на пенсію, продовжує зростати. Співвідношення активних платників податків і пенсіонерів зміщується в несприятливий бік, при цьому одночасно зменшується кількість осіб працездатного віку, які сплачують податки. Наслідком цього дисбалансу є потенційна нестабільність пенсійних систем та недостатність коштів для пенсійних систем.

Друга, не менш важлива проблема, пов'язана з підвищенням віку виходу на пенсію. Хоча це може бути необхідним рішенням для збереження довгострокової життєздатності пенсійної системи, воно створює ряд труднощів для осіб, які не можуть працювати за станом здоров'я чи обмеженнями, пов'язаними з віком. Як наслідок, це може сприяти нерівності в суспільстві та створювати не рівний розподіл пенсійних виплат.

Третя проблема, яка постає у сфері соціального захисту пенсіонерів, стосується можливості якості та доступу до медичної допомоги. З урахуванням того, що старість супроводжується різноманітними медичними проблемами, вкрай важливо, щоб кожен пенсіонер мав можливість отримати належну медичну допомогу та лікування. Проте,

нинішня ситуація ще далека від ідеальної, і не всі пенсіонери мають змогу отримати необхідну їм медичну допомогу. Високі витрати, пов'язані з ліками та оздоровчими процедурами, часто виявляються непосильними для більшості пенсіонерів, що змушує їх обмежувати медичні витрати або взагалі відмовлятися від необхідних процедур.

Крім того, у деяких регіонах, не всі літні люди мають доступ до якісних медичних закладів. Особливо у сільських місцевостях та у віддалених районах вибір лікарів та лікарських послуг є обмеженим. Як наслідок, це може призвести до відчуття відстороненості від системи охорони здоров'я та до затримки у виявленні та лікуванні хвороб, що загрожує загальному стану здоров'я пенсіонерів.

Четверта проблема полягає у питанні інфляції та зростанням цін, оскільки ці явища можуть значно зменшити здатність пенсіонерів користуватись товарами та послугами, вони часто покладаються на фіксований дохід, який зазвичай не встигає за інфляцією. Обмежений бюджет робить пенсіонерів вразливими до впливу зростання цін, такі як їжа, ліки, комунальні послуги та транспорт. Отже, будь-яке підвищення вартості предметів першої необхідності та послуг може суттєво вплинути на їхнє фінансове становище та загальну якість життя.

І нарешті, соціальна ізоляція та відчуття самотності стають серйозними проблемами для пенсіонерів. Завершення робочої кар'єри супроводжується із втратою соціальних зв'язків. Більше того, обмежений доступ до транспорту або певні фізичні обмеження можуть призвести до зниження мобільності та фізичної активності, що, у свою чергу, може призвести до зниження соціальних взаємодій. Через це пенсіонери можуть відчувати себе ізольованими від суспільства, що може негативно вплинути на психічне та емоційне благополуччя пенсіонерів.

В умовах демографічних, економічних та соціокультурних зрушень, у сучасному суспільстві проблеми соціального захисту пенсіонерів стають все більш актуальними. Саме тому, забезпечення гідного життя для людей похилого віку потребує комплексного підходу та системних реформ.

Фінансові виклики, пов'язані зі зростанням числа пенсіонерів та дефіцитом у пенсійних фондах, потребують ефективних стратегій фінансування та реформування пенсійних систем. Підвищення віку виходу на пенсію потребує балансування між

стимулюванням працездатності та забезпеченням соціального захисту. Доступ до якісної медичної допомоги та соціальних послуг, а також боротьба з соціальною ізоляцією та відчуттям самотності, вимагають розвитку інфраструктури та програм соціальної підтримки.

Зростання уваги до цих проблем і розробка практичних, комплексних та ефективних методів для їх вирішення можуть допомогти забезпечити пенсіонерам достойне та комфортне життя.

Використані джерела:

1. О. М. Ярошенко, Г. О. Барабаш, Н. М. Вапнярчук та ін. ; за ред. О. М. Ярошенка. Право соціального забезпечення в Україні : підручник – 4-те вид., переробл. і допов. Х. Право. 2015. 458 с.
2. М.І. Боднарук, О.Я. Орловський, А.В. Бурка. Право соціального захисту : навч.-метод. посібник. 2021. 184 с.
3. О. І. Барановський Фінансова безпека. К. : Фенікс. 2016. 338 с.
4. А. М. Балашов Сучасні проблеми соціального захисту населення України. Економіка та держава. 2010.

Авторка статті:

Світлана ЯГОДЖИНСЬКА,

здобувачка

ОП Соціальна робота. Соціальна педагогіка.

Наукова керівниця:

Світлана СИТНЯКІВСЬКА,

докторка педагогічних наук, професорка,
професорка кафедри соціальних технологій

НАПРЯМКИ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ В УЧНІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Здоровий спосіб життя – один з провідних напрямів навчально-виховної роботи в закладах освіти. Особливу актуальність для педагогів, психологів, соціальних працівників являє собою проблема здоров'я учнів. Від стану здоров'я учнів залежить благополуччя майбутніх сімей, виробничий потенціал та обороноздатність України.

Однією із сфер формування здорового способу життя дітей та підлітків є система освіти. На сьогоднішньому етапі розвитку України зростає рівень захворювань населення, різко знижується працездатність організму людини, особливо дітей і підлітків, це посилюється відсутністю знань про культуру здоров'я, нехтування ним та слабкими уявленнями про основи здорового способу життя, про збереження та зміцнення здоров'я. Тому одним із важливих завдань сучасної вітчизняної школи є виховання у молоді стійкої життєвої позиції щодо збереження та зміцнення власного здоров'я.

Процес формування здорового способу життя учнів закладів середньої освіти відбувається, в основному, у двох напрямках:

1) оздоровча робота, створення сприятливого для здоров'я соціального, психологічного та санітарно-гігієнічного середовища як підґрунтя для формування свідомого ставлення вихованців до власного здоров'я;

2) діяльність, спрямована на виховання позитивної мотивації до здоров'я, потреби у здоровому житті; прищеплення знань, умінь і навичок, необхідних для збереження, зміцнення, відновлення здоров'я.

Основними напрямками формування здорового способу життя школярів у навчально-виховному процесі є наступні:

- 1) навчальний процес;
- 2) позакласні та позашкільні заходи;
- 3) робота батьків у своїй родині;

4) заходи влади на місцевому та державному рівні.

Спрямованість і тематика зазначених напрямків складається і корегується спільними зусиллями соціально-психологічної служби школи, сім'ї, представників державних органів влади і приватних структур. Важливу роль при цьому відіграє суспільно-економічний і правовий стан держави, від якого залежить матеріально-технічне забезпечення зазначених вище заходів та обов'язковість їх виконання.

Отже, здоровий спосіб життя – це комплекс оздоровчих заходів, що забезпечують гармонійний розвиток, зміцнення здоров'я, підвищують продуктивність праці.

Покращення ситуації у формуванні здорового способу життя може бути за умов:

- планування профілактично-виховної роботи, як невід'ємної частини всієї навчально-виховної роботи;
- проведення тематичних семінарів, конференцій, соціально-педагогічних консилиумів, навчально-виховних заходів з метою надання науково-методичної допомоги;
- вивчення законодавчих актів, нормативно-правових документів, інструкцій, наказів, обговорення науково-методичної літератури, які відображають проблеми виховної діяльності;
- вивчення та пропагування новітніх технологій виховання та педагогічного досвіду щодо формування здорового способу життя та профілактики негативних явищ у дитячому середовищі;
- розробка методичних, інформаційно-довідкових, рекламних матеріалів на допомогу кураторам, вихователям, класним керівникам, батькам, учням;
- створювання інформаційно-консультативних служб для дітей та молоді із залученням медиків, соціальних працівників та педагогів з питань безпечної поведінки та репродуктивного здоров'я, профілактики шкідливих звичок [1, с. 8].

Серед дітей та підлітків на сьогодні домінуючими стали так звані «хвороби цивілізації», викликані емоційними факторами, техногенними та екологічними проблемами. Однак, головна причина криється у змінах соціальної свідомості, що призвело до втрати зв'язку сучасної дитини із природою, моральної деформації особистості. В одвічних пошуках істини людство нарешті зрозуміло, що головна соціальна

цінність — це життя і здоров'я кожної людини, а рівень цивілізації визначається духовним, інтелектуальним і фізичним розвитком кожного [2, с. 10].

Вважаємо, що основними видами діяльності соціального педагога з формування здорового способу життя дітей та підлітків у закладі середньої освіти є діагностика, соціальне виховання, профілактика та корекція. Діагностична діяльність соціального педагога даного спрямування зорієнтована на вивчення індивідуальних та вікових особливостей дитини чи підлітка, котрі визначають фізичну, психічну, духовну, соціальну складові його здоров'я; причин його порушення; усвідомлення дітьми, підлітками факторів ризику для їхнього здоров'я, що обумовлені способом життя.

Виховна діяльність соціального педагога передбачає цілеспрямований вплив на дітей та підлітків з метою усвідомлення актуальності проблеми здоров'я для кожного з них, важливості всіх його складових, негативний вплив факторів ризику, обумовлених способом їхнього життя. Профілактична та корекційна діяльність соціального педагога визначається необхідністю формування в педагогів, дітей та підлітків, їхніх батьків потреби в знаннях про здоровий спосіб життя, вміння застосовувати їх в роботі з школярами цього віку, а також своєчасним попередженням і подоланням можливих відхилень у стані їхнього здоров'я, розвитку, способі життя. Профілактична та корекційна робота може проводитися як з окремими дітьми чи підлітками, так і з цілими групами. В процесі профілактичної та корекційної роботи соціальний педагог, співпрацюючи з педагогами та батьками, розробляє та впроваджує програми, метою яких є попередження та подолання алкоголізму, наркоманії, тютюнопаління, небезпечної сексуальної поведінки підлітків, підвищення їхньої адаптації та працездатності до навчання [3, с. 283].

Отже, на основі аналізу соціально-педагогічної літератури та соціально-педагогічного досвіду з проблеми дослідження ми зробили висновок, що соціальний педагог повинен здійснювати свою діяльність з формування здорового способу життя дітей та підлітків у тісній співпраці з педагогічним колективом, адміністрацією закладу середньої освіти, батьками школярів. Необхідною умовою ефективності його діяльності є взаємодоповнюваність професійних позицій, підходів педагогів з розв'язання даної проблеми, їхнє співробітництво на всіх етапах роботи як з окремими школярами, так і з учнівськими колективами.

Використані джерела:

1. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя : навчальний поїбник. Київ : Вид-во «МП Леся», 2013. 270 с.
2. Забарило Т. Ставлення української молоді до здорового способу житття. *Соціальний педагог*. 2011, № 7. С.9-13.
3. Сушик Н.С. Мета, завдання, зміст соціально-педагогічної діяльності з формування здорового способу життя підлітків. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: педагогічні науки*. № 13. 2010. С. 280-283.